

Aposel
Titiye para Mbulya Hu Aposel
English: Acts
Tok Pisin: Aposel
Nongan Imu

Puk iye, *Titiye para Mbulya hu Aposel*, ara ipo sura nongan ita *Nongan Hiyan Luk Iratuluwi*. Luk aro ko ara iratuluwi puk iye yi. Puk iye ara itiyaniy tehe Mwoiwan Haiyan iyingani sai iya kili hu Aposel, pe hupohowe nongan hiyan ta Yesu iya kol Yerusalem, pe iya nondriya kol malkol namandran iya Yutiya pe Samariya masih, pe iyandrek iya hu mbusungo kol pwan. (Anime Luk 1:8).

Puk Aposel ara itiyani titiye iya sios ata Yesu itine iro mwalinga hu Yutah, pe iyamulan iya namandran pe isalti kol pwan masih kene. Pe Luk ara pakipwainganiy i, tehe mbulya Kristus pe kultuwayi hu ndramat hiyeh huhu ndruwan, ara iyinganiy tehe hu melit mepo Ngindrai kintandrangan koluw kinna, pe kinmbusiy kinna kili hu ndramat para Yisrayel, ara kintayah mannan.

Melit sih namandran mepo puk *Aposel* iwong iya aliy, ara mbulya Mwoiwan Haiyan, yiy ara Mwoiwa Ngindrai. Mamu, Mwoiwan Haiyan isa pwan kili hu ndramira Yesu iro mwonen lang para Pentekos. Pe iyamulan Mwoiwan Haiyan imwaniyani lohongahu pe iyki pwoke iya kili hu.

Pe puk iye itiyani titiye soyon pe niwen mepo hu Aposel hupohowei iro mwonen huro wong nongan hiyan ata Yesu iya kili hu ndramat. Pe itiyani titiye ta hu ndramat huho ndruwa nongan hiyan ara, pe sios ara ipwoke.

Titiye tahu aposel soyon ara iripo puk **Aposel**, hapeko titiye soyon ara iwong iya tesah hilu aposel malmou Pita pe Pol hilu mbusiy. Pita, ara yiy hamou ta hu ndramira Yesu, mepo mamu iro tokai iyapolo Yesu. Hapeko Pol ara kinto ndruwa Yesu pwi. Yiy ara iro pwalngani hu ndramat para sios ta Yesu. Hapeko Yesu iyoh Pol para kirayah aposel hamou hiyan, namandran, pe mangalan para poya mbulyan.

Pe nongan hayah iripo nondriya puk iye, iro mwonen Luk pakitiyani hu melit irayah iya kili Pol, ara Luk ipwai ipa, “yowu”. Yihu ndramat soyon lohongahu waison, ara hupa ndre Luk ara ihorokai iyapolo Pol lang hayah, pe kapa kipa “yowu”, pwen inimnim tehe lang ara, Luk iro sura Pol.

Yesu iro mwalinga ndramiran hu pe irip iya kol paingan yang

¹ Teyopilus, puk mepo kuntatuluwiy mamu kinna,* ara iwong iya melit masih mepo Yesu ngara kimbusiy, pe ngara kihinuwaniiy.

² Iro mbusiy tehen tora ipoo iya matne lang Ngindrai iwiri yiy iya kol paingan yang. Pe iya pwoke ta Mwoiwan Haiyan ipwandrandrahani

* **1:1:** Puk mepo kintatuluwiy mamu kinna, ara **“Nongan Hiyan Luk Iratuluwiy.”**

hu aposel tan, mepo kintakinimahu, iya sehe mbulen handra-handra para hu kambusiy.

³ Iyamulan para Yesu iya nondriya ngandran pe imat, pwen itine paiwe pe iya pwaingani yiy iya kili hu aposel tan. Pe imbusi hu melit soyon para kipwaingani kaipisan tehe yiy ara kintine ndrokonan. Yiy iyarayah iya kili hu iho nondriya lang mahaangui, pe ipohowe titiye para kolo King Ngindrai iya kili hu.

⁴ Pwen hurawurani hu iho nondriya lang sih aro, pe ipwatingiy iya kili hu, ipa, “Wawu mbuna akatali Yerusalem na. Tomo kintandranga wawu pwen tehe andre kiyki yukyuk handra kisata wawu, tehe kunnese kinna.

⁵ Pe Yohanes, ara kinsumuluwani hu ndramat kinna ndran, hapeko kiho nondriya lang masahayeh opu, wawu andre kawiri paptais kiya Mwoiwan Haiyan.”

⁶ Pwen yihu aposel masih ara husa rawure hu husa harong pe husok Yesu, hupa, “Yapan, andre mahapo iye arawurani hu Yisrayel kasa wule paiwe, pe tukoro pahandra king hamou tehe para mamu kinna, ndre?”[†]

⁷ Pe ipwai iya kili hu, ipa, “Kinlahiy para wawu kapahasaniy pwi yoh, Tomo kopu ipahasani lengen pe nowen mepo kinsaniy. Yiy opu

[†] **1:6:** Koluw kinna, yihu Yisrayel ara huro pahandra hu king tahu imwonen, tehe Tepit pe Solomon. Hapeko iro tandrohonga Yesu isa iro kol pwan, ara hu Yisrayel huro pahandra hu Sisar—hu king ta hu Rom. Pwen pe hu ndramat soyon hupa ndre Yesu andre kirasse hu Rom kayau kaya mawen kolohu, pe kiwiri hu Yisrayel kasa pahandra king hamou tehe tahu para mamu. Lohonge aro ara ndroiya lohongi para soksok ta hu aposel.

ara yapane melit masih kene.

⁸ Hapeko wawu ara andre kawiri pwoke kiro mwonen Mwoiwan Haiyan kisa ndrita wawu; pe andre wawu katiyani titiye to mepo wawu kannimei pe kanhilingiy, kiya kili hu koro kol Yerusalem, pe kiya nondriya kol malkol naman-dran iya Yutiya pe Samariya masih, pe kiyandrek kiya hu mbusungo kol pwan.”

⁹ Yiy iro wong mbulmarahu manau pe irip iro mwalingahu iya paingan pe kokom hasai iramburihi yiy pe ikulani yiy.

¹⁰ Yesu ara kiniyau pwen, hapeko marahu ara iro tis ndron iya yang iro mwonen iropo iya. Pe indrou pwi ko, ndramat malmou, koiwe hilu pallen, hilsarayah hilro tine ngilsehu.

¹¹ Pe hilpa toro: “Wawu ndramira Kaliliyy, paratapeh pe mara wawu ita ndrong iya paingan yang? Yesu ara kopu mepo Ngindrai kinwiri yiy kinna kol paingan yang, ara andre kimui kiro kol paingan yang tehen aliy opu kisa pwan.”

Yihu aposel hurakinima Matiyas para kiwiri soiwi mbulya Yutas

¹² Pwen hutali pahayi mepo hupohowei Ngondron para hu Holip, pe humui huya Yerusalem. Pahayi ara, ara ita pakeh Yerusalem; ndrangan ara tehe kilomita sih o.‡

¹³ Pe huya rayah huya kol ara pe huya nondriya seu, pe hungas huya seu sahin ita paingan mepo ngara hu koro aliy. Ngalahu ara iye kene: Pita, Yohanes, Yamis, Antruw, Pilip, Tomas,

‡ 1:12: Eng & Greek: A sabbath day's journey

Partolomeu, Mattiu, Yamis NdraAlpeyus, Simon hamou ta hu Selot,§ pe Yutas noru Yamis.

¹⁴ Pe hu masih ara ngara hu kawaiyani totohun iya lohongai handra ko, iyasura hu pihin, pe Mariya tina Yesu iyapolo nali Yesu hu.

¹⁵ Iro mwonen lang ara, Pita itine iro mwalinga hu mepo hupwotisingi lohongahu iya kili Yesu, ndromwoyahu masih iyawule ara sangat pe lungui.

¹⁶ Pe Pita ipwai, ipa, “Wawu nali, nongan haiyan ta Ngindrai, ara pwayan kintayah mannan. Koluw kinna Mwoiwan Haiyan imbusi Tepit pe ipohowe nongan handra. Nongan ara ipwaingani Yutas, ndramat mepo iluwani hu hiyeh humbultuwe tahatini Yesu.

¹⁷ Yiy ara hamou torou ngara kiro mwalinga rou, pe ngara kisusuye sura tou kiya mbulya Yapan.”

¹⁸ Yutas iwiri singayai, mepo kenne kultuw mwomwan imbusiy ara, pe irapaya pwan hambut iya aliy. Iyamulan iyos te payan iya pwan iro pwan tan ara, pe ndriyan ipet, pe ndriyan irahis, pe ndrinan masih ara isa iho malore pwan.

¹⁹ Pwen hu ndramat masih para Yerusalem ara huhulong tesah kintayah kinna kili Yutas, pe hupohowe ngala pwan ara iya nongna kol tahu ipa Akeltama. Ndroiyi nongan Akeltama, ara ipa, “Pwene ndrai.”**

§ **1:13:** Eng: Simon the Zealot; *Selot (Zealot)*—iya lang ara, hu Selot ara ndrokoyirayi sih mepo huiki hu masih iya nongan para pwahanou ** **1:19:** Iya nongna kol torou Nali, ngara tukapa, “ndrohondroi.”

²⁰ Pwen pe Pita ipwai, ipa, “Tehen tora ko, Tepit kintatuluwiy ita Puk Waliy, ara ipa toro; ‘Pe kolon ara andre kiro mwaihei o, pe andre hamou kinyen aliy pwi.†† Pe andre hamou kiwiri soiwi mbulyan.’‡‡

²¹ Tehen tora ko, andre mahapo tukarakinima hamou torou, mwalinga hu ndramat hiyeh ngara hu koro sura tou, pe ngara hu karakai nondriya hu lang masih mepo Yapan Yesu iropo iya isa, hape iya hape, mwalinga rou.

²² Mwalinga yihu mepo huro, iro matne Yohanes isumuluwani hu ndramat, ipoo isa matne lang mepo Ngindrai iwiri Yesu iro kiltou pe kinna paingan, ara andre tukarakinima hamou tahu ara ko, andre kirayah hamou towu aposel para kitiyani titiye mepo kinnimei pe kinhilingiy ta Yesu isatine paiwe.”

²³ Pita iwong ihipwen, pwen huyoh hilu ndramat malmou iya ngawan para hamou tahilu kiwiri noku Yutas. Hamou ara ngalan Yosep mepo hupohowe ngalan Parsappas, pe ngalan handra yi ara Yustus. Pe hamou ara ngalan Matiyas.

²⁴ Pwen pe hutohun, hupa, “O Yapan, wou opu apahasani ndriya hu ndramat masih kene. Wou apwaingani hiyeh ndrokonan ata hilu malmou aripo, wou antakiniman,

²⁵ para kiwiri soiwi mbulya Yutas pe kiskusuye sura yowu, kiya mbulen towu aposel. Paratesah, Yutas kintali mbulyan pe kinna kol mepo para kiya aliy.”

†† 1:20: Puk Waliy (Psalm) 69:25 ‡‡ 1:20: Puk Waliy (Psalm) 109:8

²⁶ Pwen pe hurakowe hilu, pe kau ara ipwain-gani Matiyas. Pwen pe yiy ara iwiri noku Yutas, pe irayah hamou ta hu aposel. Pwen hundromwa yiy iyasura hu songui pe hamou.

2

Mwoiwan Haiyan isa pwan iro mwonen lang para Pentekos

¹ Pwen lang namandran para Pentekos* irayah, pe yihu masih ara humbultere hu huro wule seu hawum o.

² Pe indrou pwi ko, ngasa melit tehe nguluwa nohai namandran, ara iro kol paingan yang pe isa pwan, pe isong isa pe isilihi nondriya seu masih mepo hurompwan aliy.

³ Pwen hunime mwan iyat, mwensen tehe hu kalame ndramat, ara huyos husa pe humasumbuwe huya ndrita paya hamou-hamou tahu masih.

⁴ Hu masih kene, ara Mwoiwan Haiyan iya nondriyahu, pe hupep topwei. Pe Mwoiwan Haiyan iyki nongan iya kili hu, pe huwong iya hu nongna kol handra-handra.

⁵ Pe iro mwonen lang ara, yihu Yutah hayah, mepo ngara hu koro pahandra nohowai ta Ngindrai, ara huyau hape-hape husa Yerusalem i. Yihu ara hu ndramira hu kol namandran masih para kol pwan masih kene pahandra yang.

* **2:1:** Pentekos ara lang namandran para pwesai para poya anandrinai iya piyang. Pe ngara kisarayah lang mayimingui iyamulan para lang namandran Pasopa. Anime puk Mbulya Hu Pris (Leviticus) 23:15-22

⁶ Pe iro mwonen huhilingi ngasa nohai ara, yihu ndramat soyon iya lohongahu indrap pe huhumbuh husa wule, paratesah, huhilingi hu ndramira Yesu, ara huro wong iya nongna kol ata hamou-hamou tahu.

⁷ Pe mwoiwahu ihin pe huro lohonge soyon, hupa, “Akahilingiy! Hu masih hutora wong, ara hu ndramira Kaliliyy opu, ndre?”

⁸ Pwen tehen tapeh pe worou hamou-hamou turopo hilingi hutora wong iya ndringsongna kolorou imwonen?

⁹ Worou tuyau kol Partiya, Mitiya, pe Elam. Pe hayah torou ara tuyau te kol namandran hape Mesopotamiya, Yutiya, pe hu kol namandran iya Kapatosiya, Pontus, pe Esiya,

¹⁰ pe kol namandran hape Prikiya pe Pampiliya, pe kol namandran masih Yisip pe hu kol namandran hape nondriya kol Lipiya mepo hutora pakeh kol ngawan Sairini. Pe worou hayah, ara tuyau te kol Rom tusa turopo iye hapeko.

¹¹ Worou Yutah, iyasura hu Ndrāmira Lah mepo hutopo tohun husa sura tou, pe worou para mbuson Krit pe kol namandran iya Arapiya, ara worou masih tuhilingi hu, huropo pohowe kinima pwoke ta Ngindrai iya nongna kolorou imwonen.”

¹² Yihu masih mwoiwahu ihin, pe huro lohonge soyon iya. Pwen huro wong mwalingahu, hupa, “Melit mahapo irayah, ara ndroiyyin tesah ndrokonan?”

¹³ Hapeko yihu hayah tahu ara huro pwasimiri hu, hupa, “Huyin ndrūnu wain howen soyon iya

pe iringi hu, ndre?”

Pita iwong iya kili hu ndramat

¹⁴ Pwen Pita itine iyasura hu songui pe hamou, pe iwong namandran iya, iya kili hu ndramat, ipa, “Wawu Yutah pe wawu mepo wawu sa ropo Yerusalem, ara akahilingi nokulani sehe melit nakupwai.

¹⁵ Wawu mbuna akapa ndre yihu ndramat aripo ara huyin ndran pe hu topo mbui, pwi yoh. Mahapoko mandroulang, pe paramwandrai ara hira mandrosih o.

¹⁶ Melit mahapo irayah, ara tehe Poropet Yowel kiniwong pwen mamu kinna aliy:

¹⁷ Ngindrai ipwai, ipa, ‘Lang itapo isa kamulan masih, andre kutilingi Mwoiwo kiya kili hu ndramat masih.

Pe noru wawu hu kamai pe pihin, ara andre hu kapohowe nongno tehe hu poropet, pe hu wihou tawawu, ara andre hu kanime taltan, pe hu parangoloha wawu, ara andre hu kanihiyani hu nihinih.

¹⁸ Pe andre kutilingi Mwoiwo kiya kili hu ndramiro para poya mbulyo, kamai pe pihin, pe andre hu kapohowe nongno tehe hu poropet.

¹⁹ Pe yo andre kumbusi hu kinima pwoke handra-handra karayah yang, pe andre kumbusi hu kaipisa melit handra-handra yi karayah koro mbulu pwan,

tehe ndrai pe mwan pe kosumwan
mabuniyan andre kirayah.

20 Pe paramwandrai ara andre kipaiwaniy pe
kilokuh,
pe walah ara andre kipaiwaniy pe kilam tehe
ndrai.

Melit masih aro kene, ara andre kirayah
kimu kihipwen, kamulan lenge Yapan na-
mandran iya pe nonowan iya, ara andre
kisarayah.

21 Pe hu ndramat masih mepo hu andre kayoh
kiya ngala Yapan, ara Yapan andre kisopwat
hu.'

22 Wawu ndramira Yisrayel, akahilingi nongan
aro; Yesu, ndramira Nasaret, ara Ngindrai ipwan-
drisa yiy isa pwan mwalinga wawu. Pe Ngindrai
imbusi hu ndraikiya pwoke, hu kinima pwoke, pe
hu kaipisa pwoke, ara iro ndruwa Yesu. Wawu
mbukena wawu kanpahasaniy pwen.

23 Ndramat ara, ara Ngindrai kiniyki yiy kinsa
kili wawu tehe kinlohonganiy pe kinpahasaniy
pwen mamu kinna. Tunan wawu ko, pe wawuiki
yiy iya nima hu ndramat pwassin, pe hurayi yiy
pe hurapaingi yiy iya kei tondrih pe imat.

24 Hapeko Ngindrai ihingini yiy pe itine paiwe,
pe itali yiy isa mawen ngandran nopwaran para
kimat. Paratesah, kimat ara kinwenei para
kikaituwe yiy pwi.

25 Tepit iwong hape iyatan mamu, ipa,
'Yo ngara kunime Yapan kiro pakeh kili yo lang
masih.
Kinlahiy para hapesah kipanohowani yo pe
kulelen ara pwi.

Paratesah, yiy ara iripo ndrahaso iyapwen te nimo mot.

²⁶ Tehen tora ko, ndriyo ara ipwes, pe kalame ara irawuloh;

nombuwe ara iripo mwoimwoi pe iripo hinehes iya sehe melit itapo isa.

²⁷ Wou anlahi atali mwoiwo kiro ndrohonoku hu suw pe koyum kimayit to ara pwi yoh.

Pe andre antali ndramat haiyan tam mepo antakiniman, para kipwala ara pwi yi.

²⁸ Wou anpwaingani saya taleh pwen kinsa kili yo.

Andre aiki pwesai kipep kisa kili yo; ndroiyan ara ko urupo mbulmaram.[†]

²⁹ Wawu nali, nakuwong imwonen kisa kili wawu kiyata tumburou Tepit. Yiy ara kinimat pe hu kantoni yiy, pe ndrohonokun mepo huroni yiy iya aliy ara iripo mwalingarou, ipoo isa matne lang mahapo.

³⁰ Hapeko Tepit ara yiy poropet hamou, pe yiy ipahasaniy tehe Ngindrai kintandrangan tehe ndraren hamou kamulan andre kiwiri nokun tehe king.

³¹ Tepit ara kinnimei pwen, koluw mamu kinna, sehe melit nakirayah kamulan; pe iwong iya kimat pe titine ta Kristus—tehe yiy kinto ndrohonoku hu suw pwi, pe nombuwen, ara kinpwala pwi.

³² Yowu ndramat masih aripo, yowu kannimei pwen, pe yowu ropo tiyaniy isa kili wawu, tehe Ngindrai ara kinhingini ndramat Yesu aro, pe kintine paiwe.

[†] **2:28:** Puk Waliy (Psalm) 16:8-11

³³ Pe Ngindrai kiniwiri yiy kinna paingan pe imirampwan niman mot. Pe yiy iwiri Mwoiwan Haiyan iro kili Taman mepo kintandrangan kinna aliy, pe itilingi sehe melit mepo wawu topo hilingiy, pe topo nimei kene.

³⁴ Pe Tepit ara kinna kol paingan yang mapu, hapeko ipwai, ipa,

‘Yapan ipwai iya kili Yapan to, ipa,

“Asampwan kapwen te nimo mot,

³⁵ kipoo, kuiki hu hiyeh huhingasi wou,
ara hu kaya pahandra ndrikam.” †

³⁶ Tehen tora ko, wawu payumwa wum masih kene para Yisrayel, akapahasaniy hiyan tehe Yesu mepo wawu rapaingi yiy iho kei tondrih, ara Ngindrai kintakiniman pe kintayah Yapan pe Kristus kene.”

³⁷ Pwen yihu ndramat masih ara huhilingi Pita iwong pe nongnan ara iwiri lohongahu imwonen, pe husok yiy iyapolo hu aposel, hupa, “Wawu nali, yowu andre kambusiy tehen tapeh?”

³⁸ Pe Pita isomwi hu, ipa, “Akarapaiwani ndriya wawu masih, pe akawiri paptais, kiya ngala Yesu Kristus; para Ngindrai kitali hu pakut mwomwan tawawu kayau. Pe wawu andre kawiri Mwoiwan Haiyan tehe yukyuk.

³⁹ Koluw Ngindrai kinpwatisingiy tehe andre kiyki Mwoiwan Haiyan kisata wawu pe noru wawu hu, pe hu ndramat hutora mawen kili wawu, pe kisata hu mepo Yapan Ngindrai andre kiyoh hu.”

† 2:35: Puk Waliy (Psalm) 110:1

⁴⁰ Pwen Pita iyki susura nongan para hu koro rapapahan, pe ipwandrandrahani hu, ipa, “Akoro papahan, matisan wawu kawiri nop-waran mwalinga hu ndramira tandroindroi para mahapo.”

⁴¹ Pe hu mepo welehu iso iya nongna Pita, ara huwiri paptais. Pwen imwonen lang ara ndromwoya hu ndramat ara ihon iya matipou (3,000), iyapolo hu para mamu.

Kultuw para susuye iyawule tahu hiyeh, mepo hupwotisingi lohongahu iya kili Yesu

⁴² Pwen yihu ndramat masih ara, huiki lohongahu masih iya hinonou mepo hu aposel huroikiy, pe iya kultuw para mbultere iyawule, pe iya kultuw para namnam iyawule, pe iya totohun.

⁴³ Pe hu ndramat masih ara huteleh, pe hu aposel ara huro mbusi hu kinima pwoke handra-handra, pe hu kaipisa ndraikiya pwoke soyon iya.

⁴⁴ Yihu ndramat mepo hupwotisingi lohongahu iya kili Yesu, ara huro susuye iyawule, pe melit ta hu hamou-hamou, ara iyarayah tehe men-menahu masih.

⁴⁵ Pwen hupo pehei iya pwenehu pe men-menahu masih, pe huwiri kenne melit ara, pe hurahihiriy mwalinga hu mepo hundoisiy.

⁴⁶ Lang masih ngara hu kayawule nondriya kowa yumwa totohun namandran, pe hu ngara kanamnam kiro suwe hu hamou-hamou kiyasura pwesai pe ndriya wayis.

⁴⁷ Yihu ngara kahari ngala Ngindrai kiya paingan, pe ndriya hu ndramat masih ara iwayis

iyatahu. Pe lang sih tehe sih, Yapan ngara kuposura ndromwoyahu, mepo Ngindrai ngara kisopwat hu.

3

Pita isopwoyani ndramat hamou ndrikan imat

¹ Lang sih piyahon, Pita hilu Yohanes hilu ro tokai nakaya yumwa totohun namandran para kaya tohun. Pe paramwandrai ara iho maroyoh mepo irahihini lenge totohun imwonen.

² Pe hu ndramat hayah husap ndramat hamou, ndrikan mwomwan masehe ndriya tinan, isa yumwa totohun namandran. Pe lang masih ngara hu kasaiki yiy kiro pohokaram para yumwa totohun namandran mepo hupohowei Pohokaram Mwayih iya. Pe ngara kiro sosoying singayai kili hu ndramat mepo ngara hu kasong kaya kowa yumwa totohun namandran.

³ Iro mwonen inime Pita hilu Yohanes hilu ropo nakasong kaya nondriya kowa yumwa totohun namandran, isok singayai kili hilu.

⁴ Pe Pita hilu Yohanes mara hilu ara indrong tan, pe Pita ipwai, ipa, “Maram kisa kili youlu!”

⁵ Pe ndramat ara maran itis tahilu, ipa ndre kipo hapesah kili hilu.

⁶ Hapeko Pita ipwai, ipa, “Siliwa pe kolt ara kinto kili yo pwi yoh, hapeko sehe melit iripo kili yo, ara nakuikiy kisatam. Iya ngala Yesu Kristus para Nasaret, atine pe arakai!”

⁷ Pwen Pita imbultuwe niman mot pe isoli yiy itine, pe hape pwi ko, ndrikan pe kombura ndrikan ara ipwoke.

⁸ Pe yiy ikohis isa iro tine. Iro mwonen ara, irikai pe isong iya nondriya yumwa totohun namandran iyapolo hilu. Yiy iro tokai pe iro kohis, pe iro hiri ngala Ngindrai iya polon. ⁹ Pe yihu ndramat masih hunime yiy iro tokai pe iro hiri ngala Ngindrai,

¹⁰ ara huyirowei tehe ndramat ara, ngara kirompwan pohomara Karam Mwayih para yumwa totohun namandran, pe ngara kiro sosoying. Pe hunime yiy kinna hiyan, pe huteleh mwomwan, pe lohongahu ara indrap iya sehe melit kintayah kili yiy.

Pita iwong iya kili hu ndramat

¹¹ Pwen ndramat ara iro mbultuwe Pita hilu Yohanes. Pe yihu ndramat masih mwoiwahu ihin, pe hungap husa kili hu huro ndrohonoku ngohongoh haroh, ngara hu kapohowei ndrohonoku ngohongoh ta Solomon.

¹² Pita inimei tehen tora pe ipwai iya kili hu, ipa, “Wawu ndramira Yisrayel, mwoiwa wawu ihin iya tesah? Pe paratapeh mara wawu itis tolu tehen tora? Wawu pa ndre youlu ara haiyan, pe youlu mbusi ndramat iye irikai iya pwoke tolu? Pwi yoh!

¹³ Ngindrai ta Apraham, Yisak, pe Yakop, pe Ngindrai ta tumbouro hu, ara ihari ngala ndramilan para poya mbulyan, Yesu, iya paingan. Wawuiki ndramat ara para hu katingundrun. Pe iya iro mbulmara Pailat, pe Pailat pakitali yiy kiyau, hapeko wawuiki ndruwa wawu iyatan.

¹⁴ Yesu ara, yiy Haiyan pe Ndramat Imwonen masih, hapeko wawuiki ndruwa wawu iyatan. Pe

wawu sike Pailat para kitali ndramat hamou para tingundru ndramat kisa ngawan kili wawu.

¹⁵ Pe wawu tingundru ndramat mepo yiy ndroiya taleh. Hapeko Ngindrai ihingini yiy itine paiwe pe youlu nime pe topo tiyani titiye tan.

¹⁶ Lohonga youlu ipwotisingi Yesu, pe iya ngala Yesu opu, ndramat aro mepo wawu topo nime yiy pe wawu pahasani yiy, ara kinpwoke. Yesu mbukenan ipwokeyani lohonga youlu para kapwotisingi yiy, pe iya sai ariya ko ndramat aro irayah hiyan masih, tehe ita mbulmara wawu mahapo.

¹⁷ Kiya, wawu nali, upahasani tehe wawu pe hu pohon tawawu, ara wawu kowu pe wawu mbusi kultuw tora.

¹⁸ Hapeko iye ara sehe lohongai Ngindrai kinpwai kolu kinna iyau poho hu poropet tan masih, tehe Kristus andre kiya nondriya nopwaran namandran. Pe iya kultuw tawawu ko mahapo lohonga Ngindrai kintayah mannan.

¹⁹ Pwen pe akarapaiwani ndriya wawu pe akarapaiwani wawu kasa kili Ngindrai. Pwen pe Ngindrai kirapiyani hu pakut mwomwan tawawu kayau,

²⁰ pe pwoke howen kiyau kili Yapan pe kisluyani wawu lang ara. Pe yiy kinpwandrisa Kristus, mepo kintakiniman, kinsa kili wawu; pe ndramat ara, yiy Yesu kopu.

²¹ Yiy andre kiye ndron kol paingan yang, kipoo lang kisarah mepo Ngindrai andre kimbultani melit masih kamui karayah howen, tehe Ngindrai kinwong pwen kinyau poho hu poropet haiyan para kolu.

²² Tehe Mose kinpwai, kinpa, ‘Yapan Ngindrai andre kirakinima hamou ita mwalinga yowe wawu hu imwonen, para kirayah poropet tehe yo. Pe wawu kahilingi nongan masih nakipwai kisa kili wawu.

²³ Kapa sehe ndramat kinhilingi poropet ara pwi, Ngindrai andre kiramate yiy kimat, pe ngalan andre kiya pwi masih kiro mwalinga hu Yisrayel.’

²⁴ Hu poropet masih iro matnen kili Samuwel pe isa, yihu masih mepo hu kanwong kinna, ara hu kanpohowei pwen kinna, iya sehe melit kintayah nondriya hu lang mahapo.

²⁵ Wawu ara ndrayer hu poropet, pe wawu tora nondriya tapaniu mepo Ngindrai kintapaniu kinnasura tumbu wawu hu kinna. Tehe kinpwai kinna kili Apraham, kinpa, ‘Andre kutoholi hu ndraisih masih kene para kol pwan, ara kiyau kili wou.’

²⁶ Ngindrai ihingini ndramiran Yesu, pe ipwandrisa yiy isa kili wawu mamu para kitoholi wawu. Pe nakitoholi wawu kiya sai tehe toro: andre kirapaiwani wawu hamou-hamou kasa mawen hu kultuw pwassin tawawu.”

4

Pita hilu Yohanes hilro tine mbulmara hu Sanhetrin

¹ Pita hilu Yohanes ara hiluro wong iya kili hu ndramat manau, pe hu pris, pe ndramat mepo yiy namandran tahu makundrayin para yumwa totohun namandran, pe iyasura hu Satyusiy ara husa kili hilu.

² Yihu ara yihu ro lohonge soyon, paratesah, hilu ara hilro hinuwani hu ndramat iya titiye ta Yesu imat pe itine paiwe. Pe hinonou ara, ara ipwainganiy tehe hu ndramat masih andre kamat pe katine paiwe.

³ Pwen pe yihu mbultuwe tahatini hilu, pe huiki hilu iya nondriya kou, ipoo iya masan lang sih i, paratesah, kol ara kinpiyah pwen.

⁴ Hapeko hu ndramat soyon mepo huhilingi nongna hilu, ara hupwotisingi lohongahu. Pe ndromwoyahu ara ihon pe irayah tehe mayipou (5,000).

⁵ Iya lang sih i, hu poho kol, pe hu yapane kol pe hu ndramat para hinuwani nongan para pwanou, ara husa wule nondriya kol namandran Yerusalem,

⁶ iyapolo Annas, pris ihohin ta hu pris masih kene, pe iyasura Kaiyapas, Yohanes, Aleksanter, pe iyapolo hu ndramat hayah mepo hu ndrayer pris ihohin ta hu pris masih kene.

⁷ Pe huiki Pita hilu Yohanes ara hilro tine mbulmara hu masih. Pe husike hilu, hupa, “Walu wiri sehe pwoke ndrokongan, pe iya ngala hiyeh ndrokongan walu mbusiy tehen tora?”

⁸ Pwen Mwoiwan Haiyan ipep iro kili Pita pe ipwai iya kili hu, ipa, “Wawu pohon pe yapane kolorou para Yisrayel,

⁹ kapa wawu yoh youlu sa mahapo iya kultuw hiyan mepo youlu mbusiy iya kili ndramat mepo ndrikan mwomwan, pe wawu nakasok youlu kiya tunan tesah pe irayah hiyan paiwe,

¹⁰ pwen akahilingiy pe akapahasaniy: wawu topo aripo pe ndrayer hu Yisrayel masih, tehe

iya ngala Yesu Kristus para Nasaret, ndramat aripo mepo iripo tine mbulmara wawu kintayah hiyan. Wawu tingundru Yesu imat iho kei ton-drih hapeko Ngindrai ara kinhingini yiy kintine paiwe.

¹¹ Yesu ara ko, ara yiy ‘Pat mepo yihu ndramat para puliya seu humwisnaniy, ara kintayah pat para sotuna seu.’

¹² Kinwene ndramat hamou i kisopwat worou pwi, Yesu opu iwenei. Paratesah, mwalinga worou ndramat masih, Ngindrai ara kiniyki ngala ndramat hamou i, iripo kol pwan pahandra yang, mepo iwenei para kisopwat worou ndramat, ara pwi yoh—ngala Yesu opu.”

¹³ Iro mwonen yihu ndramat namandran husa yirowei tehe Pita hilu Yohanes ara hilu kanna nondriya hinonou pwi, pwen hupa ndre hilu ara ndramat o mwaihei opu. Hapeko yihu nimei tehe hilu rahatini hilu pwokeyan, pe mwoiwahu ihin. Pe huyirowei tehe hilu ara ngara koro sura Yesu.

¹⁴ Pe yihu nime ndramat mepo kinna hiyan, ara iro tine polo hilu yi. Pwen pe hu kanlahiy para kasomwi hilu, ara pwi.

¹⁵ Pwen yihu pwandrandrahaniy iya kili hilu para kaya ngawan ndrohonoku mbultere tahu Sanhetrin na. Pe huyen pe huro mburi nongan mwalingahu.

¹⁶ Pe husok, hupa, “Kiya, worou andre kasa-haye hilu? Hilu kanmbusi ndraikiya pwoke handra namandran, pe yihu masih topo Yerusalem ara kanpahasaniy topwei; pe worou andre kanlahiy para kakulaniy pwi.

17 Hapeko matisan nongan ara kingau kiropo kiya kili hu ndramat masih. Pwen pe tuka-panohowani hilu para hilu mbuna katiyani ngala Yesu kiya kili ndramat hamou paiwe.”

18 Pwen yihu yoh hilu hilmui hilsa paiwe, pe hupwandrandrahani hilu para hilu mbuna kapohowe ngala Yesu, pe mbuna kahanuwani hu ndramat kiya ngala Yesu paiwe yi.

19 Hapeko Pita hilu Yohanes ara hilu somwi hu, hilpa, “Wawu mbukena wawu kalohonganiy sehe melit ndrokonan imwonen iya mbulmara Ngindrai—Yowu kahilingi wawu, ndre yowu kahilingi Ngindrai? Wawu mbukena wawu kapi-raniy.

20 Sehe melit mepo yowu kannimei, pe yowu kanhilingiy, ara yowu kanlahiy para kahatohai nongan para aliy pwi yoh.”

21 Pwen yihu ndramat namandran para poho kol ara, ara huiki nongan hayah pwokeyan pe tahakulan, para pakapanohowani hilu kiya aliy ihipwen, pwen yihu pwandrisa hilu hilyau. Yihu ro lohonge ndrit iya sehe sai para hu kasingori hilu, paratesah, yihu ndramat masih, ara huro hari ngala Ngindrai iya paingan, iya tesah kintayah.

22 Paratesah, ndramat mepo Pita hilu Yohanes hilu mbusi kinima pwoke iyatan pe iya hiyan, ara hayou tan iro mahaangui pe ndromwan.

Totohun tahu mepo hupwotisingi lohongahu

23 Iyamulan para yihu tali hilu hilyau ihipwen, Pita hilu Yohanes ara hilu mui hilyarayah hilya kili hu ndramira hilu imwonen. Pe hiltiyani

nongan masih mepo hu pris huhohin ta hu pris masih pe hu yapane kol, ara hu kanpwai kinna kili hilu iya aliy.

²⁴ Pe iro mwonen huhilingi nongan aro, pwen yihu masih ara huhuri mbulukoyu totohun tahu iyawule iya kili Ngindrai, hupa, “O Yapan, Wou opu. Wou anmangsani kol pwan pe hu kol yang, iyapolo ndras pe melit masih hu tora aliy.

²⁵ Mwoiwam Haiyan iyki nongan iya poho ndramat para poya mbulyam Tepit, ara yiy tumburou, pe ipa,

‘Paratapeh pe hu ndrayer ndramat masih hundrangis?

Pe paratapeh pe hu ndramat hapat-hapat humburi nongan o mwaihei para kambusi kultuw mwomwan?

²⁶ Hu king para kol pwan ara husa mbultani hu, iyapolo hu yapane kol, para kapo pahun kiya kili Yapan pe kiya kili ndramiran, Kristus.’*

²⁷ Ara ndrokonan tehe Herot iyapolo Pontiyus Pailat iyapolo hu Ndrāmira Lah,† pe iyapolo hu ndrayer Yisrayel, ara hu masih hurawure hu topo kol namandran iye, pe humburi nongnahu para kamwisnani ndramiram haiyan para poya mbulyam, Yesu, mepo antakiniman.

²⁸ Yihu kanmbusi melit masih kene ara, iyau ndrūwa nongnam opu mepo anpwandrandrahaniy mamu kinna tehe andre kirayah.

²⁹ Mahapo, Yapan, wou annimeisehe nongan hu pakapanohowani yowu kaliy. Pwen aiki pwoke

* **4:26:** Puk Waliy (Psalm) 2:1-2 † **4:27:** Eng: Gentiles

para yowu, ndramiram para poya mbulyam, koro tine pwokeyan para kapohowe nongnam.

³⁰ Aiki nimam kiya ndrita hu ndramat humwa para hu karayah hiyan, pe ambusi hu kaipisa pwoke pe ndraikiya pwoke handra-handra kiya ngala ndramiram haiyan para poya mbulyam, Yesu.”

³¹ Yihu tohun ihipwen opu, pe kol hape mepo hurakomwe hu huro aliy, ara inunuw. Pe Mwoiwan Haiyan isa pe isongorani hu masih pe hupep, pe irahatini hu para hu kapohowe nongna Ngindrai.

Hu mepo hupwotisingi lohongahu, ara hutainge menmenahu

³² Yihu mepo hupwotisingi lohongahu iya kili Yesu, ara ndriyahu pe lohongahu iro handra kopu. Ndramat hamou-hamou neren kinhopo kinna melit tan mbukenan pwi, hapeko melit tahu hamou-hamou ara irayah tehe menmenahu masih.

³³ Yihu aposel hu ngara kapohowe titiye mepo hunime, tehe Yapan Yesu ara imat pe kintine paiwe; pe nongnahu ara pwokeyan pe tahakulan iya. Pe pahas ta Yapan ara iro ndrita hu masih.

³⁴ Pe mwalinga hu masih, ara hamou tahu kinho ndroisiy pwi; paratesah, yihu mepo mapwenehu ndre masuwehu, ara hupo pehei iya menmenahu ara, pe huwiri singayai iyau aliy isa,

³⁵ pe husaikiy isa mbulmara hu aposel. Pwen hutainganiy iya kili hu ndramat mepo hundoisiy.

³⁶ Yosep ara ndramira Lepi hamou; yiy ara para mbuson Saiprus. Pe hu aposel hupohowe ngalan handra yi, ara Parnapas. (Ndroiya ngalan iya nongna kolohu, ara ipa, “Ndramat para kisotini ndramat.”)

³⁷ Yiy ara ipo pehei iya pwenen hambut, pe isaiki singayai para aliy isa mbulmara hu aposel.

5

Ananiyas hilu Sappira

¹ Porosih aro ndramat hamou ngalan Ananiyas iyapolo nambuyun Sappira, ara hilu yi hilyapo pehei iya pwene hilu hambut.

² Pwen Ananiyas iwiri kenne pwene hilu pe ikulani hape para aliy, pe nambuyun Sappira ara ipahasaniy i. Pe ndromwan, ara isaikiy masih iya mbulmara hu aposel, pe iyunguraniy tehe kenne pwene hilu masih kene ara kiniykiy topwei.

³ Hapeko Pita ipwai, ipa, “Ananiyas, paratesah pe Sinai isa nondriyam pe apapwasike Mwoiwan Haiyan, pe akaituwe kenne pwan hape ita ndron kili wou?”

⁴ Wou anpopehei kinna pwenem mapu, pwan ara, ara pwenem imwonen, ndre? Pe anpopehei kinna aliy pwen, pe kenen masih kene ara menmenam, ndre? Paratesah ndrokongan pe alohongani kultuw ara iro ndriyam? Wou ara anpwasike ndramat pwi yoh; hapeko apapwasike Ngindrai.”

⁵ Pwen Ananiyas ihilingi nongan aro ihipwen opu, iyos iya pwan o, meren. Pe hu ndramat masih mepo huhilingi tesah irayah, ara nohowai namandran iya, iwiri hu.

⁶ Pe yihu wihou hayah hutine husa, pe husumwa nombuwen pe huhuriy iya ngawan, pe huyaroniy.

⁷ Iya ndruwa paramwandrai maroyoh ihipwen, nambuyun isa nondriyan i. Hapeko yiy ara ikowu sehe melit mepo kintayah pwen.

⁸ Pwen Pita isike yiy, ipa, “Apwai kisa kili yo na, ara ndrokonan tehe kenne pwene walu Ananiyas ara ndromwoyan tehen iye ko?” Pe isomwi yiy ipa, “Ehe; kennen ara ariya ko.”

⁹ Pwen Pita ipwai iya kili yiy, ipa, “Paratesah walu nambuyum almburi lohonga walu iyawule handra ko, para walu pakanohonou Mwoiwa Yapan? Animei! Yihu mepo huyaroni nambuyum, ara husa hutora pohomara karam mahapo, pe andre hu kahari wou aya ngawan tehen aliy yi.”

¹⁰ Hape pwi ko, iyos iya pwan iro ngondro ndrika Pita, pwen o, meren. Pwen hu wihou ara, husa nondriyan pe hunimei tehe Sappira ara kinimat pwen. Pwen huhuri yiy pe huya roni yiy iya iye ngilse nambuyun.

¹¹ Pwen nohowai namandran iya, ara iwiri hu ndramira sios masih, pe iyasura hu ndramat hiyeh huhilingi melit ara irayah.

Hu aposel husopwoyani hu ndramat soyon

¹² Yihu aposel ara humbusi hu ndraikiya kaipisa pwoke, pe hu kinima pwoke handra-handra soyon iya iro mwalinga hu ndramat. Pe yihu ndramat mepo hupwotisingi lohongahu, ara ngara hu kasa mbultani hu kawule koro ndrohonoku ngohongoh ta Solomon.

¹³ Pe hu ndramat hayah i, ara ngara hu kasikiye hu aposel, hapeko ngara hu kanoh pe kahandrundru para kayasura hu.

¹⁴ Hapeko hu ndramat hayah i mepo hupwotisingi lohongahu iya kili Yapan, hu kamai pe hu pihin kene, ndromwoyahu ara iro hon iropo iya soyo-soyon iya.

¹⁵ Pe ariya ko pwi, huro sap hu ndramat humwa husa ngawan pe humwaniyani hu huro ndrita hu yokyok pe hu sou huye sai. Pe hupa ndre sumwoiwa Pita andre kihis kiya ndrita hu hayah tahu kiro mwonen kisayau, pe andre hu karayah hiyan.

¹⁶ Tehen tora ko, hu ndramat soyon iya para hu kol mepo hurakayani kol namandran Yerusalem, ara husap hu ndramat humwa, pe hu ndramat mepo hu payit huro ndritahu pe hupwalngani hu, ara husa yi. Pe hu masih ara huya hiyan topwei.

Hu tandroyani hu aposel

¹⁷ Pwen pe pris ihohin ta hu pris masih kene, iyapolo susuran hu, hu mepo para kili hu Satyusiy, ara humaimai pe hundrangis anahu.

¹⁸ Pwen huya pe humbultuwe hu aposel pe huwasi tahatini hu, pe huyaiki hu huya nondriya kou mepo hu ndramat para tandroindroi ngara hu koro aliy.

¹⁹ Hapeko iro mwonen ping ara, angelou hamou ata Yapan isa pe itipe hu papai para kou, pe iwiri hu aposel huya ngawan, pe ipwai iya kili hu ipa,

²⁰ “Akaya pe akoro tine nondriya kowa yumwa totohun namandran, pe akapohowe nongan para

kultuw masih para taleh howen iye, ara kiya kili hu ndramat.”

²¹ Pwen huro ndruwa nongna angelou. Pwen makohuping o, hu aposel ara husong huya kowa yumwa totohun namandran tehe angelou kinpwai kinna kili hu pwen, pe huro hinuwani hu ndramat.

Pwen pris ihohin ta hu pris masih kene pe iyapolo susuran hu ara husarayah, pe huyoh hu Sanhetrin—mbultere ta hu yapane Yisrayel masih—ara husa harong. Pwen hupwanos iya kou para hu kawiri hu aposel kasa.

²² Pwen hu makundrayin ara huyarayah huya kou, hapeko yihu nimei tehe hu aposel, ara hu konto nondriyan pwi. Pwen humui huya, pe hutiyani melit masih ara, iya kili hu namandran,

²³ hupa, “Yowu ya pe yowu nimei tehe papai masih para kou ara kanwariy tisingiy. Pe hu ndramat para memere ara huro tine pohomara papai masih. Hapeko iro mwonen yowu tipe hu papai ara, yowu kannime hamou kinto nondriyan pwi.”

²⁴ Pwen ndramat iya mu tahu makundrayin mepo ngara hu koro memerani yumwa totohun namandran, iyasura hu namandran tahu pris ara huhilingi nongan ara, pe huro lohonge soyon, hupa, “Aripo sehe melit ndrokonan?”

²⁵ Pwen ndramat hamou ara isarayah pe ipwai iya kili hu, ipa, “Akahilingiy! Hu ndramat mepo wawuiki hu huro nondriya kou, ara mahapo hutora tine nondriya kowa yumwa totohun namandran, pe hu tora hinuwani hu ndramat.”

²⁶ Pwen ndramat mepo namandran ta hu makundrayin iyasura ndramiran hu, ara huya wiri hu aposel husa. Hapeko yihu kanluwi tarahani hu pwi, paratesah, yihu nohowani hu ndramat, matisan hu kasolpwa hu kaya pat.

²⁷ Pwen yihu wiri hu aposel husa pe husaiki hu huro tine mbulmara hu Sanhetrin, pe pris ihohin ta hu pris masih kene, ara ipiye paya nongan ipa,

²⁸ “Yowu kanpwatizingiy pwokeyan kinsa kili wawu, tehe wawu mbuna akahanuwani hu ndramat kiya ngala ndramat ara. Hapeko pwi! Hinnonou tawawu ara kinsilihi topwe nondriya kol Yerusalem masih, pe wawuiki konan isa ndrita yowu tehe yowu tingundru ndramat ara, pe yowu andre kawiri koran.”

²⁹ Pwen Pita iyasura hu aposel husomwiy, hupa, “Yowu andre koho ndruwa nongna Ngindrai hamou opu, pe nongna hu ndramat, ara pwi.

³⁰ Ngindrai ata tumburou hu ara ihingini Yesu itine paiwe. Yiy mepo wawuiki yiy para hu karapaingi yiy kiho kei tondrih para kimat.

³¹ Ngindrai kinwiri yiy kinna paingan pe itampwan niman mot. Yiy ara tehe Noru King, pe Ndramat Para Kisopwat hu ndramat. Pwen pe ita rasaya worou Yisrayel para karapaiwani ndriyarou, pe andre kitali hu pakut mwomwan torou.

³² Yowu nime hu melit masih ara pe yowu topo tiyaniy, pe Mwoiwan Haiyan ata Ngindrai iripo tiyaniy tehen aliy yi—yiy mepo Ngindrai ngara kiykiy kiyata hu hiyeh ngara hu kahilingi yiy.”

³³ Pwen iro mwonen hu namandran ara

huhilingi nongan aro, ndriyahu isin tahu, pwen tehe hu pakatingundru hu aposel.

³⁴ Hapeko hamou tahu namandran ara, ngalan Kamaliyel, yiy itine mwalingahu. Pe yiy ara Parisiy hamou, pe ndramat hamou para kihinu-wani nongan para pwahanou, pe ngara hu ndramat masih kahaiyani yiy. Pe itine iro mbul-marahu para Sanhetrin, pe ipwatisingiy para hu kawiri hu aposel kaya koro ngawan hape namu.

³⁵ Pwen Kamaliyel, ara ipwai iya kili hu, ipa, “Wawu ndramira Yisrayel, kapa wawu pakambusi sehe melit kiya kili hu ndramat aro, ara akatuluwanii kiya hiyan namu.

³⁶ Mamu hape kinna, Teutas ara isarayah pe isikiye yiy, tehe yiy ara ndramat hamou mangalan, pe ndramiran hu ara hurayah pakeh tehe mahaangat. Hapeko hu ndramat hayah hutingundrun, pe hu masih mepo huhilingi yiy pe huyehelun ndruwan, ara humasumbuwe topwei. Pe ngalan ara iya mwaihei o.

³⁷ Pwen iyamulan hape yi, Yutas ndramira Kaliliyy ara isarayah iho mwonen nondriya lenge yukuya ngala ndramat. Yiy ara isuhuri hu ndramat hayah pe iluwi hu huho ndruwan. Hapeko hu hayah hutingundrun i, pe hu mepo huhilingi yiy pe huyehelun ndruwan ara humasumbuwe topwei.

³⁸ Tehen tora ko, nakupwai kisa kili wawu ye, akatali hu koro! Kapa melit mepo hutora lohonganiy pe hutora mbusiy ara iyau kili ndramat, ara andre kissau.

³⁹ Hapeko kapa kiyau kili Ngindrai, wawu kanwenei para kapwalngani hu pwi yoh. Matisan

kamulan wawu kayirowei tehe wawu tora po pahun iyapolo Ngindrai.”

⁴⁰ Pe hupwes iya nongna Kamaliyel, pe huyoh hu aposel husa, pe humwiriyani hu. Pe hurandrokomara hu tehe hu mbuna katiyani ngala Yesu. Pwen pe hutali hu huyau.

⁴¹ Pwen hu aposel huya mawen mbulmara hu Sanhetrin iyapolo pwesai. Paratesah, hupwes tehe Ngindrai inimei tehe yihu lahiy para hu kakuni masirai kiya ngala Yesu.

⁴² Lang sih iyau sih, ngara hu koro nondriya kowa yumwa totohun namandran, pe ngara hu kaya payumwa wum. Pe yihu aposel ara konhohai mbulen para hinonou pwi, iyapolo pohoweya nongan hiyan tehe Yesu, yiy ara Kristus.

6

Hurakinima hu ndramat manandrtimou

¹ Iro mwonen lang ara, ndromwoya hu yau ta Yesu, ara iro hon iropo iya soyon iya. Pe yihu mepo ngara hu kawong kiya nongna kol Krik, ara humaimai anahu mepo ngara hu kawong kiya nongna kol Aram.* Pe hupa, “Wawu ara ngara akapomene hu pihinau tawawu kahiyen kiho nondriya mbulen para lang sih-sih. Hapeko

* **6:1:** Nongna kol Aram, ara nongna hu ndramat para kol namandran hape Yutiya pe Kaliliy. Pe ihisoule hape tehe nongna kol Hipuruw; Eng: Aramaic was the language of the districts of Judea and Galilee. It is similar to the Hebrew language. TP: Tok Aram em tok ples bilong ol manmeri bilong distrik Juda na Galili. Em i wankain liklik olsem tok Hibru.

hu pihinau towu, ara koyu wawu ngara kirut tahu.”

² Pwen yihu Songui pe Lumou, ara huyoh hu masih para ndrokoyirayi yowe Yesu husa harong, pe hupa, “Kinmwonen pwi para yowu katali mbulen para pohoweya nongna Ngindrai kiro, pe koro waiyani tainge anandrinai; ara pwi yoh.

³ Pwen pe wawu nali, wawu kapirani hu ndramat manandrtimou hutora mwalinga wawu, yihu mepo wawu pahasaniy tehe hupep iya Mwoiwan Haiyan, pe iyasura lohongai hiyan. Pe yowu andre karakinimahu pe kaiki mbulen iye kiya nimahu para hu koro ponokulaniy.

⁴ Hapeko andre yowu kaiki yowu lang masih kiya totohun, pe kiyapolo mbulen para pohoweya nongan.”

⁵ Pe yihu masih ara hunamiliy, pe hupwes iya lohonga hu aposel. Pwen pe hupirani Stipen, yiy ara ndramat hamou ipwotisingi lohongan pwokeyan, pe ipep iya Mwoiwan Haiyan; pe iyapolo Pilip, Prokorus, Nikanor, Timon, Parmenas pe Nikolas. Nikolas ara ndramira Antiyok hamou, pe yiy ara hamou Yutah pwi, hapeko isa pe isusuye iyapolo hu iya totohun tahu pe irayah tehe hamou Yutah imwonen.

⁶ Pwen huwiri hu manandrtimou ara, huya mbulmara hu aposel, pe hu aposel ara huiki nimahu iya ndritahu pe hutoholi hu.

⁷ Pwen nongna Ngindrai ara iro mandra. Pwen pe ndromwoya hu yau ta Yesu ara iro hon iropo iya soyo-soyon iya, iro kol namandran Yerusalem. Pe hu pris soyon, ara huro ndruwa lohongai ndrision iya kili Yesu.

Humbultuwe tahatini Stipen

⁸ Stipen ara yiy ndramat hamou ipep iya pahas, pe pwoke ta Ngindrai pwokeyan iya ara iro kili yiy. Pe ipwaingani hu kinima pwoke namandran pe hu kaipisa ndraikiya pwoke iro mwalinga hu ndramat.

⁹ Hapeko hu ndramat hayah ara husa pe hurakokowai iyapolo Stipen. Yihu, ara huyau te yumwa mbultere tahu Yuta hawum hupohowei Yumwa Mbultere Ta Hu Ndramat Mepo Hu Kaningoh Pwandrendres.† Yihu ara hu ndramira Yutah mepo huyau kol namandran malkol Sairini pe Aleksandriya iyapolo hu Yutah para kol namandran iya Silisiya pe Esiya.

¹⁰ Hapeko Mwoiwan Haiyan ara iyki lohongai hiyan iya, iya kili Stipen, pe hu kanwenei para hu kapepet pe karamwaitini nongnan ara pwi.

¹¹ Pwen pe hurambumbuni hu ndramat hayah i, para hu kapwai, kapa, “Yowu ara ngara kahilingi Stipen kipwasisiman ana Mose pe Ngindrai!”

¹² Pwen tunan nongan ara ko, pe isuhuri hu ndramat masih iyapolo hu yapane kol, pe hu ndramat para hinuwani nongan para pwahanou. Pwen husa mbultuwe tahatini Stipen, pe huyaiki yiy iya mbulmara hu para Sanhetrin.

¹³ Pe huiki hu ndramat hayah para pwandran-draman husa yi, pe hupa, “Ndramat aro ara ngara

† **6:9:** TP: Yihu ndramat mepo yihu kanningoh pwandrendres ara, ara koluw huropo mbulya hu ndramat hayah para mawen, ara yihu kanningoh pwandrendres.

kiwaiyani nongan para kimwisnani yumwa to-tohun haiyan namandran aro, kiyapolo nongan para pwahanou.

¹⁴ Yowu kanhilingi Stipen kinpwai tehe Yesu ndramira Nasaret ara, ara andre kipwalngani wum iye pe kisuluyani hu kowase Mose mepo kiniykiy pwen kinsa kili tou.”

¹⁵ Pwen yihu masih mepo hurompwan non-driya mbultere tahu para Sanhetrin, ara marahu indrong ta Stipen pe hunime mbulmaran ara mwensen pwen tehe mbulmara angelou hamou.

7

Stipen ipohowe nongan iya kili hu Sanhetrin

¹ Pwen pris ihohin ta hu pris masih kene isok Stipen, ipa, “Nongan mepo hutora pomate wou iya aliy, ara ndrokonan?”

² Pwen Stipen ipwai, ipa, “Wawu nali pe wawu tomo, wawu kahilingi yo na! Tumburou Apraham, mapu kinna Haran, ara Ngindrai mangannganan iya, iyarayah iya kili yiy, tandrohongan iro ndron kol Mesopotamiya.

³ Pe Ngindrai ipwai iya kili yiy, ipa, ‘Atali kolom pe yowem hu pe ayau aya kol mepo andre kupwainganiy kisa kili wou.’

⁴ Pwen itali kolo hu Kaltiya pe iya iyempwan Haran. Pe taman imat ihipwen, Ngindrai irakuhuyani yiy, pe isa kol mepo mahapo wawu topo kuw aliy.

⁵ Hapeko Ngindrai ara kinhang Apraham handra melit, ndre hape pwan ndrohongan tehe popowe hamou para kiya mbukenan yiy, ara

pwi masih. Hapeko Ngindrai ara kintapaniu pwen kinna kili yiy, tehe yiy pe ndrayen hu nakasarayah kamulan, andre kawiri pwan ara kiya mbukenan hu. Iro tandrohongan ara, Apraham kinpo hamou norun mapu.

⁶ Pwen Ngindrai ipwai iya kili Apraham, ipa, 'Andre ndrayem hu kaya korompwan kol hakol mawen mepo kolohu pwi. Pe andre hu kaya pwandrendres tahu, pe hu ndramat para kol ara andre hu karandroyani ndrayem hu kipoo hayou mahaangat.

⁷ Hapeko kiyamulan andre kurakultuwani hu ndramat para kol namandran masih ara kiya mwomwan masih. Pe kamulan para aliy, andre ndrayem hu kasa mawen kol namandran ara, pe andre hu katohun kisa kili yo kiro kol aripo.'

⁸ Pe Ngindrai iyki sosondrih iyatan ara tehe kinima tapaniu. Pwen Apraham iyki Yisak, pe isondriti kapilon iya lang androlwoh, pe iyamulan Yisak iyki Yakop, pe Yakop ara irayah tama tumburou hu songui pe lumou, mepo hurayah hu yapane rou koluw.

⁹ Pe hu yapane rou ara humaimai ana Yosep, pwen pe hupo pehei iyatan para kirayah ndramat para pwandrendres o mwaihei tahu Yisip. Hapeko Ngindrai ara iro sura yiy,

¹⁰ pe isopwat yiy isa mawen nondriya hu nopwaran tan masih. Pe iyki lohongai hiyan iya kili Yosep iro mbulmara Paroh, king tahu Yisip, pe iluwi lohonga Paroah para kinamili yiy. Pwen pe king iyki Yosep irayah ndramat hamou mangalan iho hin tahu Yisip masih kene, pe iro nimnim iya melit masih nondriya kalsuwa king.

11 Pwen pe song, ara ingas kol malkol naman-dran masih Yisip pe Kenaan kene, pe ngandran namandran iya, ara irayah kili hu. Pe tumburou hu masih kene ara huseyeh anandrinahu ndrit.

12 Pwen pe Yakop ihilong tehe mbuwa wit* ara iro Yisip; pwen pe ipwandrisa tumburou hu huya Yisip lang sih imu.

13 Pwen pe humui porosih i, pe Yosep ipwain-gani yiy iya ngawan kili nalin hu. Pe Paroh i, ara isayirowe hu ndraisih ta Yosep ara hu hiyeh.

14 Iyamulan para aliy, Yosep ipwanos taman Yakop iyapolo hu ndraisih tan mwanje, para hu kasa. Ndromwoya hu masih, ara andrtingui pe yimou.

15 Pe Yakop ara iya pwan Yisip, pe imat iro aliy, pe norun hu masih mepo tumburou hu, ara humat huro aliy i.

16 Pe Yakop hilu Yosep ara huhuri nombuwe hilu pe humui huyaroniy iya ngat sou ita Sekem. Ngat sou ara, ara ngat mepo Apraham kin-sowanij pwen, kili noru Hamor hu iro kol Sekem iya singayai hayah.

17 Pwen lang, ara iropo isa pakeh para tapaniu, mepo Ngindrai kinmbusiy kinna kili Apraham, ara nakirayah mannan. Pe ndromwoya ndrami-rarou hu Yisrayel, mepo huro Yisip, ara hurohon huropo huya soyo-soyon iya.

18 Pe iyamulan, king hamou tahu Yisip isarayah i, pe yiy ara ikowu ta Yosep.

19 Pwen king, ara imburi lohongai sahin para kipakarawani ndramirarou hu; pe ira-

* 7:12: Eng: grain; corn

hatuwe tumburou hu, pe irakekeyani hu para hu kapiyani noruhu malaman para hu kamat.

²⁰ Iro tandrohonga lang ara, Mose isarayah, pe yiy ara mbunah hamou hiyan iya, iya mbulmara Ngindrai. Pe huro pwokerani yiy iro suwe taman, ipoo walah maroyoh.

²¹ Pwen tandrohonga huwiri yiy iya ngawan, noru king pihin iwiri yiy pe ihingini yiy tehe norun imwonen.

²² Pwen Mose ara iwiri hinonou pe lohongai hiyan masih para Yisip. Pe irayah ndramat hamou pwokeyan, iya nongnan pe mbulyan.

²³ Tandrohonga hayou ata Mose iho mahaan-gui, pwen ilohonge para kiya saisai kiya kili yowen hu para Yisrayel.

²⁴ Pe inime hamou tahu para Yisip ara iro tandroyani hamou para Yisrayel. Pwen ihimbusan ndramira Yisrayel ara, pe ipenani yiy, pe itingundru ndramira Yisip iya soiwin.

²⁵ Pwen Mose ilohongan y tehe ndramiran hu, ara andre kanime sayani yiy tehe Ngindrai andre kisopwat hu Yisrayel kiyau niman. Hapeko yihu kanyirowei pwi.

²⁶ Pwen iya lang sih i, yiy isarayah pe inime hilu Yisrayel malmou hiluro tamate hilu. Pwen ihinonou para kiramwane hilu. Pwen ipa, 'Malmou, walu, ara walu nali walu aro, paratapeh pe walu tora tamate walu?'

²⁷ Hapeko yiy mepo iro tahatai ara itinihi Mose iya mawen pe ipwai iya kili yiy, ipa, 'Hiyeh ndrokonan ipwai pe wou aparayah namandran hamou towu pe ndramat para tamwane?'

28 Wou apatingundru, iyawule tehe anitingundru ndramira Yisip pihe ara, ndre?’

29 Iro mwonen Mose ihilingi nongan aro ko, iwop iya kolo hu Mitiya, pe imin aliy namu. Iyamulan iyesus, pe iyki norun malmou kamai.

30 Iyamulan para hayou mahaangui isayau ihipwen, pwen angelou hamou ara iyarayah iya kili Mose, iya kol ndrohoyin pakeh Pahayi Sainai. Pe angelou ara isarayah iho nondriya mwan iro yat pweye kei hakou mendreheh.

31 Pwen iro mwonen Mose inimei, ilohonge ndrit iya sehe melit mepo iro nimei. Pwen pakiya pakeh para kituluwaniy kiya hiyan. Hapeko ihilingi mbulukoyu Yapan iwong, ipa toro:

32 ‘Yo urupo Ngindrai ata tumbun hu, Ngindrai ata Apraham, Yisak, pe Yakop.’ Pwen pe Mose ara ilelen pe ihindrundru para kinimei.

33 Pwen Yapan ipwai iya kili yiy, ipa, ‘Atali hatna pwelekam kiya mawen, paratesah, hape mepo ata tine aliy, ara pwan haiyan.

34 Yo ara kuntuluwaniy pe kunnimei pwen, sehe nopwaran mepo hu ndramiro hutora kuniy nondriya kol Yisip. Yo ara kunhilingi ndringshehu, pwen pe usa pwan para kusopwat hu. Pwen pe asa; andre kupwandrisa wou amui aya Yisip.’

35 Mose aro ko, ara yiy ndramat mepo mamu hu kandrihisani nongnan, hupa toro: ‘Hiyeh ndrokongan ipwai pe wou aparayah namandran hamou, pe ndramat para tamwanye?’ Ngindrai mbukenan ipwandrisa yiy iya, para kirayah ndramat namandran pe ndramira konuh. Pe

lohongai aro iyau kili angelou mepo iyarayah iya kili yiy iro pweye kei mendreheh.

³⁶ Pe Mose iluwani hu hutali Yisip. Pe imbusi hu kinima pwoke, pe hu kaipisa ndraikiya pwoke hayah iro Yisip, pe iro Ndras Laman, pe iro kol ndrohoyin, ipoo hayou mahaangui.

³⁷ Mose aro, ara yiy ipwai iya kili hu Yisrayel ipa, 'Ngindrai andre kipwandrisa poropet hamou tehe yo, kisarayah mwalinga ndrayer wawu imwonen.'

³⁸ Yiy ara ndramat mepo iro nondriya mbultere sih iro kol ndrohoyin, iyapolo angelou iro wong iyasura yiy iro Pahayi Sainai. Pe iro polo tumburou hu yi. Pe iwiri hu nongan para taleh para kiykiy kisa kiltou.

³⁹ Hapeko tumburou hu, ara humwisnaniy para hu kahilingi yiy. Pe hurapiyani yiy, pe ndriyahu ara hurapaiwaniy, pakamui kaya Yisip.

⁴⁰ Pwen hupwai iya kili Aaron, hupa, 'Amangsani hu ngindrai hayah para hu keye mu torou. Ndramat Mose ara, mepo iluwani worou tusa mawen Yisip, tanarou pwi sehe melit ndrokonan kinsahaye yiy!'

⁴¹ Pwen humangsani kerewek hamou aro, mwensen tehe noru mbulmwakau. Pe husaiki yukyuk hayah isa kili yiy, pe hupo kowas para hu kapwesani kerewek tahu ara, mepo humangsaniy iya nimahu imwonen.

⁴² Hapeko Ngindrai iyki ndruiwan iya kili hu, para hu katohun kiya melit huhora yang tehe paramwandrai, walah, pe hu piri. Aro, ara kintayah mannan tehe pwayan kinpwai ita puk tahu poropet.

‘Wawu Yisrayel masih, wawu wiri hu yukyuk pe hu hanghang nondriya hayou mahaangui iro kol ndrohoyin, ara wawu pa ndre wawuikiy isa kili yo, ndre? Pwi yoh.

⁴³ Yopai mepo wawu kuniy, ara ato pwi; yopai ara, ara ata ngindrai pwasoyou ngalan Molek, pe ata piri y sih ngalan Repan mepo wawu kanmangsaniny para katohun kaliy.

Ndroiyin ariya ko, pwen andre kurasse wawu kayau kaya kol hape mawen ndruwa Papiilon, pe akayamin aliy na.’

⁴⁴ Tumburou hu ara huro kol ndrohoyin, pe yopai para Ngindrai kipwaingani nongnan ndrokonan kiya kili hu, ara iro surahu. Mose imangsani yopai ara, ara imwonen tehe Ngindrai kinpwai kinna kili yiy, pe humangsaniny, ara ihisoule ko tehe sumwoiwa yopai mepo Mose kinnimey.

⁴⁵ Pwen tumburou hu, ara huwiri yopai ara iro kili tamahu, pe huhuriy isapolo hu, tandrohonga huya sura Yosuwu. Pe hupo pwan kili hu ndramat hapat-hapat, mepo Ngindrai imbultahahu huyau huya mawen mbulmara tumburou hu. Pe yopai ara iro ndron sura hu, ipoo irahihini lenge King Tepit, ndramat mepo Ngindrai inamili yiy, ara isarayah.

⁴⁶ Pe Tepit isok Ngindrai para kipa hiyan katan para kipuli wum hawum, para kirayah yumwa Ngindrai ta Yakop, para kiyen aliy.

⁴⁷ Hapeko Solomon isa pe ipuli wum ta Ngindrai ara.

⁴⁸ Hapeko Ngindrai Iyera Paingan Masih, ara ngara kinye nondriya hu wum mepo hu ndramat

ngara hu kapuliy kiya nimahu, ara pwi. Tehe poropet kinpwai,

⁴⁹ ‘Yapan ipa, “Kol paingan yang, ara ndrohonoku pwanpwan ta king pe ato kopu, pe kol pwan, ara ndrohonoku ndriko.

Wawu andre kapuli wum tehen tapeh, para kusa pe kuyen aliy?

Pe ndrohonoku para kusa pe kuro ngoh aliy, ara aleheh?

⁵⁰ Melit masih kene ara, ara umbusi hu topwei iya nimo, ndre?” ’

⁵¹ Lohonga wawu pe ndriya wawu kinndrap, tehe hu ndramat hukowu ta Yapan, pe ndrainga wawu ara wassan! Wawu ngara kasingori Mwoiwan Haiyan lang masih kene, tehe tumbu wawu hu ngara kambusiy koluw kinna.

⁵² Sehe poropet koluw iro, pe tumbu wawu hu konho tandroyani yiy pwi? Ara pwi masih. Yihu tingundru hu mepo hu kanpohowei mamu tehe Ndramat Imwonen Masih nakisarayah. Mahapo ndramat ara kinsa pe wawu kantatuni yiy kinna nima hu ndram, pe wawu kanitingundrun kini-mat.

⁵³ Ndrokonan tehe wawu kanwiri nongan para pwahanou pwen iyau nimahu angelou, hapeko wawu, ara konto ndruiwan pwi yoh!”

Yihu solpwa Stipen iya pat

⁵⁴ Yihu Sanhetrin tahu Yutah, ara huhilingi nongna Stipen pe hundrangis pe huyan ndrisingi koltahu iyatan.

⁵⁵ Hapeko Stipen ara ipep iya Mwoiwan Haiyan, pe maran itandras iya kol paingan yang

pe inime nonowa ngana Ngindrai, pe inime Yesu ara iro tine iyapwen te nima Ngindrai mot.

⁵⁶ Pwen pe ipwai, ipa, “Akanimei! Yo unime kol paingan yang ite, pe Noru Ndramat, ara ita tine iyapwen te nima Ngindrai mot!”

⁵⁷ Pwen pe huhilingiy, pe husiyi ndrainga hu. Pe huro palngai anan namandran iya, pe hu masih ara huhulun porosih ko huya kili yiy.

⁵⁸ Pe huluwi tarahani yiy iya ngawan para kol namandran, pe huwiri hu pat para kasolpwa yiy kiya aliy para katingundrun kimat. Pe yihu ndramat mepo huro nimei, ara huyaiki koiwe hu iya pakeh ngondro ndrika wihou hamou ngalan Sol.

⁵⁹ Pe mahuro solpwa yiy iya pat manau, irakamam, pe ipa, “Yapan Yesu, awiri mwoiwo!”

⁶⁰ Pwen iyos te ngundrun iya pwan, pe iwayeh namandran iya, ipa, “Yapan! Mbuna apo soiwi mwomwan tahu!” Stipen ipa tehen toro ko, pwen imat.†

8

¹ Pe Sol, ara ipa hiyan para hu katingundru Stipen.

Sol irandroyani sios pe humasumbuwe

Iro mwonen lang ara ko, yihu tandroyani hu para sios iro Yerusalem, pe huiki ngandran namandran iya, iya kili hu. Pwen pe yihu masih, ara humasumbuwe huya nondriya kol malkol

† **7:60:** Eng & Greek: he fell asleep. Hapeko ndrokonan para aliy, ara ipwainganiy tehe kinimat.

namandran iya, Yutiya pe Samariya. Hapeko yihu aposel opu, ara hu konto ndron Yerusalem.

² Pe hu ndramat hayah kultuwayihu imwonen iya mbulmara Ngindrai, ara huya wiri nombuwe Stipen, pe huroniy, pe huro rang malihu iyatan.

³ Hapeko Sol ara iro pwalngani sios, pe iro ngas seu hawum iya hawum, pe iro luwi tarahani hu kamai pe pihin kene, pe iyaiki hu huya nondriya kou.

Pilip iro kol namandran hape Samariya

⁴ Yihu yau ata Yapan mepo humasumbuwe, ara huya huro pohowe nongna Yapan iya hu kol masih mepo huya huyen aliy.

⁵ Pwen Pilip iya kol hakol namandran ita nondriya kol namandran hape Samariya pe iya tiyani pohoweya Kristus iya kili hu.

⁶ Yihu ndramat soyon iya huhilingi Pilip, pe hunime hu kaipisa ndraikiya pwoke mepo iro mbusiy, pwen pe huhilingi nokulani sehe melit iro pwai.

⁷ Pe hu ndramat soyon mepo hu payit huro ndrita hu, ara hu payit huwayeh namandran iya, pe hutali hu ndramat ara, pe husa mawen. Pe yihu ndramat soyon i, mepo yihu konoho rokai pwi, ndre ndrikahu kowen, ara hungoh pe hurayah hiyan.

⁸ Pwen pe pwesai namandran iya, ara iwiri hu ndramat para kol namandran ara.

Simon mepo mapairan

⁹ Pwen ndramat hamou ngalan Simon, iro kol namandran ara, ara taporosihsih ngara kiro rakultuw kiya pairan handra-handra. Pe

hu ndramat masih para Samariya, ara huteleh mwomwan iya hu sehe melit mepo ngara kiro mbusiy. Pe yiy isikiye yiy tehe yiy ndramat hamou namandran.

¹⁰ Yihu ndramat mangalahu pe hu ndramat o mwaihei, ngara hu masih kene ngara hu kahilingi yiy, pe hupa, “Pwoke ta Ngindrai mepo ngara hu kapohowe Pwoke Namandran, ara ita kili ndramat ara.”

¹¹ Yihu ara huhu ndrwan, paratesah, ndrang niwen iya, ngara kiro mbusi lohongahu kandrap kiya pairan handra-handra.

¹² Hapeko Pilip iro pohowe nongan hiyan para kultuwayi kolo King Ngindrai pe iyasura ngala Yesu Kristus, pe hu ndramat mepo hupwotisingi lohongahu iya aliy, ara huwiri paptais, hu kamai pe hu pihin kene.

¹³ Pe Simon ara ipwotisingi lohongan i, pe iwiri paptais. Pe ippai iro polo Pilip iya hape aleheh mepo Pilip iropo iya aliy. Pe inimei pe ilohonge ndrit iya hu kaipisa pwoke pe hu ndraikiya pwoke namandran iro tayah.

¹⁴ Yihu aposel mepo huro Yerusalem ara, huhulong tehe yihu para Samariya ara hu kanwiri nongna Ngindrai pwen. Pwen hupwandrisa Pita hilu Yohanes hilya kili hu.

¹⁵ Iro mwonen hilu yarayah hilya Samariya, hilu tohun para hu kawiri Mwoiwan Haiyan,

¹⁶ paratesah, yihu kanwiri paptais iya ngala Yapan Yesu, hapeko Mwoiwan Haiyan, ara kinna ndrita hamou tahu mapu.

¹⁷ Pwen pe Pita hilu Yohanes ara hiluiki nima hilu iya ndritahu, pe yihu wiri Mwoiwan Haiyan.

18 Pe iro mwonen Simon inime hu aposel huiki nimahu iya ndrita hu ndramat, pe Ngindrai iyki Mwoiwan iya kili hu, pwen pe pakiyki singayai kiyata hilu aposel,

19 pe ipa, “Alkaiki pwoke ara kisa kili yo yi, pwen kapa kuiki nimo kiya ndrita hu hiyeh, andre hu kawiri Mwoiwan Haiyan i.”

20 Hapeko Pita isomwi yiy, ipa, “Wou pe singayai tam, ara andre walu kaya mwomwan kene. Paratesah, yukyuk ta Ngindrai, ara apa ndre alahiy para asowaniy kiya singayai!

21 Mbulen mepo youlu topo mbusiy, ara hape tam pwi, pe hape ngalam kinto aliy pwi yi. Paratesah, ndriyam ara kinto mwonen mbul-mara Ngindrai pwi.

22 Arapaiwani lohongam pe asa mawen kultuw pwassin ara. Pe atohun kiya kili Yapan, matisan andre kitali lohongai hira ndriyam ara kiyau.

23 Pe yo ara unimei tehe ndriyam ara pwalan masih, pe kultuw mwomwan, ara irahakowam.”

24 Pwen Simon isomwi, ipa, “Alkatohun kiya kili Yapan para koyun kisikirani yo, pe sehe melit walu pwai ara, ara mbuna kirayah mannan kisa kili yo.”

25 Iyamulan para hilu aposel hilu tiyani sehe melit kintayah kili hilu, pe hilu pohowe nongna Yapan, pwen Pita hilu Yohanes ara hilu mui hilya Yerusalem paiwe. Pe iro mwonen hilro tokai hilya, ara hilro pohowe nongan hiyan iya non-driya hu kol mendreheh soyon tahu Samariya.

Pilip pe ndramira Yitiyopiya

26 Pwen pe angelou hamou ata Yapan ipwai iya kili Pilip, ipa, “Atine, pe atali Yerusalem pe atuh ayayau te sai iyapwen te tolau—sai hasai para kol ndrohoyin iyapwen te kol Kasa.”

27 Pwen iro tokai iropo iya pe ipohonani ndramat hamou para kol namandran masih Yitiyopiya iho ndrokolo sai. Yiy ara namandran pe pohon hamou para pakeh kili Kantake, Kwin tahu Yitiyopiya. Yiy ara ndramat mepo hu kantasangin,* pe ndramat mepo imu pe iro nimnim iya singayai pe melit masih ta kwin. Ndramat ara kinna paingan Yerusalem para kiya tohun,

28 pwen ihis iya karis tan, pe pakimui kiya kolon. Iro ngap iropo iya pe iro pohowe nongan sahin ita puk poropet Yisayah kintatuluwiy.

29 Pwen Mwoiwa Ngindrai ipwai iya kili Pilip, ipa, “Aya pakeh kili karis† yoro, pe ohorokai ngilsen.”

30 Pwen pe Pilip ingap iya pakeh, pe ihilingi ndramat ara iro pohowe nongan sahin ita puk ta Poropet Yisayah. Pe isok yiy, ipa, “Wou ayirowe nongan mepo ata pohowe, ndre pwi?”

31 Ndramat ara isomwi yiy, ipa, “Yo andre kuyirowei tapeh ndrokonan, kipoo hamou kipwainganiy kisa kili yo.” Pwen isok Pilip para kihis karis, pe kimpwan sura yiy.

32 Ndramat ara iro pohowe nongan sahin ta Ngindrai, ipa toro:
“Huluwani yiy tehe sipsip hamou iya para hu katingundrun.

* 8:27: Eng: eunuch; TP: Ol bin rausim bol bilong en. † 8:29: Eng: chariot; TP: karis

Pe mwensen tehe noru sipsip mepo huro sani yomun, ngara kimun o kiro, pwen yiy ara tehen aliy yi, kinpa hapesah pwi.

33 Hapeko yihu pwasimiri yiy iya mwomwan masih, pe yihu ndramat para tamwanye, ara yihu kantamwanye hiyan pwi.

Hiyeh ndrokongan ara ilahiy para kipohowe ndrayen hu?

Paratesah, hurasses yiy pe hutingundrun, pe mwoiwan ara kinhipwen kol pwan.”‡

34 Pwen ndramira Yitiyopiya isike Pilip, ipa, “Kiya apwai kisato na, poropet ara ita tiyani tiyeya hiyeh ndrokongan—tiyeyan ndre tiyeya hamou?”

35 Pwen Pilip itiyani ndroiya nongan ata poropet Yisayah, pe tehen tora ko ipohowe nongan hiyan ata Yesu iya kili yiy i.

36 Pe hiluro ngap sai manau hilropo hilya, pe hilu yarayah hilya ndran handrang. Pe ndramat ara ipwai, ipa, “Animej, ndran ita. Hiyan para kuwiri paptais ndre pwi? Pe tesah ndrokongan andre kisingori yo yeh?”

37 Pwen Pilip ipwai iya kili yiy, ipa, “Kapa apwotisingi lohongam pe aiki ndriyam masih, pwen alahiy para awiri paptais.” Pwen ndramat ara isomwi yiy, ipa, “Yo upwotisingi lohongo tehe Yesu Kristus, ara yiy noru Ngindrai.”§

38 Pwen ipwandrandrahanij para hu kakaituwe karis kikuw. Pwen hilu malmou

‡ 8:33: Anime Yisayah (Isaiah) 53:7-8 § 8:37: Yihu ndramat hayah para tapaiwani nongna kol, ara hupa ndre v. 37 kinto puk iye pwi.

kene hilu tuh hilya ndran, pe Pilip isumuluwani ndramat ara.

³⁹ Iro mwonen hilsa mawen ndran, indrou pwi ko, Mwoiwa Yapan iwiri Pilip iyau iya mawen, pe ndramat ara kinlahiy para kinime yiy paiwe pwi. Pe ndramat ara iyau iya, iyapolo pwesai.

⁴⁰ Pe Pilip isayirowei tehe kinnarayah kinna kol Asotus. Pe iro tokai hu kol namandran hakol iya hakol, pe iro pohowe nongan hiyan, ipoo iyarah iya kol namandran Sisariya.

9

Sol irapaiwani ndriyan

¹ Pe nondriya hu lang ara, Sol ara iro pangu-luwaniy para kinohowani hu yau ta Yapan, tehe pakitingundru hu. Pwen pe iya nime pris ihohin ta hu pris masih kene,

² pe isok yiy para kiratuluwi nongan sahin para kiwiry, pe kiya kili hu namandran para hu yumwa mbultere tahu Yuta hutora Tamaskus. Pe isike pris ihohin para kipa hiyan, kapa kipohonani hu ndramat, kamai ndre pihin, hu mepo ngara hu kayau Saya Yesu, ara andre kiwasi tiriya hu pe kiyaike hu kaya Yerusalem.

³ Iro mwonen Sol iro tokai nakiya pakeh kol namandran Tamaskus, indrou pwi ko, pe ngana kol paingan yang ara iyau yang isa pe ilengani yiy, pe irahakowan.

⁴ Pwen iyos iya pwan, pe ihilingi mbulukoyu hamou iwong iya kili yiy, ipa, “Sol, Sol, paratapeh pe ata tandroyani yo?”

⁵ Pe Sol ipa, “Yapan, wou hiyeh?”

Pe isomwiy, ipa, “Yo ara Yesu mepo ata tandroyani yo.

⁶ Kiya, atine pe aya nondriya kol namandran ara, pe andre hamou kitiyani tesah para nambusiy.”

⁷ Pe yihu mepo huro tokai huyapolo Sol, ara huro tine pe humun o huro; yihu hilingi ngasa mbulukoyu hamou, hapeko yihu kannime hamou pwi yoh.

⁸ Pwen pe Sol ara itine iro pwan isa paingan, pe pakitipe maran kileu, hapeko kinwenei para kinime hamou pwi. Pwen humbultuwe niman pe huluwi yiy iya nondriya kol namandran Tamaskus.

⁹ Pe nondriya lang maroyoh mwanje ara kinwenei para kinimnim pwi, pe kinnamnam pe kinyin ndran hape pwi masih.

¹⁰ Pe ndramat hamou iro Tamaskus ngalan, ara Ananias, pe yiy ara yau hamou ta Yapan. Yapan iyoh yiy iho nondriya taltan, ipa, “Ananias!”

Pe isomwiy, ipa, “Yapan, yo urupo.”

¹¹ Pwen Yapan ipwai iya kili yiy, ipa, “Atine aya seu ta Yutas ita ngilse sai mepo hupohowei Sai Imwonen. Pe ayasok ndramira Tarsus hamou, ngalan Sol, ara ita aliy. Yiy ara ita tohun mahapo.

¹² Pe iro nondriya taltan, ara inime ndramat hamou ngalan Ananias, isarayah pe iyki niman iya ndritan para kinimnim paiwe.”

¹³ Hapeko Ananias isomwiy, ipa, “Yapan, kunhilingi hu ndramat soyon iya, ara hunese ndraingo iyata ndramat ara, pe iya hu ngandran nopwaran soyon mepo iro rakultuwaniy iya kili hu ndramiram haiyan hutora Yerusalem.

¹⁴ Mahapo kinsa pe iripo kol aripo, pe hu pris huhohin ta hu pris masih, ara hu kanpa hiyan kinnatan para kiwasi tiriya hu mepo ngara hu kayoh ngalam.”

¹⁵ Hapeko Yapan ipwai iya kili yiy, ipa, “Aya! Ndramat ara kuntakiniman pwen, para kirayah ndramat para poya mbulyo, para kiwiri ngolo kiya kili hu Ndramira Lah, pe hu king tahu, kiyapolo hu noru Yisrayel i.

¹⁶ Yo andre kupwainganiy kiya kili yiy, kiya hu ngandran masahayeh mepo andre kikuniy kiya ngolo.”

¹⁷ Pwen Ananiyas iya seu ara pe isong iya nondriyan. Pe iyki niman iya ndrita Sol pe ipwai iya kili yiy, ipa, “Sol, Nali, Yapan Yesu mepo kin-sarayah kinsa kili wou oho sai, iro mwonen aropo asa iye, ara ipwandrisa yo usa, para wou andre animnim paiwe, pe andre asep kiya Mwoiwan Haiyan.”

¹⁸ Hape pwi ko, melit handra tehe pwisi ni, ara iho mara Sol pe iyos isa pwan, pe ilahiy para kinimnim paiwe. Pwen Sol itine pe iwiri paptais.

¹⁹ Pe inamnam ihipwen, pwen pwoke tan imui isa kili yiy paiwe.

Sol iro kol Tamaskus pe Yerusalem

Pe Sol iro sura hu yau ta Yapan huro Tamaskus lang hayah i.

²⁰ Hape pwi ko, yiy iya nondriya hu yumwa mbultere tahu Yuta, pe iro pohowei tehe Yesu ara Noru Ngindrai Kamai.

²¹ Yihu ndramat masih mepo huro hilingi yiy, ara huteleh mwomwan pe husok, hupa, “Ariyo

ndramat mepo ngara kipwalngani hu hiyeh ngara hu kayoh kiya ngala Yesu iro Yerusalem, ndre? Pe yiy opu kinsa iye para kiwiri hu kaya kou kili hu pris huhohin ta hu pris masih, ndre?”

²² Hapeko pwoke ta Sol ara iropo iya pwokeyan iya, pe ipwahara nongan iya kili hu ndramira Yutah huro Tamaskus, pe hu kanlahiy para hu kapa hapesah pwi. Pe ipwainganiy tehe Yesu, ara Kristus ndrokonan.

²³ Lang soyon isayau ihipwen, pwen hu Yutah ara humburi lohongai para hu katingundru Sol.

²⁴ Hapeko Sol ara isayirowe lohongahu. Lang pe ping masih, ara ngara hu koro memerani hu poho karam namandran para kowa kol Tamaskus, para hu katingundrun.

²⁵ Hapeko hu ndramat ngara hu koho ndruwa Sol, ara hunihi yiy iya nondriya ndrop sahat namandran, pe hundruyani yiy isong marasip iya pwan.

²⁶ Pwen iyarayah iya Yerusalem, pe pakisusuye kiyapolo hu yau ta Yapan. Hapeko yihu masih ara hunoh tan, paratesah, yihu kanpwotisingi lohongahu tehe yiy, ara kintayah hamou yau ata Yapan pwi.

²⁷ Hapeko Parnapas ara iwiri Sol, pe iyaiki yiy iya kili hu aposel. Pe itiyaniy iya kili hu tehe Sol iro tokai sai pe inime Yapan, pe Yapan ara kinwong kinna kili yiy. Pe itiyaniy tehe Sol ara kintahatini tisingi yiy iya pohoweya ngala Yesu iro kol Tamaskus.

²⁸ Pwen Sol ara iro sura hu pe iro mwoimwoi iya isa nondriya Yerusalem. Pe irahatini tisingi yiy, iya pohoweya ngala Yapan.

²⁹ Yiy iwong pe ipepet nongan iyasura hu Yutah mepo ngara hu kawong nongna kol Krik. Hapeko yihu pakatingundrun.

³⁰ Pe nalin hu mepo hu yowe Yapan, ara huyirowei, pwen pe huwiri yiy iya pwan kol Sisariya, pe hupwandrisa yiy iyau para kiya kol Tarsus.

³¹ Pe hu sios nondriya kol Yutah, Kaliliyy, pe Samariya masih, ara huya nondriya lenge ndriya wayis. Pe sios ara iro mandra, pe Mwoiwan Haiyan ara ipomene hu, pe huro tokai nondriya nohowai ta Yapan. Pe ndromwoyahu ara iro hon iropo iya soyon.

Pita isopwoyani Aineyas pe Torkas

³² Pita ara iro tokai kol hakol iya hakol nondriya hu kol masih, pe iyarayah iya kili hu yau haiyan ta Yapan, huye kol Litta yi.

³³ Iya kol ara, pe inime ndramat hamou ngalan Aineyas, mepo sangin imat pe ngara kiyepwan yokyok o, ipoo iya matne hayou mandrolwoh.

³⁴ Pita ipwai iya kili yiy, ipa, “Aineyas, Yesu Kristus imwaniyani wou anna hiyan. Atine pe akuimwani nokum.” Pe hape pwi ko, itine.

³⁵ Pwen hu ndramira kol malkol Litta pe Saron, ara hu masih hunime yiy pe hupaiwani hu huya kili Yapan.

³⁶ Pe yau hamou ta Yapan iro kol Yoppa, ngalan ara Tapita. Pe ndroiya ngalan, ara ipa Torkas.* Yiy ngara kimbusi mbulen hiyan soyon iya, pe ngara kisopwat hu ndramat hundroisiy.

* **9:36:** Eng: Gazelle

³⁷ Iro nondriya hu lang ara, imwa pe imat, pe hunihi yiy pe huiki yiy iya iho nondriya seu sahin ita paingan.

³⁸ Kol Litta ara kol hakol ita pakeh kol Yoppa ko, pe yihu yau ta Yapan ara huhulong tehe Pita ara iro aliy. Pwen hupwandrisa ndramat mal-mou hilya rakamam iya kili yiy, hilpa, “Mbuna ahandrundru; ahaleh o, asa kili yowu!”

³⁹ Pwen Pita itine pe irikai iyapolo hilu pe huyau. Pwen iyarayah pe huwiri yiy iya nondriya seu sahin mepo ita paingan ara. Pe hu pihinau masih ara hurahakowa Torkas, pe huro rang pe huro pwainganiy iya kili Pita hu ndruruhan pe hu koiwen hamou-hamou mepo Torkas isorowehu makinimat mapu.

⁴⁰ Pwen Pita ipwandrisa hu masih ara huya ngawan, pe itukuruhu iya pwan pe itohun. Pwen ipaiwani yiy iya kili nombuwe pihin ara pe ipwai, ipa, “Tapita, atine.” Pe maran ileu pe inime Pita. Pwen Tapita isondritiyani yiy pe impwan.

⁴¹ Pwen Pita imbultuwe niman, pe isoli yiy itine. Pwen iyoh hu yau haiyan ta Yapan iyapolo hu pihinau husa, pe ipwaingani Torkas iya kili hu, tehe yiy mwalen.

⁴² Pe titiye para aliy, ara ingau nondriya kol Yoppa masih, pe hu ndramat soyon iya, ara hupwotisingi lohongahu iya kili Yapan.

⁴³ Pwen tehen tora ko, Pita iro kol Yoppa lang hayah, pe iye sura Simon, ndramat para kipo mbulen kiya kapilo hu kan.

Korneliyus ipwanos Pita para kisa nime yiy

¹ Ndramat hamou iye kol namandran Sisariya, ngalan ara Korneliyus. Yiy ara ndramat hamou ihohin tahu ndram masangat (100). Pe yiy iya mu tahu ndram ngara hu kapohowei: ndrokoyirayi ndram para kol namandran masih Yitaliy.

² Yiy pe ndrayen hu masih, ara ngara hu koro pahandra nohowai ta Ngindrai, pe hu ngara koho ndruwa kultuwayin masih. Pe yiy ara ngara kiyuk kiya kili hu ndramat mepo hundroisiy, pe ngara kitohun lang masih kiya kili Ngindrai.

³ Lang sih piyahon pe paramwandrai ara iro tehe maroyoh, inime taltan sahin ara isa leu masih. Yiy inime angelou hamou ta Ngindrai isa kili yiy, pe ipa, “Korneliyus.”

⁴ Pe Korneliyus ara maran indrong tan pe inoh turut. Pe isok yiy, ipa, “Tehen tapeh, Yapan?”

Pe angelou ipwai iya kili yiy, ipa, “Hu totohun pe hu yukyuk tam mepo ngara aro yuk kiya kili hu ndramat mepo hundroisiy, ara iya paingan mbulmara Ngindrai, pe ngara kiro lohonganij.

⁵ Kiya, mahapo ko apwandrisa hu ndramat kaya kol Yoppa, pe kaya wiri ndramat hamou ngalan Simon, pe ngara hu kayoh ngalan handra yi, ara Pita.

⁶ Yiy ara itapolo ndramat hamou ngalan ara Simon i, mepo ngara kipo mbulen kiya kapilo hu kan handra-handra, pe suwen, ara ita pakeh poho leng.”

⁷ Iro mwonen angelou iwong ihipwen pe iyau, pwen Korneliyus ipwandrisa ndramat malmou para poya mbulyan pe iyapolo ndram hamou

mepo ngara kiro ndruwa kultuwayi Ngindrai, pe ngara kiro sura Korneliyus.

⁸ Pe Korneliyus ara itiyani melit masih irayah ara, iya kili hu ihipwen, pe ipwandrisa hu huya Yoppa.

Pita inime taltan

⁹ Iya lang sih i, pe pakeh ndrokolo lang, yihu matimou huro tokai manau nakayarayah kaya kol namandran ara. Pwen Pita ara ingas iya payandroha seu para kiya tohun.

¹⁰ Pwen yiy ara imundrui pe inamiliy para nakiyani hapesah. Pe iro mwonen huro mwaniyani anandrinai manau, yiy inime taltan handra.

¹¹ Pe inime kol paingan yang ite pe melit handra tehe koyau namandran mbusungon mahaasai, ara iro paingan pe isa pwan kol pwan.

¹² Pe iro nondriya koyau namandran ara, ara hu kan mandrikahu mahaakai huro aliy, pe hu norukan para seselek ndrita pwan, pe hu norukan para wohowoh.

¹³ Pwen pe yoholai iya kili yiy, ipa, “Pita, atine! Atingundru yohou pe ayan.”

¹⁴ Hapeko Pita ipa, “Yapan, pwi yoh! Yo ara kunho yan hu memelit nonombun pe pwalan iya mbulmaram tehen tora pwi.”

¹⁵ Pwen yoholai ara iya kili yiy porosih i, ipa, “Mbuna apa ndre sehe melit mepo Ngindrai kinmangsaniy kinna howen, ara mwomwan.”

¹⁶ Melit aro, ara irayah maporotisap, pe hape pwi ko, koyau ara imui iya kol paingan yang.

17 Iro mwonen Pita iro lohonge iya ndroiya taltan ara, yihu ndramat mepo Kornelijus ipwandrisa hu, ara hukahi suwe Simon. Pe husa pe huro tine pohomara karam.

18 Pwen huyoh pe husok kapa Simon, ngalan handra Pita, ara ita ariya, ndre pwi.

19 Iro mwonen Pita iro lohonge iya taltan ara manau, Mwoiwan Haiyan ipwai iya kili yiy, ipa; “Simon, animei, hu ndramat matimou ara hu tora ten wou.

20 Atine pe atuh aya pwan kili hu. Wou mbuna ahandrundru para aya surahu, paratesah, yo upwandrisa hu.”

21 Pe Pita ituh iya pwan pe ipwai iya kili hu ndramat ara, ipa, “Yo ara ndramat mepo wawu toraten. Wawu sa paratesah?”

22 Pwen yihu ndramat ara, hupa, “Yowu ara yowu yau kili Kornelijus yowu sa, pe yiy ara ndramat hamou ihohin tahu ndram masangat. Yiy ara ndramat hamou imwonen, pe ngara kinohowani Ngindrai. Pe yihu para Yutah ngara hu kahaiyani yiy. Angelou haiyan hamou ata Ngindrai ipwai iya kili yiy tehe, andre aya seu kili yiy pe andre kihilingi sehe nongan wou napwai.”

23 Pwen pe Pita iwiri hu huya nondriya seu para hu koro polo yiy ping ara.

Pita iya seu ta Kornelijus

Pwen iyamasan lang sih, Pita iyau iyapolo hu. Pe hu ndramira Yesu hayah huro Yoppa, ara huyapolo hu yi.

²⁴ Lang sih i, huyarayah huya Sisariya. Pe Korneliyus ara kinpwanos ndrayen hu masih pe susuyan hu pwen, para koro sohoni hu.

²⁵ Pwen iro mwonen Pita isong iya nondriya seu, Korneliyus ara iya pohonani yiy, pe itukuruhu pe itohun iya kili yiy.

²⁶ Hapeko Pita isoli yiy, pe ipa, “Atine. Yo ara ndramat opu, tehe wou.”

²⁷ Pita iro wong iyasura yiy pe hiluya nondriyan, pe inimei tehe ndramat soyon iya, ara hu kansa mbultere hu pwen huro.

²⁸ Pwen ipwai iya kili hu, ipa, “Wawu kanpahas pwen tehe nongan para pwahanou, ara ipa nonombun para hu Yutah kasusuye kayapolo hu Ndramira Lah. Hapeko Ngindrai, ara kinpwainganiy pwen kinsa kili yo, tehe mbuna kupohowe ndramat hamou nonombun ndre pwalan iya mbulmaran.

²⁹ Pwen wawu pwanos yo, ara kunndrihisaniy pwi. Yo nakusok wawu ko, wawu pwanos yo usa, ara iya tesah ndrokonan?”

³⁰ Pwen pe Korneliyus ipa, “Lang mahaahiu kinna yo uro tohun nondriya seu to, pe paramwandrai, ara iro maroyoh tehe mahapo. Pwen indrou pwi ko, ndramat hamou mepo koiwen ngannganan iya, ara isa pe iro tine mbulmoro.

³¹ Pe ipwai isa kili yo, ipa, ‘Korneliyus, Ngindrai ara kinhilingi totohun tam, pe ita lohongani hu yukyuk tam kinna kili hu ndramat mepo hundoisiy.

³² Apwandrisa hamou kiya kol Yoppa para kiya wiri Simon, ngalan handra Pita, ara kisa. Yiy ara

iyera seu ta Simon ndramat ngara kipo mbulen kiya kapilo hu kan, mepo suwen ita pakeh poho leng.’

³³ Pwen hape pwi ko, upwanos wou para asa. Pe hiyan para ansa. Mahapo yowu masih topo mbulmara Ngindrai, para kahilingi sehe melit Yapan kinpwandrandrahaniny kinsa kili wou para napwai kisa kili yowu.”

³⁴ Pwen Pita ihipohon, pe ipa, “Mahapo kunsu yirowei tehe Ngindrai, ara kultuwayin iya kili hu ndramat masih, ara ihisoule ko. Konan kapa hu kayau ndrayer hiyeh-hiyeh.

³⁵ Hapeko yiy ara inamili ndrayer hu ndramat masih mepo hunohowani yiy, pe hu ngara kam-busi melit imwonen.

³⁶ Nongan mepo Ngindrai kiniykiy kinsa kili hu ndramat para Yisrayel, ara iye: Kinpohowe nongan hiyan para ndriya wayis iyau kili Yesu Kristus, mepo yiy Yapan torou masih.

³⁷ Wawu kanpahasani sehe melit kintayah iro Yutiya masih. Irayah imu iro Kaliliyy, iyamulan para Yohanes ipohowe nongan para paptais.

³⁸ Ngindrai irakinima Yesu para Nasaret iya pwoke ta Mwoiwan Haiyan, pe iropo iya kol hakol-hakol, pe iro mbusi hiyan pe iro mwaniyani hu masih mepo huro pahandra pwoke ta Sinai. Paratesah, Ngindrai, ara iro sura yiy.

³⁹ Pe yowu rayah ndramat para pohoweya nongnan masih mepo imbusiy iro nondriya kol namandran masih tahu Yutah, pe nondriya kol Yerusalem i. Pe hurapaingi yiy iho kei tondrih pe hutingundrun imat.

⁴⁰ Hapeko lang maroyoh ihipwen, Ngindrai, ara ihingini yiy itine paiwe. Pe imbusi yiy isarayah isa mbulmara hu ndramat.

⁴¹ Pe hu ndramat masih ara hu kannime yiy pwi, hapeko yihu ndramat mepo kintakinimahu para pohoweya nongnan, ara yowu kopu yowu nime yiy. Pe tandrohongan itine kimat, yowu namnam pe yowu yin ndran iyapolo yiy.

⁴² Pe Ngindrai, ara kinpwandranchaniy pwen kinsa kili yowu para yowu kapohowe titiye ta Yesu kiya kili hu ndramat, pe kapwai kiya ngawan tehe yiy opu, ara ndramat mepo Ngindrai kintakiniman, para kirayah ndramat para tamwanye hu ndramat topo mwalen, pe hu ndramat kanmat kene.

⁴³ Yihu poropet masih ara hu kantiyani yiy kinna ngawan, tehe hu hiyeh hupwotisingi lohongahu iya kili yiy, ara andre Ngindrai kitali hu pakut mwomwan tahu kayau, kiya ngalan.”

⁴⁴ Iro mwonen Pita iro wong manau iya nongan aro, Mwoiwan Haiyan, ara isa pe iya ndrita hu ndramat masih kene mepo huro hilingi nongnan.

⁴⁵ Pwen yihu para Yutah mepo hu kanpwotisingi lohongahu pe husa polo Pita, ara huro lohonge ndrit tehe Ngindrai itilingi Mwoiwan Haiyan tehe yukyuk iya ndrita hu Ndramira Lah i.

⁴⁶ Paratesah, huhilingi hu ndramat ara, ara huro wong pe huro hiri ngala Ngindrai iya paingan, iya hu nongna kol handra-handra.

Pwen Pita ipa,

⁴⁷ “Sehe ndramat andre kipa pwi para hu ndramat aripo kawiri paptais kiya ndran? Yihu

kanwiri Mwoiwan Haiyan iyawule tehe worou kanwiri y pwen.”

⁴⁸ Tehen tora ko, Pita ipwandrandrahaniy tehe yihu andre kawiri paptais, kiya ngala Yesu Kristus. Pwen pe husok Pita para kiro sura hu lang hayah yi.

11

Pita itiyani tesah kintayah

¹ Pe yihu aposel iyapolo hu nali hu mepo huro Yutiya masih, ara huhilingiy tehe hu NDRAMIRA Lah, ara hu kanwiri nongna Ngindrai yi.

² Pwen Pita iya paingan Yerusalem, pe hu mepo hu kansondriti kapilohu pwen, pe hu kanpwotisingi lohongahu, ara hurakokowani yiy,

³ pe hupa, “Wou aya nondriya seu tahu ndramat para mawen mepo hu kansodriti kapilohu pwi, pe annamnam kinnasura hu pwen.”

⁴ Pwen Pita ihipohon pe itiyani nokulani melit masih mepo kantayah, pe ipa,

⁵ “Yo ara uro nondriya kol namandran Yoppa pe uro tohun. Pe unun o uro, pe unime taltan sahin. Pe unime koyau mbusungon mahaasai iro paingan yang pe isa pwan, isa hape aleheh mepo uro mwonon aliy.

⁶ Pwen unimnim iya nondriyan pe unime hu kan mandrikahu mahaakai, pe hu kan puyap, pe hu kan para seselek, pe hu norukan para wohowoh.

⁷ Pwen uhilingi yoholai sahin isa kili yo, ipa, ‘Pita atine! Atingundru yohou pe ayan.’

⁸ Pe usomwiy, upa, ‘Yapan, pwi yoh! Handra melit nonombun ndre pwalan iya mbulmaram, ara kinhopo kinna poho pwi masih.’

⁹ Pwen yoholai iyau kol paingan yang isa paiwe, ipa, ‘Mbuna apa ndre sehe melit mepo Ngindrai kinmangsaniy kinna hiyan, ara mwomwan.’

¹⁰ Melit ara, ara irayah maporotisap, pwen imui iya kol paingan yang.

¹¹ Tandrohongan ara imwonen, hu ndramat matimou husarayah husa seu mepo uro aliy. Yihu pwandrisa hu huyau te kol Sisariya para hu kasa kili yo.

¹² Pe Mwoiwan Haiyan, ara ipwai isato tehe mbuna kuhundrundru para kuya surahu. Yihu nali mannomou aripo ara huya sura yo, pe yowu ya nondriya suwe ndramat ara.

¹³ Pe ipwai isa kili yowu tehe inime angelou hamou isarayah pe iro tine nondriya suwen, pe ipa, ‘Apwanos Simon, ngalan handra Pita, ita kol Yoppa kisa.

¹⁴ Pe yiy andre kisa tiyani nongan kisa kili wou, pe kiyau nongan ara, Yapan andre kisopwat wou pe norum hu masih.’

¹⁵ Yo ma urowong o, pwen o Mwoiwan Haiyan ara iyos isa ndrita hu, iyawule tehe kinsa ndrita yowu mamu kinna.

¹⁶ Pwen yo ara ulohongani sehe nongan mepo Yapan kinpwai pwen ipa: ‘Ara ndrokongan tehe Yohanes, ara kinsumuluwani hu ndramat kanna ndran, hapeko wawu andre kawiri paptais kiya Mwoiwan Haiyan.’

17 Pwen kapa Ngindrai kiniyki yukyuk kinna tahu iyawule tehe kiniykiy kinsa kili tou—worou hiyeh tupwotisingi lohongarou iya kili Yapan Yesu Kristus—pwen upa ndre yo hiyeh pe uwenei para kulowani mbulya Ngindrai?”

18 Iro mwonen hu ndramat huhilingi nongna Pita, pwen lohongai para huro mwisnani Pita aro ihipwen. Pwen huhuri ngala Ngindrai, hupa, “Akanime! Mahapo tukanyirowei tehe Ngindrai ipa hiyan para hu Ndramira Lah, ara andre karapaiwani lohongahu pe kawiri taleh i.”

Sios para Antiyok

19 Iro mwonen hutingundru Stipen imat, pwen hurandroyani hu ndramira Yesu, pe huwop pe humasumbuwe huya matne kol namandran hape Ponisiya, pe mbuson Saiprus pe kol namandran Antiyok. Pe huro pohowe nongan hiyan iya kol hakol-hakol, hapeko ngara hu kapohowei kiya kili hu Yutah opu, pe kinna kili hu masih pwi.

20 Hapeko hayah tahu ndramat ara, ara hu ndramira mbuson Saiprus pe kol namandran hape Sairini, yihu huya Antiyok pe huro wong iya nongan hiyan ata Yapan Yesu iya kili hu Krik i.

21 Pe pwoke ta Yapan, ara iro polo hu, pwen pe hu ndramat soyo-soyon iya ara hupwotisingi lohongahu, pe hurapaiwani ndriyahu iya kili Yapan.

22 Pwen pe titiye tahu ara ingau, pe iyarayah iya ndrainga hu para sios iro Yerusalem. Pwen yihu pwandrisa Parnapas iya Antiyok.

23 Iyarayah iya Antiyok pe iro nime hu melit mepo iyingani koisirai ta Ngindrai. Pwen pe

ipwes pe ipwahanou hu para hu kaiki ndriyahu masih kiya kili Yapan, pe koro tine pwokeyan.

²⁴ Pe Parnapas ara ndramat hamou hiyan iya, mepo ipep iya Mwoiwan Haiyan, pe ipwotisingi lohongan pwokeyan. Pe hu ndramat soyo-soyon iya, ara husa kili Yapan.

²⁵ Pwen pe Parnapas ara itali Antiyok, pe iyau iya Tarsus para kiyaten Sol.

²⁶ Pe iya pe ikahi yiy pe iwiri yiy iya Antiyok. Pe hayou sih mwanje ara, hiluro polo hu para sios, pe hilro hinuwani hu ndramat soyo-soyon iya. Yihu para Antiyok ara huya mu iya pohoweya hu ndramira Yesu tehe toro: “Hu Kristen.”

²⁷ Iro tandrohongan ara hu poropet hayah ara hutali Yerusalem husa pwan, pe huya Antiyok.

²⁸ Iyau pwoke ta Mwoiwan Haiyan, hamou tahu ngalan Akapus ara itine pe ipwandrendrehe iya kili hu tehe andre song kisalti kol pwan masih. Irayah, ara iro mwonen Klautiyus Sisar iro king tahu.

²⁹ Iyau lohonge tahu ndramira Yesu hamou-hamou, hurawule menmenahu para hu kasop-wat nali hu mepo hu Kristen hutora Yutiya.

³⁰ Humbusiy tehen tora, pe hurapayani yukyuk tahu iya kili Parnapas pe Sol, pe hilyaikiy iya kili hu yapane sios.

12

Kinima pwoke irayah kili Pita pe itali kou isa ngawan

¹ Iro tandrohongan ara, King Herot imbultuwe tahatini hu ndramira sios hayah, para kirandroyani hu.

² Yiy ipwai pe hutingundru Yamis, nali Yohanes, iya semela pahun niwen.

³ Pwen inimei tehe melit iro mbusiy, ara hu Yutah hupwes iya aliy; pwen ipwai pe huya wiri Pita yi. Imbusiy ara iro mwonen nondriya sandre sih para Yon Para Ndrinanohun Mepo Yis Aliy Pwi.

⁴ Pwen Herot imbultuwe tahatini yiy ihipwen, pe iyki yiy iya nondriya kou. Pe iyaiki yiy iro kili hu makundrayin huro ndrokoyirayi haahiu, pe huro suluye hu para mahaamou-mahaamou hu koro memerani yiy. Pe Herot ilohonganiy tehe Yon ara kinhipwen, pwen pakiwiri Pita kisa ngawan pe kiyki yiy kiya nongan kiro mbulmara hu ndramat.

⁵ Pe Pita ara iro nondriya kou, hapeko hu ndramira sios ara huro waiyani totohun ihou pe ihou, iya kili Ngindrai para kisopwat yiy.

⁶ Pe ping nakisamasan lang mepo Herot nakiyki yiy kiya nongan, Pita ara iro matin mwalinga hilu makundrayin malmou. Pe hu kanwasi yiy kinna malkei hayen malmou. Pe hu makundrayin hayah i, ara huro tine pe huro memerani pohomara karam.

⁷ Indrou pwi ko, angelou ta Yapan hamou ara isarayah pe ngannganan ara ilengani nondriya kou. Pwen isa pe niman iya koso Pita pe ihingini yiy, pe ipa toro; “Kileh! Atine!” Pwen o malkei hayen malmou kene ara itan ngondro nima Pita pe iyos iya pwan.

⁸ Pwen pe angelou ipwai iya kili yiy, ipa, “Asohongani koiwem pe aiki hatna pwelekam.” Pe Pita imbusiy tehen aliy. Pe angelou ipwai, ipa,

“Awiri tamburuham pe asumwa wou kiya aliy pe oho ndruwo.”

⁹ Pe Pita iho ndruwan pe hilyau hilya ngawan. Hapeko yiy ara ikowu sehe melit ndrokonan angelou iro mbusiy iya kili yiy. Yiy ipa ndre iro nime taltan.

¹⁰ Pe hilu ramwaitini hu makundrayin huho mu, pwen hilu ramwaitini huho mulan i, pe hilu sarayah hilsa papai hayen namandran para kou mepo nakiya nondriya kol namandran. Pe papai ara ite ko mwaihei iya kili hilu, pe hilsong aliy hilya ngawan. Hiluro tokai sai hasai hilya hangoh hape, pe indrou pwi ko, angelou itali yiy.

¹¹ Pwen Pita lohongan isa leu, pe ipa, “Mahapo upahasaniy pe kunhindrundru pwi, tehe Yapan, ara ipwandrisa angelou tan isa, pe iwiri yo kunsu mawen kili Herot, pe hu melit masih mepo hu ndramira Yutah hutora longaniy para pakirayah.”

¹² Pita isayirowei, pwen irikai iya suwe Mariya tina Yohanes. Yohanes, ngalan handra yi ara Mak. Hu ndramat soyon humbultere hu huro seu ariya, pe huro tohun.

¹³ Pita irikai iya seu ara, pe iralikiri papai para pohomara karam ngawan, pe pihin hamou para poya mbulen ngalan Rota, ara isa para pakitipe papai.

¹⁴ Pe Rota ara isapahas iya mbulukoyu Pita, pe yiy ara ipwes namandran iya. Pwen yiy ara kintipe papai pwi, hapeko ingap imui iya nondriya seu, pe iya nese ndrainga hu ndramat tehe toro: “Pita ita pohomara karam!”

15 Pe hu ndramat ara hupwai iya kili yiy, hupa, “Eh! Wou tehe ngou eh!” Hapeko Rota ikekei tehe Pita ita pohomara karam. Pwen pe hupwai, hupa, “Ariya angelou tan o.”

16 Hapeko Pita ara iro waiyani ralikiri papai manau. Pwen hutipe papai pe hunime yiy, pe hulohonge ndrit.

17 Pwen Pita ihiri niman para kimbusi hu kahun o, pe itiyaniy topwei iya kili hu iya sehe melit Yapan kinmbusiy kinna kili yiy, para kinwiri yiy kinsa ngawan nondriya kou. Pe ipa, “Akapwai kiya kili Yamis pe hu nalihu masih mepo hu yau ta Yapan, kiya melit masih aro.” Ipwai tehen tora ihipwen, pwen itali hu pe iyau iya kol hakol i.

18 Pwen mandroulang o, hu ndram masih huro nondriya kou, ara huro takokowai mwalingahu iya sehe melit ndrokonan kintayah kili Pita.

19 Herot irakalahani hu para hu katen Pita, hapeko huten yiy ndrit.

Pwen Herot iyki hu makundrayin ara, iya nongan. Pwen ipwatisingiy para katingundruhu kamat.

Herot imat

Pe iyamulan para aliy Herot itali Yutiya, pwen iya iye kol namandran Sisariya namu.

20 Herot ara ndrinan ilokuh namandran iya, iyata hu ndramat para kol Tayar pe Siton. Pwen o, hu ndramat ara hurawurani lohongahu iyawule handra ko, pe huya kili king para hu kawong kiya kili yiy. Pwen huya wong imu iya kili Plastus,

ndramat hamou ngara kiro nimnim kiya ndrohonoku king. Pe hupwai iya kili yiy para kisok Herot para ndriyan kiwayis katahu; paratesah, ngara hu kapo anandrinahu kiyau kol naman-dran iya mepo Herot ngara kiro mu kiya aliy.

²¹ Pe iranonoyani lang mepo Herot irakiniman, pwen Herot iya sohongani koyau ta king lahayani iya, pe impwan ndrohonoku pwanpwan ta king, pe ipohowe nongan sahin namandran iya kili hu ndramat masih.

²² Pwen hu ndramat masih huwayeh, hupa, “Ariya mbulukoyu ndramat pwi; aro, ara mbulukoyu ngindrai hamou!”

²³ Hape pwi ko, angelou hamou ta Yapan isa pe irayi Herot, paratesah, kinhiri ngala Ngindrai pwi. Pwen hu wiy, ara huini yiy pe imat.

²⁴ Hapeko nongna Ngindrai, ara iro mandra pe isilihi topwe kol masih.

²⁵ Pwen iyamulan para Parnapas hilu Sol hilu hipwen tokuya mbulya hilu, pwen hiltali Yerusalem pe hilmui hilya Antiyok. Pe hilwiri Yohanes i iyapolo hilu, yiy mepo ngalan handra yi hupohowe Mak.

13

Hupwandrisa Parnapas hilu Sol hilyapo mbulen

¹ Hu ndramat hu tora Sios para Antiyok, ara hayah tahu ara hu poropet, pe hayah tahu yi ara hu ndramat para hinuwani hu ndramat. Ngala hu ara iye kene: Parnapas, Simeyon, mepo ngalan handra, ara Niker, Lusiyus ndramira

Sairini, Manayen (ndramat mepo iro sura Herot pe hilu mandra hilya harong), pe Sol.

² Iro mwonen huro tohun pe huro yuh anandrinai, pwen Mwoiwan Haiyan ipwai iya kili hu, ipa, “Akarakinima Parnapas hilu Sol para kambulyani mbulen mepo kunuyoh hilu pwen para hilu kambusiy.”

³ Iyamulan para huyuh anandrinai pe hutohun ihipwen, pwen huiki nimahu iya ndrita hilu pe hupwandrisa hilu hilyau.

Parnapas hilu Sol hilro Saiprus

⁴ Pwen Mwoiwan Haiyan ipwandrisa hilu pe hilu tuh hilya pwan hilya kol ngawan Seleusiya. Pe hilu his ndroi iro aliy pe hilya mbuson Saiprus.

⁵ Pwen hilyarayah hilya kol Salamis, pe hilu pohowe nongna Ngindrai nondriya hu yumwa totohun tahu Yutah. Pe Yohanes ara iro sura hilu para kisopwat hilu kiya mbulen.

⁶ Pwen pe huya kene mbuson Saiprus masih iya manne kol namandran Papos. Yihu ara huro Papos pe hupohonani ndramat hamou para Yutah ngalan Par-Yesu. Yiy ara ndramat hamou mapairan, pe poropet hamou para pwasoyou.

⁷ Yiy ara ndramat para pwandrendres ta Serkiyus Paulus, yiy mepo pohon para kol namandran iya Saiprus.* Pe Serkiyus Paulus, ara ndramat mepo lohongai namandran hiyan iro kili yiy. Pe iyoh Parnapas pe Sol hilusa, paratesah, inamiliy para kihilong nongna Ngindrai.

⁸ Hapeko ndramat mapairan ara, mepo hu ngara kapohowe ngalan handra yi “Elimas”

* 13:7: Eng: Proconsul; governor of the province

(ndroiya ngala Elimas iya nongna kol tahu Krik ara ipa, ndramat mapairan), ndramat ara, ara pakikaituwe mbulya hilu, paratesah, mbuwalin para Serkiyus Paulus kipwotisingi nongna Ngindrai.

⁹ Hapeko Mwoiwan Haiyan ipep iro kili Sol, mepo hupohowe ngalan handra yi Pol, pe maran indrong ta Elimas pe ipwai iya kili yiy, ipa,

¹⁰ “Wou ara noru Sinai, pe yoyou para hu melit masih imwonen! Wou ara apep iya kultuw masih para pwasoyou pe pwakekeriu. Mbuwalim para atali kultuw mwomwan para ndrhisani nongan imwonen ta Yapan.

¹¹ Mahapo pwoke para nima Yapan andre kiyki nopwaran kisa kili wou, pe andre kimbusi maram kiyoh. Pwen andre maram kiyoh ndrangan niwen hape. Pe andre annime ngana mwandrai pwi.”

Pol iwong ihipwen, pe hape pwi ko, melit handra tehe mburah lokuran isa pe iyohi mara Elimas. Pwen niman ihoyah pe iro seyeh hu ndramat para hu kaluwani yiy.

¹² Pwen pohon para kol ara, inime sehe melit irayah pe ndriyan ipwotisingi nongna Yapan, paratesah lohongan indrap iya hinonou ta Yapan.

Parnapas hilu Pol hilya kol ngawan Antiyok ita nondriya kol namandran hape Pisitiya

¹³ Pol iyasura susuyan hu, huwiri ndroi iro Papos pe huyarayah iya kol ngawan Perka, ita nondriya kol namandran hape Pampiliya. Huya huro aliy pe Yohanes itali hu pe imui iya Yerusalem.

¹⁴ Pwen Pol hilu Parnapas ara hilu tali kol Perka pe hilu yarayah hilya kol ngawan Antiyok ita nondriya kol namandran hape Pisitiya. Iro lang Sapat, hilu song iya nondriya yumwa totohun pe hilu mipwan aliy.

¹⁵ Iyamulan para hu ndramat hu tora mu iya yumwa totohun ara, hupohowe nongan sahin para kipwokeyani lohongahu pe nongan sahin tahu poropet ihipwen, pwen hu ndramat ara, hupwandrisa ndramat hamou para kiya kili hilu, pe ipa, “Walu nali, kapa sahin nongan para pwokeyani lohongai ita kili walu, pwen alkasapwai.”

¹⁶ Pwen Pol itine pe ihari niman iya paingan pe ipwai, ipa: “Wawu yapane Yisrayel pe wawu Ndrāmira Lah mepo wawu ngara kasa katohun kiya kili Ngindrai, ara wawu kahilingi yo namu.

¹⁷ Ngindrai torou Yisrayel, ara ipirani tumburou hu; pe imbusi hu ara huya pwokeyan iya, iro tandrohonga huro Yisip, pe iwiri hu husa mawen iyasura pwoke namandran atan.

¹⁸ Yiy ikuni nopwaran para kultuwayihu iro tandrohonga huro kol ndrohoyin, nondriya hayou mahaangui (40).

¹⁹ Yiy ipwalngani hu ndramira hu kol manandrtikol nondriya kol namandran masih Kenaan, pe iwiri pwene hu pe ihingini yowen hu iya aliy, tehe mbukenan hu.

²⁰ Melit masih ariyo, ara irayah iro nondriya hayou haangat pe yimingui (450).

Iyamulan para aliy Ngindrai iyki hu ndramat huya mu iya pohon para tamwanye, ipoo isa matne lang ata Poropet Samuwel.

²¹ Pwen hu ndramat husok tehe hunamili king hamou; pwen Ngindrai iyki Sol, noru Kis, ara irayah king tahu nondriya hayou mahaangui (40). Kis ara iyou nondriya hu ndraye Penyamin.

²² Hapeko Ngindrai irasses Sol pe iyki Tepit iwiri nokun tehe king. Ngindrai ara itiyani tiyeya Tepit toro, ipa, ‘Yo unimei tehe Tepit noru Yessi ara tehe nere imwonen. Yiy ara andre kimbusi melit masih mepo unamiliy para kimbusiy.’

²³ Ngindrai iyki Yesu ara para kisopwat hu para Yisrayel; pe Yesu ara irayah iyou ndraye Tepit tehe Ngindrai kinpwatisingiy pwen.

²⁴ Yesu ara mapu kinsarayah, pe Yohanes kinpwai pwen kinna tahu ndramat masih para Yisrayel para hu karapaiwani ndriyahu pe kawiri paptais.

²⁵ Pakeh mbulya Yohanes nakihipwen, pwen ipwai iya kili hu, ipa, ‘Wawu pa ndre yo hiyeh ndrokonan? Yo ara ndramat ara pwi. Yiy andre kiho ndruwo, pe yo ndramat o mwaihei pe kunlahiy para kutali hatna pwelekan pwi.’

²⁶ Wawu nali, wawu noru ndraye Apraham pe wawu Ndramira Lah mepo wawu sa pahandra nohowai ta Ngindrai, nongan iye—nongan para Ngindrai pakisopwat hu ndramat masih—ara mahapo kintapayaniy kinsa kiltou.

²⁷ Yihu ndramat mepo ngara hu koro Yerusalem iyasura hu hiyeh huya mu tahu, ara hu kanpahasani Yesu hiyan pwi. Pe nongna hu poropet mepo ngara hu kapohowei kiro nondriya yumwa totohun lang Sapat masih, ara yihu kanlohonganiny hiyan pwi yi. Pwen huiki nopwaran iya ndrita Yesu para kimat, pe iya

tunan ara ko, humbusiy pe irayah mannan tehe hu poropet hu kanpwai mamu kinna.

²⁸ Konan yihu ten mwomwan ta Yesu ndrit para karayi yiy kimat, hapeko hurakekeyani Pailat ndron para katingundrun.

²⁹ Yihu mbusi melit masih iya kili yiy ihipwen, tehe pwayan kinpwai, pwen huwiri yiy isa pwan kei tondrih, pe huyaiki yiy iya ngat sou.

³⁰ Hapeko Ngindrai ihingini yiy pe itine paiwe.

³¹ Pwen yihu mepo hurikai iyapolo yiy iro Kaliliyy ipoo iya Yerusalem, ara hunime yiy lang soyon. Pe mahapo hurayah ndramat para pohoweya nongnan isa kili ndramira yowu Yutah.

³² Pe yowu topo pohowe nongan hiyan isa kili wawu ipa toro: Sehe melit mepo Ngindrai kinpwatisingiy kinna kili tumburou hu,

³³ ara kintayah mannan kinsa kili worou mepo ndrayehu, tandrohonga ihingini Yesu itine paiwe. Nongan ara hu kanratuluwi pwen ita waliy luwoh ita nondriya Puk Waliy, ipa toro:

‘Wou ara noru,

lang nepo ara kuntayah tamam.’

³⁴ Ngindrai ihingini Yesu itine pe kinlahiy para nombuwen kimui pe kipwala pwi. Pe ndrokonan para aliy, tehe pwayan kinpwai, ipa toro: ‘Yo andre kuiki lomwes haiyan tehe kuntandrangan kinna kili Tepit pe andre kirayah ndrokonan tehe kunpwai.’

³⁵ Pe nongan sahin i, ara pwayan ipwai, ipa:

‘Wou anlahiy para apiyani Ndramiram Haiyan para kipwala, ara pwi!’

³⁶ Tanarou tehe tandrohonga Tepit iro kol pwan, lang ara, ara ngara kipo mbulen ndruwa namiliwa Ngindrai. Pe Tepit imat pe huroni yiy iyasura tumbun hu, pe nombuwen ara kinpwala.

³⁷ Hapeko yiy mepo Ngindrai ihingini yiy iyau kimat isa mawen, ara sangin kinpwala pwi.

³⁸ Pwen pe wawu nali, yowu topo pohowe nongan aro isa kili wawu, para wawu kapahasaniy, tehe Yesu ko andre kitali hu pakut mwomwan masih ta wawu.

³⁹ Nongan para pwahanou ta Mose ara kinlahiy para kimbusi wawu karayah ndramat imwonen pwi, hapeko wawu masih mepo wawu pwotisingi lohonga wawu iya kili Yesu, ara andre hu koro mwoimwoi, pe yiy opu ilahiy para kisopwat wawu pe kimwaniyani wawu koro mwonen.

⁴⁰ Mara wawu kiro; matisan sehe melit mepo hu poropet hu kanpwai mamu kinna, ara kirayah kili wawu.

⁴¹ 'Akanime! Wawu ndramat para haisani nongan,

ara andre wawu kateleh mwomwan pe wawu kamat;

paratesah, yo andre kumbusi melit handra kisarahaihai kiro mwonen lenge wawu, pe konan kapa hamou kiwong kisata wawu, hapeko andre wawu kanpwotisingi lohonga wawu pwi.' "

⁴² Pol hilu Parnapas ara hilu pakatali yumwa totohun, pe hu ndramat husok hilu para hilu kasa pohowe nongan paiwe, kiya lang Sapat mulan.

⁴³ Pwen mbultere tahu iya hapwen, pe yihu Yutah soyon, iyapolo hu ndramat soyon mepo

huro ndruwa kultuwayi totohun tahu Yutah, ara hu masih huro ndruwa Pol hilu Parnapas. Pe hilu wong iya kili hu, pe hilu pwokeyani lohongahu para hu kalohongani tisingi pahas ta Ngindrai.

⁴⁴ Iro mwonen lang Sapat mulan ara, pakeh hu ndramat masih para kol namandran ara, ara husa mbultere hu para hu kahalong nongna Ngindrai.

⁴⁵ Yihu Yutah, ara hunime hu ndramat soyo-soyon iya pe humaimai, pe hurakokowai iya nongan Pol iro pohowei pe hupwasimiri yiy.

⁴⁶ Pwen Pol hilu Parnapas hilwong tahakulan iya, iya kili hu toro: “Hiyan para yowu kapohowe nongna Ngindrai kisa kili wawu kimu. Hapeko wawu mbuwali wawu para kawiri nongan ara, pe wawu pa ndre wawu ndramat o mwaihei pe wawu kanlahiy para kawiri taleh mepo andre kinto-kinto ara pwi. Akahilingiy, youlu andre kanpohowe nongan iye paiwe kisa kili wawu pwi. Mahapo yowu andre katiyaniy kiya kili hu Ndramira Lah.

⁴⁷ Paratesah, Yapan kinpwandrandrahaniy kinsa kili yowu toro:

‘Yo umbusi wou, ara tehe ngana mwan para kilengani hu Ndramira Lah para kol pwan masih, pwen pe andre wawu kasopwat hu ndramat para mbusungo kol pwan masih, para kuwiri hu kamui kasa kili yo.’ ”

⁴⁸ Iro mwonen yihu Ndramira Lah huhilingi nongan aro, hupwes pe huhuri nongna Yapan; pe hu ndramat mepo Ngindrai kintakinimahu para

kawiri taleh andre kinto-kinto, ara hupwotisingi lohongahu.

⁴⁹ Pe huwiri nongna Yapan iya, pe isilihi topwe kol namandran hape ara.

⁵⁰ Hapeko yihu Yutah, ara yihu suhuri ndriya hu pihin mepo mangalahu pe huro pahandra nohowai ta Ngindrai, pe hu kamai hiyeh huro pohon para kol namandran ara. Pwen yihu ndramat aro kene, ara husuhuri hu ndramat para karandroyani Pol hilu Parnapas, pe hurasses hilu para hilu kaya mawen kolohu.

⁵¹ Pwen Pol hilu Parnapas, ara hilu tolohani kohu pwan iro ndrika hilu, para kipwaingani kul-tuwayihu mwomwan kiro ndron kili hu. Pwen hilu yau hilya Yikoniyum.

⁵² Hapeko pwesai pe Mwoiwan Haiyan, ara ipep iro kili hu ndramira Yapan huro Antiyok.

14

Parnapas hilu Pol hilya kol Yikoniyum

¹ Pol hilu Parnapas ara hilu ya Yikoniyum, pe hilya nondriya yumwa totohun tahu Yutah namu, tehe ngara hilu koro mbusiy. Pe hiluro pohowe nongan iyasura pwoke, pwen pe hu Yutah pe hu NDRAMIRA Lah soyo-soyon iya, ara hupwotisingi lohongahu.

² Hapeko hu Yutah mepo mbuwalihu para kahilingi nongna hilu, ara husuhuri ndriya hu NDRAMIRA Lah ara, para ndriyahu kakiskis kiya kili hu Kristen.

³ Pwen pe Pol hilu Parnapas ara hilito kol ariya ndrangan niwen iya. Pe hilu kannoh para kapohowe nongna Yapan pwi. Pe nongna hilu iyapolo koisirai ta Yapan, ara Yapan isotiniy iyasura hu kaipisa ndraikiya pwoke, pe hu kinima pwoke handra-handra, mepo iyki pwoke iya nima hilu para hilu kambusiy.

⁴ Pe yihu ndramat para kol namandran iya ara, ara humaloibe huya malpat. Hayah tahu, ara huro polo hu Yutah, pe hu hayah tahu yi, ara huro polo hu aposel.

⁵ Pwen pe hu Ndramira Lah pe hu Yutah, ara hutine iya wule iyapolo hu pohon tahu, para karandroyani hilu pe kasolpwa hilu kiya pat.

⁶ Hapeko hilusa pahas iya aliy, pe hilwop hilya kol malkol namandran Listra, pe Terpe mepo ita nondriya kol namandran hape Likawoniya. Pe hilu rakayani hu kol ara,

⁷ pe hilro pohowe nongan hiyan ara manau.

Hilya kol ngawan Listra pe kol ngawan Terpe

⁸ Pe ndramat hamou iro kol ngawan Listra, ara ndrikan imat masehe ndriya tinan, pe kinho rokai pwi masih, pe ngara kirompwan opu.

⁹ Pe yiy ara iro hilingi Pol iro wong. Pe Pol maran itis iya mwonen iya kili yiy, pe iyirwei tehe yiy iro pwotisingi lohongan para kirayah hiyan.

¹⁰ Pe Pol iyoh pwokeyan iya, ipa, “Atine kimwonen kiya ndrikam!” Pwen o, ndramat ara ikohis, itine pe irikai.

¹¹ Pwen hu ndramat soyo-soyon ara, hunime sehe melit Pol imbusiy pe husomwe iya nongna

kolo hu Likawoniya, hupa, “Hu ngindrai ara hurayah tehe ndramat pe husa pwan kiltou.”

¹² Pwen huyoh ngala Parnapas ara iya pohoweya ngindrai tahu hamou ngalan Seyus, pe Pol ara hu huyoh ngalan iya pohoweya ngindrai tahu hamou i, ngalan Hermes, paratesah, yiy ara ngara kiya mu kiya poho hilu.

¹³ Pe pris ata ngindrai Seyus, mepo yumwa totohun namandran tan ita ngawan pakeh kol ara, ara iwiri hu mbulmwakau kamai hayah iyapolo hu nonou hayah, pe isa pohomara karam para kol namandran ara. Paratesah, yiy pe hu ndramat masih kene ara, ara yihu pakatimwiy tehe yukyuk kiya kili hilu.

¹⁴ Hapeko hilu aposel malmou, Parnapas hilu Pol, ara hilu hiling, pe hilu ndrohommwiri koiwe hilu pe hilu himbuh iya ngawan mwalinga hu ndramat soyon iya ara, pe hilu palngai,

¹⁵ hilu pa, “Wawu torou! Paratapeh pe wawu tora mbusiy tehen tora? Youlu ara ndramat opu tehe wawu ko. Youlu topo pohowe nongan hiyan isa kili wawu, pe youlu sa pwai para wawu kaiki ndruwa wawu kiya mawen kili hu melit o mwaihei ariya kene, pe akarapaiwani wawu pe akasa kili Ngindrai ndrokonan mepo imangsani kol pwan pe hu kol yang, pe ndras iyapolo hu melit masih kene hu tora aliy.

¹⁶ Iya lenge hu hasap iyau hasap para mamu kinna, ara Ngindrai itali hu pe huye mwoimwoi tahu ko:

¹⁷ Hapeko yiy kinho kohon kili hu pwi, para hu ndramat kanlahiy para kapahasani yiy pwi. Yiy ngara kiyingani kultuw hiyan kisa kili wawu.

Tehe iyki mbulou indrut iyau kol paingan yang isa pwan kili wawu, pe iyki hu mbuwakei handra-handra para hu kappwai kiya walehehu imwonen; pe imbusi ndriya wawu ipep iya anandrinai soyon iya, pe pwesai namandran iya yi.”

¹⁸ Hilu wong iya kili hu tora, para kikaituwe lohongahu para katimwi yukyuk kiya kili hilu, hapeko pakeh o hilu kanlahiy pwi.

¹⁹ Pwen yihu Yutah hayah huyau te kol Antiyok pe Yikoniyum husa pe husuhuri lohonga hu ndramat para kol ara. Pe husolpwa Pol iya pat pe huluwi tarahani yiy iya ngawan kol ara, pe hupa ndre kinmat.

²⁰ Hapeko hu yau mepo hupwotisingi lohongahu iya kili Yapan, ara husa wule pe hurahakowan. Pwen pe Pol itine pe imui iya nondriya kol namandran ara paiwe. Iya lang sih i, Pol hilu Parnapas ara hilyau hilya kol ngawan Terpe.

Hilu mui hilya kol Antiyok ita nondriya kol Siriya

²¹ Pwen Pol hilu Parnapas ara hilpohowe nongan hiyan iro kol namandran ara, pe huwiri hu ndramat soyon iya hurayah hu ndramira Yapan. Pwen hilu mui hilya hu kol matikol Listra, Yikoniyum, pe Antiyok,

²² pe hilya pwokeyani lohonga hu ndramira Yapan, pe hupwokeyani hu para hu koro pwotisingi lohongahu. Pe hilu pa, “Worou ara andre tukaya nondriya hu nopwaran soyon para tukaya nondriya kolo King Ngindrai.”

²³ Pe hilu rakinima hu yapane sios nondriya kol hakol-hakol ara ihipwen, pe hutohun pe huyuh

anandrinai pe huiki hu iya pahandra pwokere ta Yapan, yiy hiyeh mepo hu kanpwotisingi lohongahu kinna kili yiy.

²⁴ Iyamulan para hilya nondriya kol Pisitiya ihipwen, pwen hilu mui hilsa nondriya kol Pampiliya.

²⁵ Pe hilu pohowe nongan iro Perka ihipwen, pwen hilu tuh hilya pwan hilya kol Attaliya.

²⁶ Pe hilto Attaliya ihipwen, pwen hilu his ndroi pe hilu mui hilya Antiyok, kol mamu mepo hu kantakinima hilu, para koro pahandra pahas ta Ngindrai, para kaya mbusi mbulen mepo hilu kanna mbusiy pwen.

²⁷ Hilyarayah hilya ariya, pe hilu pwanos hu ndramira sios husa wule. Pe hilu tiyani melit masih kene mepo Ngindrai kinmbusiy pwen iyau kili hilu, pe hilu tiyaniy tehe Ngindrai itipe papai iya kili hu Ndramira Lah, para hu kasa pwotisingi lohongahu.

²⁸ Pe hilto sura hu ndramira Yapan ara ndrang gan niwen hape.

15

Hu yapane sios husa mbultere hu, huro Yerusalem

¹ Yihu ndramat hayah huyau Yutiya pe husa Antiyok, pe huro hinuwani hu nali hu, mepo hupwotisingi lohongahu, pe hupa toro: “Kapa wawu kansondriti kapilo wawu pwi, tehe pwahanou ta Mose kinpwai, pwen andre Ngindrai kinsopwat wawu pwi.”

² Lohongai aro imbusi Pol hilu Parnapas, pwen pe hilu rakokowai pe hiluro takekei iyasura hu iya nongan, ara hape waison pwi. Pwen pe hurakinima Pol hilu Parnapas iyapolo hu ndramirahu hayah i, para hu kaya paingan Yerusalem para kaya nime hu aposel, pe hu yapane sios kiya lohongai sahin ara.

³ Pwen hu ndramira sios hupwandrisa hu huyau, pe huro tokai nondriya kol malkol namandran hape Ponisiya pe Samariya, pe huro tiyani topwe titiye tahu Ndramira Lah, mepo hurapaiwani ndriyahu. Titiye aro ara iyki pwesai namandran iya, iya kili hu nali hu para sios.

⁴ Pwen yihu yarayah huya Yerusalem, pe hu ndramira sios iyapolo hu aposel pe hu yapane sios, ara hupwesani hu pe hurawuloh para husa. Pwen pe hutiyaniy iya kili hu sehe melit Ngindrai kinmbusiy pwen iyau kili hu.

⁵ Pwen hu ndramat hayah para susura hu Parisiy mepo hupwotisingi lohongahu, ara hutine pe hupa; “Yihu Ndramira Lah ara hiyan para kapwai kiya kili hu para kasondriti kapilohu, pe kapwatisingiy para hu koho ndruwa nongan para pwahanou ta Mose.”

⁶ Pwen hu aposel pe hu yapane sios, ara humbultere hu iyawule para hu karamwaniyani lohongai ara.

⁷ Pe huro panguluwaniy ndrangan niwen hape ihipwen, pwen Pita itine pe ipwai iya kili hu, ipa toro: “Wawu nali, wawu pahasaniy tehe koluw hape ihou aliy, Ngindrai kinpirani yo iro mwalinga wawu, para hu Ndramira Lah kahilingi

nongan hiyan kiyau kili yo para hu kapwotisingi lohongahu.

⁸ Ngindrai mepo ipahasani ndriyarou masih, ara ipwainganiy tehe kiniwiri hu ndramat para mawen i, paratesah, kiniyki Mwoiwan Haiyan kinna kili hu iyawule tehe kinmbusiy pwen kinsa kiltou.

⁹ Pe kultuwayin isa kili tou pe iya kili hu, ara ihisoule ko, paratesah, yihu kanpwotisingi lohongahu, pe iya tunan ara ko, Ngindrai isungani ndriyahu iya howen mbulmaran.

¹⁰ Pwen pe paratapeh pe wawu pakanohonou Ngindrai toro: wawu pakaiki ndrokomwayit nopwaran masih kiya pwese hu ndramira Yesu, mepo worou pe tumburou kanlahiy para kakuniy pwi.

¹¹ Hapeko worou tupwotisingi lohongarou iya koisirai ta Yapan Yesu, para Ngindrai andre kisopwat worou iyawule tehe yihu yi.”

¹² Yihu ndramat huro mbultere hu ara, huhun o huro pe huro hilingi Parnapas hilu Pol hilro tiyani hu kaipisa ndraikiya pwoke, pe hu kinima pwoke mepo Ngindrai imbusiy iyau nima hilu iro mwalinga hu Ndramira Lah.

¹³ Hilu wong ihipwen, pe Yamis iwong, ipa, “Wawu nali, wawu kahilingi yo namu!

¹⁴ Simon kintiyaniy pwen tehe Ngindrai kinpwaingani pwokere tan imu iya kili hu Ndramira Lah, pe iwiri hayah tahu para karayah ndramiran.

¹⁵ Pe nongna hu poropet ara iwong iyawule tehen aliy, tehe Yapan ipwai pe hu kantatuluwiy, ara ipa toro:

¹⁶ ‘Kiyamulan para aliy, andre kumui kusa paiwe

pe andre kupuli yopai ata Tepit mepo kiniput ita pwan.

Pe andre kumbultani hu melit hutora pwan ara, pe andre kupuliy paiwe, pe kusoyei pe kirayah howen i.

17 Pwen pe yihu ndrayerou ndramat masih para kol pwan mepo hutora ndron kene ara hu katen Yapan,
pe hu Ndramera Lah mepo ngolo ita kili hu pwen.

Aro ara nongna Yapan, yiy mepo kinmbusi hu melit iye kantayah.'

18 Ngindrai kinpahasani melit ara koluw mamu kinna."

19 Pwen Yamis ipa; "Tehe tora ko, lohongo nakisahapwen tehe iye: worou mbuna tukaiki nopwaran kiya kili hu Ndramera Lah, mepo hutora rapaiwani ndrayerou para kasa kili Ngindrai.

20 Hapeko hiyan para tukaratuluwi nongan sahin kiya kili hu, pe kapwai kiya kili hu para hu kahaiyani hu koro mawen anandrinai mepo hu kaniykiy tehe yukyuk kinna kili hu kerewek, pe kahaiyani hu koro mawen kultuw para pilah, pe kahaiyani hu para hu mbuna kayan sangi kan mepo hu kanndrusuwan, pe kahaiyani hu para hu mbuna kayan, ndre kayin ndreye kan.

21 Paratesah, nongna Mose, ara ngara hu kapohowei kiya kili hu kol masih kene, pe hu ndrayerou hasap kiyau hasap. Pe ngara hu kapohowei kiro nondriya hu yumwa totohun nondriya lang Sapat masih."

Hu yapane sios hurapayani nongan iya kili hu ndramira lah mepo hupwotisingi lohongahu

²² Pwen hu aposel pe hu yapane sios iyapolo yihu ndramat masih para sios, ara hupa hiyan para hu karakinima ndramirahu hayah, para kapwandrisa hu kaya Antiyok kayapolo Pol hilu Parnapas. Pe hurakinima Yutas, ngalan handra Parsappas, pe iyapolo Silas. Hilu ndramat malmou aro, ara hiluro pohon mwalinga hu nali hu para sios.

²³ Pe hurapayani nongan mepo hu kantatuluwiy, ara ipa toro:

Yowu aposel pe yowu yapane sios mepo yowu nali wawu, yowu ratuluwi nongan iye para kisa kili wawu Ndrāmira Lah, mepo wawu pwotisingi lohonga wawu, pe wawu tora nondriya hu kol Antiyok, Siriya, pe Silisiya. Yowu rawuloh isata wawu.

²⁴ Yowu kanhilingiy tehe hu ndramat hayah towu, mepo yowu kanpa hiyan kinna kili hu para hu kaya poho yowu pwi, ara hu kanpakarawani wawu kinna nongan pe kanmbusi lohonga wawu kinimwa.

²⁵ Pwen tehen tora ko, yowu masih yowu sa lohongai handra ko, para yowu karakinima hu ndramat hayah, pe yowu kapwandrisa hu para kasa kili wawu kiyapolo kowase yowu malmou, Parnapas hilu Pol,

²⁶ ndramat malmou mepo hiluiki mwoiwa hilu masih iya ngala Yapan torou, Yesu Kristus.

²⁷ Pwen tehen tora ko, yowu pwandrisa Yutas hilu Silas para hilu kasa wong, para kapwokeyani nongan iyawule tehe yowu kantatuluwiy iye.

28 Pe Mwoiwan Haiyan ara iripo polo yowu, pwen yowu mburi lohongai para yowu mbuna karaporuwi wawu kiya nopwaran soyon. Hapeko hiyan para wawu koro ndruiwa hu pwahanou ariyo ko.

29 Wawu kahaiyani wawu koro mawen anandrinai mepo hu kaniykiy tehe yukyuk kinna kili hu kerewek. Pe wawu kahaiyani wawu para mbuna akayan, ndre akayin ndreye kan. Pe kahaiyani wawu para mbuna akayan sangi kan mepo hu kanndrusuwan. Pe kahaiyani wawu koro mawen kultuw para pilah i. Kapa wawu kahaiyani wawu kiya hu melit aro kene, pwen andre wawu koro hiyan. Pwen ara.

30 Pwen yihu pwandrisa hu ndramat ara pe hulai huyapwan pe huyarayah huya kol namandran Antiyok, pe humbultani hu ndramira sios huya harong, pe huiki nongan mepo hu kantatuluwiy iya kili hu.

31 Yihu ndramat ara hupohowe nongan huratuluwiy ara ihipwen, pwen hu mepo huhilingi pwahanou ara, ara hupwes.

32 Yutas hilu Silas, hilu malmou kene ara poropet, pe hilu wong nongan soyon iya para kipwokeyani lohonga hu nali hu, para hu koro pwoke.

33-34 Hiluro ara ndrangan niwen hape ihipwen, pe hu nali hu ara, ara hutoholi hilu iya ndriya wayis, pe hupwandrisa hilu hilyau, pe hilu mui

hilya kili hu mepo hu kanpwandrisa hilu mamu.*

³⁵ Hapeko Pol hilu Parnapas, ara hiluro ndron Antiyok, pe hilu iyapolo hu ndramat soyon hape i, ara huro hinuwani hu ndramat pe huro pohowe nongna Yapan.

Pol hilu Parnapas hiluiki ndranga hilu

³⁶ Lang hayah iyamulan hape, Pol ipwai iya kili Parnapas ipa; “Worou kamui kaya saisai kaya kili nalirou hu, hutora nondriya hu kol masih mepo tukanpohowe nongna Yapan kinna aliy pwen. Pe tukaya nime hu—hutora tehen tapeh.”

³⁷ Parnapas ara inamiliy para pakiwiri Yohanes mepo ngalan handra yi Mak, para kiya polo hilu.

³⁸ Hapeko Pol, ara ilohonganij tehe kinna hiyan para kawiri yiy pwi, paratesah, yiy itali hilu masehe kol Pampiliya pe kinsusuye kinnasura hilu kinna mbulen pwi.

³⁹ Pol hilu Parnapas ara hilu takokowai pe hiluiki ndranga hilu, pe Parnapas iwiri Mak pe hilu his ndroi pe hilyau hilya mbuson Saiprus.

⁴⁰ Hapeko Pol ipirani Silas pe hilyau. Pe hu Kristen ara hutoholi hilu, pe huiki hilu iya pahandra pahas ta Yapan.

⁴¹ Pol iro tokai hakol iya hakol nondriya kol Siriya pe Silisiya, pe ipwokeyani hu sios.

16

Timoti irikai iya sura Pol hilu Silas

* **15:33-34:** Yihu ndramat hayah para tapaiwani nongna kol, ara hupa tehe nongan sahin para susura nongan iye ara ipa toro: 34 “Hapeko Silas ara ilohonge para kiro ndron kol ara manau.”

¹ Pe Pol iya kol ngawan Terpe, pwen iyamulan iyarayah iya kol ngawan Listra, mepo ndramira Yapan hamou ngalan Timoti iro aliy. Pe tina Timoti ara ipwotisingi lohongan pe yiy ara pihi Yutah. Hapeko tama Timoti, ara yiy hamou tahu Krik.

² Yihu nali hu mepo hu kanpwotisingi lohongahu huro Listra pe Yikoniyum, ara ngara hu katiyani kultuw hiyan ata Timoti.

³ Pol ara inamiliy para kiwiri Timoti kiya polo yiy. Pe tunan hu Yutah hutora nondriya hu kol ara kopu, pwen iwiri Timoti pe isondriti kapilon. Imbusiy tora, paratesah, yihu Yutah masih ara hu kanpahasaniy pwen tehe taman ara hamou tahu Krik.

⁴ Pwen iro mwonen huro tokai nondriya hu kol ngawan hakol iya hakol, ara huroiki nongan ara, mepo yihu aposel pe hu yapane sios para Yerusalem hu kanmburiy pwen, para hu ndramat koho ndruwan.

⁵ Pwen nongan ara, ara ipwokeyani lohongahu para nondriya hu sios, pe ndromwoyahu, ara iro hon iropo iya soyon nondriya lang masih.

Pol inime taltan ta ndramat hamou para Masetoniya

⁶ Pwen Pol iyapolo susuyan hu, ara hurikai pe hurakayani kol namandran hape Prikiya pe Kalatiya. Paratesah, Mwoiwan Haiyan ara ikaituwe hu para hu mbuna kaya pohowe nongan kaya nondriya kol namandran iya Esiya.

⁷ Pwen iro mwonen husarayah husa ndrokomatnet para kol namandran hape Misiya, hunohonou para kaya kol namandran iya Pitiniya.

Hapeko Mwoiwa Yesu ara kinpa hiyan kinnatahu pwi yoh.

⁸ Pwen pe huramwaitini kol namandran iya Misiya pe hulai huya pwan kol ngawan Trowas.

⁹ Pe iho ndrokolo ping ara, Pol inime taltan handra ata ndramat hamou para kol Masetoniya, pe ndramat ara iro tine pe irakamam iya kili yiy, ipa, “Asa haroh kili yowu Masetoniya pe asa sopwat yowu.”

¹⁰ Pol inime taltan ara ihipwen, pwen hape pwi ko, yowu hikule yowu para kaya kol namandran iya Masetoniya. Yowu* sarayah iya lohongai handra ko tehe Ngindrai, ara iyoh yowu para kapohowe nongan hayah kiya kili hu.

Litiya irapaiwani ndriyan iro kol namandran Pilipai

¹¹ Yowu ro Trowas pe yowu his ndroi pe yowu ngap yowu ya mwonen yowu ya mbuson Samoteres, pe iya lang sih iho ndruwan, yowu his ndroi pe yowu ya kol Neyapolis.

¹² Pwen yowu ro kol ara ihipwen pe yowu ngap yowu ya kol namandran Pilipai. Kol ara koluw hu para Rom husa pe huyen aliy. Pilipai ara kol hakol namandran mepo iho hin ita nondriya kol namandran hape Masetoniya. Pe yowu ro ndron kol ara, lang hayah i.

* **16:10:** *Yowu Nondriya puk iye (Titiye para Mbulya Hu Aposel)* ara nongan sahin “yowu” ngara kisarah. Inimnim tehe Luk mepo iratuluwi puk iye ara iro sura Pol hu lang hayah, pwen pe iratuluwi “yowu” iyinganiy tehe yiy ara iro sura hu. Inimnim tehe Luk ara iro sura Pol iya matne kol Pilipai opu, pwen pe nongan sahin “yowu” ara ihipwen iro ariya. (Aposel 16:40)

13 Pe iro lang Sapat, yowu song yowu ya ngawan pohomara karam para kol namandran ara, pe yowu ya pwaki ndran, paratesah yowu pa ndre hape ara, ara ndrohonoku totohun. Pwen yowumpwan hape ara pe yowu wong iya kili hu pihin hayah mepo hu kanmbultere hu pwen huyen aliy.

14 Pihin hamou iro mwalingahu pe iroholog, ara ngalan Litiya. Yiy ara pihin hamou ngara kipo pehei kiya hu koyau anandritan,[†] pe yiy ara iya kol namandran Tayatira. Pe ngara kitohun kiya kili Ngindrai. Pe Yapan itipe lohongan pe irapaiwani ndriyan iya nongan mepo Pol iro pohowei.

15 Pe iro mwonen yiy iwiri paptais iyasura hu tan para seu hawum mwanye, pwen isok yowu, ipa, “Kapa wawu yirowe yo tehe upwotisingi lohongo iya kili Yapan, pwen akasa pe akoro suwe.” Pe yiy ara irakekeyani yowu pe yowu somwi yiy.

Pol hilu Silas hilya nondriya kou

16 Porosih aro, yowu ro tokai nakaya ndrohonoku totohun, pe pihindrahin hamou para pwandrendres o mwaihei ara isa pohonani yowu. Yiy ara payit iro ndritan, pe ngara kiranonoye kiya melit mapu kintayah. Pe hu mbukena pihindrahin ara, ara ngara hu kapo singayai soyon kiyau kili yiy kiya nongan para tanonoye mepo ngara kipwai.

17 Pihindrahin aro, ara ngara kiro ndruwa Pol iyapolo yowu masih pe ngara kiro wayeh,

[†] 16:14: Hu koyau anandritan ara kennehu namandran

kipa, “Yihu ndramat aripo ara hu pwandrendres ata Ngindrai Iyera Paingan Masih. Pe hutopo pwandrandrahani wawu iya sai para Ngindrai kisopwat wawu.”

¹⁸ Yiy ngara kiro mbusi kultuw tehen tora lang soyon iya. Pe Pol ara ndriyan imwa tan pe irapaiwani yiy pe ipwai iya kili payit ara, ipa, “Iya ngala Yesu Kristus, yo upwandrandrahaniy isa kili wou para atali yiy pe asaya mawen!” Iro mwonen ara kopu, payit itali yiy isa mawen.

¹⁹ Pe iro mwonen hu mbukena pihindrahin ara huyirowei tehe meresayahu para poya singayai ara kintan, pwen humbultuwe tahatini Pol hilu Silas pe huluwi tarahani hilu iya ndrohonoku mbultere mbulmara hu pohon tahu, pe huiki hilu iya nongan.

²⁰ Pe yihu yaiki hilu iya mbulmara hu ndramat para tamwanye, pe hupa, “Hilu ndramat malmou aripo, ara hilu ndramira Yutah. Pe hilu topoiki nopwaran isa kolorou namandran iye.

²¹ Pe hilu topo hinuwani worou iya kultuwayi kowase hu hayah, mepo nonombun para worou Rom para kasomwiw pe katokuyaniy.”

²² Pwen hu ndramat masih husa wule pe huta-susut nongan iya kili Pol hilu Silas. Pe hu ndramat para tamwanye ara hupwatingiy para kalle koiwe hilu, pe kamwiri hilu.

²³ Pe humwiryani hilu iya mwomwan ihipwen, pwen huya piyani hilu hilya nondriya kou, pe hupwatingiy iya kili ndramat mepo ngara kiro nimmim kiya kou, ara para kiro memerani hilu kahiyen.

²⁴ Ndramat para memerani hilu, ara iwiri non-gan ara ihipwen, pwen iyki hilu iya nondriya seu sahin mbulkuran ita nondriya kou. Pe hura ndrikipiri ngondroka hilu ara iya mwalinga parakei.

²⁵ Iro pakeh ndrokolo ping imwonen, Pol hilu Silas ara hilro tohun pe hiluro pa waliy iya kili Ngindrai. Pe hu ndramat mepo huro kou sura hilu ara huro hilingi hilu.

²⁶ Pe indrou pwi ko, nunuw namandran irayah pe ileleyani mbulndroiya kou. Pe porosih o, hu papai masih para kou ara hute topwei. Pe hu malkei hayen mepo huwasi ngondro nimahu iya aliy, ara hutan topwei.

²⁷ Makundrayin mepo ngara kiro memerani kou, ara iro matin pe isapoyoi pe inimei tehe hu papai para kou, ara kanite topwei. Pwen pe iwiri semela pahun niwen tan pe pakitingundrun mbukenan kiya aliy, paratesah, ipa ndre hu ndramat masih huro nondriya kou ara hu kanwop topwei.

²⁸ Hapeko Pol irandrokomat pwokeyan iya, iya kili yiy, ipa, “Mbuna atingundrum! Yowu masih, ara yowu topo!”

²⁹ Pwen ndramat para memerani kou, ara iyoh para ngana mwan kiya kili yiy. Pe ihibuh iya nondriyan pe iyah iya pwan pe ilelen iro ngondro ndrika Pol hilu Silas.

³⁰ Pwen iwiri hilu iya ngawan pe isok hilu, ipa, “Walu namandran ato, andre kumbusi sehe melit para Ngindrai kisopwat yo?”

³¹ Pwen hilu pwai iya kili yiy, hilpa, “Apwo-tisingi lohongam kiya kili Yapan Yesu, wou pe hu

ndraisih para wum tam, pwen andre kisopwat wawu.”

³² Pwen pe hupohowe nongna Yapan iya kili yiy pe iya kili hu masih mepo huro nondriya seu kili yiy.

³³ Pe iho ndron ping ara, ndramat mepo ngara kiro memerani kou ara iwiri Pol hilu Silas pe isungani neken tahilu. Pwen hape pwi ko, yiy iyapolo hu ndraisih mwanje atan ara, ara huwiri paptais.

³⁴ Pwen iwiri Pol hilu Silas hilya nondriya seu tan, pe ihang hilu anandrinai. Pe yiy iyapolo hu ndraisih mwanje atan, ara hupwes namandran iya. Paratesah, husa pwotisingi lohongahu iya kili Ngindrai.

³⁵ Pwen lang ileu, pe hu ndramat para tamwanje ara hupwandrisa hu makundrayin para kaya pwai kiya kili ndramat mepo iro memerani kou toro: “Akatali hilu ndramat ara kayau.”

³⁶ Pwen ndramat mepo iro memerani kou, ara itiyaniy iya kili Pol ipa, “Hu ndramat para tamwanje ara hupwatisingiy tehe kutali walu Silas kayau. Pwen pe kiya, mahapo walu kayau kiyapolo ndriya wayis.”

³⁷ Hapeko Pol ipwai iya kili hu makundrayin, ipa, “Yihu kanmwiri youlu iro mbulmara hu ndramat o mwaihei. Youlu ara ndramira Rom, hapeko yihu piyani youlu ko mwaihei iya nondriya kou. Pe mahapo yihu pakarasse youlu kokohon o pe youlu kayau, ndre? Pwi yoh! Yihu mbukena hu kasa pe kasa luwani youlu kaya ngawan.”

38 Pwen hu makundrayin huwiri nongan ara imui iya kili hu ndramat para tamwanye. Pwen iro mwonen huhilingiy tehe Pol hilu Silas ara hilu ndramira Rom, pwen pe hunoh.

39 Pwen hu ndramat para tamwanye ara husa pe huya rapasa hilu. Pe huluwi hilu hilsa mawen pe husike hilu para katali kol namandran ara.

40 Iyamulan para Pol hilu Silas hiltali kou pe hilsa ngawan, hilya suwe Litiya. Pe hilu nime hu nali hu para sios, pe hilu pwokeyani lohongahu. Ihipwen, hilyau.

17

Pol hilu Silas hilya kol ngawan Tesalonaika

1 Pwen Pol hilu Silas hilya yau kol malkol ngawan Ampipolis pe Apolloniya, pe hilu yarayah hilya kol ngawan Tesalonaika. Pe hape ara, yumwa totohun hawum tahu Yutah iro aliy.

2 Pe Pol iya nondriya yumwa totohun tehe ngara kiro mbusiy. Pe iho nondriya lang Sapat maroyoh, Pol ipwatiriye iyapolohu iya nongan mepo ita nondriya puk ta Ngindrai.

3 Pe iratiyaniy ileu, pe ipwaingani nongan ndrokonan, tehe nongna hu poropet iyinganiy tehe Kristus andre kikuni nopwaran pe kimat, pwen andre kitine paiwe. Pe ipa, “Yesu aro, mepo urupo pohowe yiy isa kili wawu, ara yiy Kristus.”

4 Pe nongna Pol ara, ara iluwi lohonga hu Yutah hayah pe huyapolo hilu Silas. Pe hu Krik soyon iya mepo ngara hu koro pahandra nohowai ta Ngindrai, iyapolo hu pihin mangalahu soyon hape yi, ara huyapolo hilu yi.

⁵ Hapeko yihu Yutah ara humaimai, pwen pe humbultani hu ndramat hayah para tandroin-droi huro ndrohophah. Pe husuhuri hu ndramat soyon iya yi, husa wule, pe hurambumbuwat iro nondriya kol namandran ara. Pe huhumbuh huya suwe Yason, para kaya ten Pol hilu Silas pe hu pakawiri hilu kaya nima hu yau masih.

⁶ Hapeko yihu kankahi hilu pwi. Pwen pe huluwi taharahani Yason iyapolo hu nali hu iya saya Yapan hayah, pe huyaiki hu iya kili hu yapane kol namandran ara, pe huwayeh hupa: “Hu ndramat mepo hu kantapaiwani pahandriya kol pwan kinsa paingan ara, mahapo hu kansa topo iye,

⁷ pe Yason irawuloh iya kili hilu pe iwiri hilu hilya pe hilro seu kili yiy. Pe yihu ndramat masih kene aro, ara yihu ngara konho ndruwa nongan pwahanou ta Sisar pwi. Pe ngara hu kapa king hamou ita ndron i; ngalan ara Yesu.”

⁸ Pwen iro mwonen huhilingi nongan aro ihip-wen o, hu ndramat soyon iya iyapolo hu yapane kol namandran masih ara, huro rambumbusan.

⁹ Pwen hu yapane kol ara humbusiy pe Yason iyapolo susuyan hu ara hurandropweya hu. Ihip-wen, hutali Yason hu para hu kayau.

Pol hilu Silas hilya kol ngawan Pereya

¹⁰ Pwen kol iping pe hape pwi ko, yihu Kristen hupwandrisa Pol hilu Silas pe hilyau hilya kol ngawan Pereya. Pe hilyarayah hilya hape ariya, pe hilsong hilya nondriya yumwa totohun tahu Yutah.

¹¹ Pe hu Yutah para Pereya kultuwayihu ara hiyan iya, pe iramwaitini kultuwayi hu Yutah para Tesalonaika. Pe yihu hilingi nongna Pol pe hunamilyi tisingiy. Pe lang sih tehe sih, ngara hu kanime nokulaniy nondriya hu Nongna Ngindrai, para hu kanimei tehe nongan mepo Pol iro pwai ara ndrokonan, ndre pwi.

¹² Pwen pe yihu para Yutah soyon, ara hupwo-tisingi lohongahu. Pe ndromwoya hu pihi Krik hu mangalahu, iyasura hu yapa Krik i, ndromwoya hu ara irayah soyon hape tehen aliy yi.

¹³ Pwen iro mwonen yihu Yutah para Tesalonaika ara huhulong tehe Pol ara iro pohowe nongna Ngindrai iro kol Pereya, pwen pe yihu ya kol ariya yi, pe yihu suhuri hu ndramat para karambubuwat.

¹⁴ Pwen hape pwi ko, hu Kristen hupwandrisa Pol iya leng. Hapeko Silas hilu Timoti ara hiluye ndron Pereya.

¹⁵ Pwen hu ndramat huluwani Pol pe huwiri yiy iya kol namandran Atens. Pwen Pol iyki nongan iya kili hu ndramat ara, para hu kaya pwai kiya kili Silas hilu Timoti, para hilu kahaleh o pe kasa kili yiy; pwen huyau.

Pol ipohowe nongan iro kol namandran Atens

¹⁶ Iro mwonen Pol ara iro longe hilu iro kol namandran Atens, inime hu kerewek soyon iya huro kol ara, pe imbusi ndriyan ara iporu.

¹⁷ Pwen pe iro nondriya yumwa totohun pe iro pwatiriye iyasura hu Yutah pe hu ndramira Krik mepo ngara hu koro pahandra nohowai ta Ngindrai. Pe lang sih tehe sih ngara kiratitiye

kiyasura hu ndramat mepo husa koyum husa ndrohophah.

¹⁸ Pwen hu ndramat hayah para yihu Epikuriyan* pe yihu Stowik† mepo lohonga hu namandran, ara hupepet iyasura yiy. Pe hayah tahu ara huro sok, hupa, “Ndramat para pwasosohou ita, pakipa tesah?” Pwen yihu hayah ara hupa, “Ininim tehe pakitiyani hu paira hu kol hakol-hakol mawen.” Hupa tehen tora, paratesah Pol ara iro pohowe nongan hiyan ta Yesu pe nongan para Yesu kintine kimat.

¹⁹ Pwen huwiri Pol iya pe huyaiki yiy iya kili hu yapane kol mepo ngara hu kambultere hu kaya ndrohonokuhu mepo hupohowei Arey-opakus. Pe hupwai iya kili yiy, hupa, “Iya hiyan para yowu kasa pahasani hinonou howen mepo atapohowei ara, ndre pwi?”

²⁰ Melit hayah mepo atawong iya aliy ara, ara handra pe howen isa tahilong towu. Yowu nakapahasaniy opu, ndroiya nongan ara ita pa tesah ndrokonan.”

²¹ (Akanime, yihu ndramira kol Athens pe hu ndramat para kol mawen mepo husa huyen aliy, ara huiki lenge hu topwei iya para tahilong nongan howen pe karatiyani nongan.)

* **17:18:** Epikuriyan—ara yihu ndramat hiyeh ngara hu koho ndruwa hinonou ta ndramat hamou lohongan namandran ngalan Epikurus, ngara kihinuwani hu ndramat, tehe pwesai ara lohongai handra namandran masih iripo kol pwan. † **17:18:** Stowik—ara yihu ndramat hiyeh ngara hu koho ndruwa hinonou ta ndramat hamou lohongan namandran ngalan Seno, ngara kihinuwani hu ndramat, tehe hu karahatini lohongahu, pe hingorowa mwoiwahu ara kiluwi hu kaya kultuw hiyan.

²² Pwen Pol itine iro ndrohonoku mbultere tahu Areyopakus, pe ipa, “Wawu ndramira Atens! Yo unimei tehe melit masih wawu tora mbusiy, ara wawu tora ndruwa kultuwayi kowase totohun tawawu.

²³ Yo urukai urakayani nondriya kol iye, pe kunnimei nokulaniy pwen sehe melit mepo ngara wawu katohun kiya aliy. Pe yo kunsu yirowe pere tuntun sih, pe nongan handra hurat-uluwiy ita aliy, ara ipa toro: IYA KILI NGINDRAI MEPO WOROU TUKOWU TAN. Kiya, mahapo sehe melit mepo wawu kowu pe wawu tora tohun iya aliy, ara mahapo nakupohowei kisa ngawan kili wawu.

²⁴ Ngindrai mepo imangsani kol pwan pe melit masih iripo aliy, ara yiy Yapané kol pwan pe kol paingan yang. Pe yiy ngara kinho ye nondriya hu yumwa totohun namandran mepo nima hu ndramat hupuliy, ara pwi.

²⁵ Pe kinlahiy para nimarou ndramat kasopwat yiy pwi, pe yiy kinnamili handra melit kiltou pwi yi, paratesah, yiy opu iyki kunuwen pe taleh iyapolo melit masih isa kili worou masih kene.

²⁶ Pe iyau kili ndramat hamou opu, imbusi hu ndramira kol hakol-hakol husarayah, para hu kaya pe kampwan kene ndrita kol pwan masih. Pe iyki nowe hu pe ndringa hu kol hapelekeh para hu kaya keyen aliy.

²⁷ Ngindrai imbusi tehen tora, ara para matisan hu ndramat katen yiy pe kaseyeh yiy pe kakahi yiy. Hapeko yiy ara kinto mwanan kiltou pwi.

²⁸ Iyau kili yiy opu turopo mwalen, turopo tokai pe turopo. Tehe hu ndramat para tiyeya walii

tawawu mbukena wawu ngara hu kapwai, kapa, 'Worou ara ndrayen.'

²⁹ Pwen worou, ara ndraye Ngindrai, pe mbuna tukalohonganiy tehe Ngindrai ara tehe kolt, ndre silwa, ndre pat, ndre sumwoiwa nombungong mepo ndramat imangsaniy iyau niman pe lohongan, ara pwi yoh.

³⁰ Mamu kinna, lohonga hu ndramat kinileu pwi, pe Ngindrai kiniyki lohongan kinna tahu pwi. Hapeko mahapo ipwandrandrahaniy iya kili hu ndramat masih para kol pwan masih kene, para hu karapaiwani ndriyahu.

³¹ Pe yiy ara kintanonoyani lang para kiramwaniyani kol pwan, kiyapolo tamwanye hiyan kiyau kili ndramat mepo kintakiniman. Yiy kinpwainganiy kintayah mannan kinna mbulmara hu ndramat masih, paratesah, iya kultuw para katine kimat."

³² Iro mwonen huhilingi Pol iwong iya lohongai para titine kimat, pwen hu hayah tahu ara hupwasimiri yiy. Hapeko hayah tahu ara, hupa, "Yowu namiliy para kahilingiy porosih i, sehe nongan mepo ata wong iya aliy ara."

³³ Pwen Pol iwong ihipwen, pe itali hu pe iyau.

³⁴ Hapeko hayah tahu ara huho ndruwa Pol pe hupwotisingi lohongahu. Pe hamou ita mwalin-gahu ara ngalan Tiyonisiyus, yiy ara hamou tahu para Areyopakus, iyapolo pihin hamou ngalan Tamaris, pe hu hayah tahu ara huyapolo hilu i.

18

Pol ipohowe nongan iro kol ngawan Korin

¹ Pwen iyamulan para aliy, Pol itali kol naman-dran Atens pe iyau iya kol ngawan Korin.

² Pe iya pe ipohonani Yutah hamou ngalan Ak-wila, yiy ara ndramira kol Pontus. Yiy iro kol namandran masih Yitaliy pe yiy iyapolo nambuyun Prisilla ara hilsarayah mahapo hapeko hiltopo, paratesah, Klautiyus ara ipwandrandrahani hu Yutah masih para hu katali Rom. Pwen Pol ara iya para kinime hilu,

³ paratesah, yiy ara ndramat para mangseya yopai tehe hilu ko. Pwen iro, pe iropo mbulen sura hilu.

⁴ Iho nondriya lang Sapat masih, ngara kiya nondriya yumwa totohun para kipwatiriye nongan kiyasurahu, pe kinohonou para kiluwi lohonga hu Yutah pe hu Krik.

⁵ Iro mwonen Silas hilu Timoti hilyau Masetoniya pe hilsarayah, Pol ara iyki yiy masih iya mbulen para pohoweya nongan, pe para kitiyani kiya kili hu Yutah tehe Yesu, ara Kristus.*

⁶ Hapeko iro mwonen yihu Yutah huhingasi yiy pe hupwasimiri yiy, pwen itolohani koiwen para kipwainganiy tehe kinpwes pwi, pe ipwai iya kili hu, ipa, “Ndreye wawu ara andre kiro ndron ndrita paya wawu! Pe hapesah mwomwan andre kinto kili yo pwi. Pwen pe kiro mahapo kiya, andre kuya kili hu Ndramira Lah.”

⁷ Pwen Pol itali yumwa totohun ara, pe iyau iya kili ndramat hamou ngalan ara Titiyus Yustus. Yiy ara ngara kitohun kiya kili Ngindraï pe suwen ara ita ngilse yumwa totohun.

* **18:5:** TP: Man God i makim bilong kisim bek ol manmeri bilong en.

⁸ Pe Krispus ara ndramat mepo iya mu iya yumwa totohun ara. Yiy iyapolo hu ndraisih tan mwanje, ara hupwotisingi lohongahu iya kili Yapan. Pwen pe hu para Korin huhilingiy pe hu soyon tahu hupwotisingi lohongahu iya kili Yapan i, pe huwiri paptais.

⁹ Pwen yoping sih Yapan iwong iya kili Pol iya taltan, pe ipa, “Mbuna anoh pe mbuna amun. Aro wong o kiropo kiya.

¹⁰ Yo utasura wou pe kinlahi ndramat hamou kipokasiyani wou ara pwi yoh. Paratesah, hu yau to ara hu soyon iya hutopo nondriya kol namandran iye.”

¹¹ Pwen Pol iro manau ara ipoo hayou sih pe sahin, pe iro hinuwani hu iya nongna Ngindrai.

¹² Tandrohonga Kalliyo iro pohon para kol ngawan Akaya, hu Yutah masih ara humbultere hu pe huwiri Pol pe huyaiki yiy iya nongan.

¹³ Pwen hupa, “Ndramat iye ara ngara kiluwi lohongahu ndramat para yihu kahandrisani nongan para pwahanou, kiro mwonen hu ngara katohun kiya kili Ngindrai.”

¹⁴ Pe iro imwonen Pol pakisomwi nongnahu, pwen Kalliyo iwong iya kili hu Yutah, ipa, “Wawu ndramira Yutah, kapa ndramat ara kinmbusi handra kultuw mendreheh ndre namandran mwomwan, pwen andre kimbusi yo kuhilingi nongna wawu.

¹⁵ Hapeko lohongai para soksok iya nongan pe ngalahu melit pe nongan para pwahanou tawawu—ara wawu mbukena wawu karamwanje. Kinlahiy para kuramwaniyani nongan tehen ara pwi.”

16 Pwen irasses hu masih huya mawen suwe nongan.

17 Pwen yihu masih, ara hupaiwani hu pe hupwahatini Sostenes, ndramat mepo iya mu iya yumwa totohun, pe huramari yiy iro pohomara yumwa tamwanye. Hapeko Kalliyo kiniyki lohongan kinna kili hu pwi.

Prisilla hilu Akwila, pe Apollos

18 Pe Pol ara iro ndron Korin lang hayah i. Pwen itali hu Kristen, pe ihis iya ndroi pe ingap iya pelei iya Siriya, iyapolo Prisilla hilu Akwila. Pe Pol iro ndron Senkriya pe isani kompayan iyau, paratesah, irandrangan iya kili Ngindrai.†

19 Pe yihu husarayah husa Epesus pe Pol itali Prisilla hilu Akwila, pe yiy opu iya nondriya yumwa totohun pe ipwatiriye iyapolo hu Yutah.

20 Pwen husok yiy para kiro polohu hape na, hapeko kinsomwi hu pwi.

21 Hapeko nakitali hu nakiyau, pwen irandran-gan, ipa, “Kapa Ngindrai kipa hiyan, andre kumui kusa.” Pwen itali kol Epesus, ihis ndroi pe ndroi ingap iya pelei pe iyau.

22 Pwen iyarayah iya kol Sisariya pe iya paingan pe irawuloh iya kili hu para sios ita Yerusalem. Pwen itali hu pe ilai iya pwan kol ngawan Antiyok.

23 Pe iro surahu para Antiyok ndrangan niwen hape. Pwen itali hu pe irakayani kol hakol

† **18:18:** Pol ara irandrangan iya kili Ngindrai iho nondriya lang masahayeh. Pe nondriya hu lang ara, ara andre mbuna kisani kompayan pe mbuna kiyin wain. Pwen, hu lang ara kasayau, pwen andre kisani kompayan pe kiyki yukyuk kiya kili Ngindrai.

iya hakol nondriya kol malkol namandran hape Kalatiya pe Prikiya, pe iro pwokeyani hu yau ata Yapan masih.

²⁴ Pwen ndramira Yutah hamou ngalan Apollos, mepo yiy ndramira kol namandran Aleksandriya, ara isarayah isa Epesus. Yiy ara ndramat hamou maran walwalan, pe ipahas hiyan iya, iya Nongan Haiyan ta Ngindrai.

²⁵ Apollos ara yiy ndramat mepo hu kanhinuwani yiy pwen kinna sai ta Yapan. Pe kultuwayin para pohoweya nongan ara tahakulan iya. Pe yiy ara iwong imwonen pe ihinuwani hu ndramat iya hu melit masih tehe Yesu imbusiy. Hapeko yiy ara tanan paptais ta Yohanes opu.

²⁶ Pe yiy ara irakelehani nongan pwokeyan iro nondriya yumwa totohun. Pwen Prisilla hilu Akwila ara hilu hilingi yiy, pwen hilwiri yiy iya suwe hilu, pe hilu pwahanou yiy iya meresaya nongna Ngindrai para lohongan kileu kiya aliy.

²⁷ Pwen Apollos ilohonge para kiya Akaya, pe hu Kristen hupwokeyani lohongan, pe huratuluwi nongan sahin para kiya kili hu yau ta Yapan huro ariya, para hu kapwesani yiy pe karawulohani yiy. Iyarayah iya Akaya pe hu ndramat mepo pahas ata Ngindrai imbusiy pe hupwotisingi lohongahu, ara yiy isopwat hu namandran iya.

²⁸ Paratesah, yiy ipwokeyani nongan iro mbulmara hu ndramat para kiramwanianiyani nongan pwasosohou mepo hu Yutah hu kantasumbuwani. Pe ipwainganiy iya ngawan kili hu, iya Nongan Haiyan ta Ngindrai, tehe Yesu ara yiy Kristus.

19

Pol ipohowe nongan iro Epesus

¹ Pwen Apollos ara iro ndron Korin pe Pol ara irikai pupura kol pe iyarayah iya kol ngawan Epesus. Pe iya pohonani hu yau ata Yesu hayah.

² Pe isok hu, ipa, “Iro mwonen wawu pwo-tisingi lohonga wawu, ara wawu wiri Mwoiwan Haiyan, ndre pwi?”

Pe husomwi yiy, hupa, “Pwi yoh. Nongan sahin mepo Mwoiwan Haiyan ara, ara yowu kowu, pe yowu konho hilingiy pwi yi.”

³ Pwen Pol isok hu, ipa, “Kiya, sehe paptais ndrokonan wawu wiriy yeh?”

Pe hupwai iya kili yiy, hupa, “Yowu wiri paptais iro kili Yohanes.”

⁴ Pwen Pol ipwai iya kili hu, ipa, “Yohanes isumuluwani wawu iya ndran, para wawu karpaiwani lohonga wawu ko. Pe Yohanes ipwai iya kili hu ndramat para hu kapwotisingi lohongahu kiya kili ndramat mepo nakiho ndruwan pe nakisa kamulan. Yiy mepo Yohanes ipa nakisa, ara Yesu.”

⁵ Iro mwonen huhilingi nongna Pol ara ihipwen o, pwen hu masih ara huwiri paptais iya nondriya ngala Yapan Yesu.

⁶ Pe Pol iyki niman iya ndritahu ko, pwen o Mwoiwan Haiyan isa ndritahu. Pe huwong iya hu nongna kol handra-handra pe hutiyani nongan tehe hu poropet.

⁷ Pe ndromwoyahu, ara iho pakeh tehe songui pe lumou.

⁸ Pwen Pol isong iya nondriya yumwa totohun, pe iwong tisingi nongan nondriya walah maroyoh. Pe iwong pwokeyan para kiluwi lohongahu kiya lohongai para kolo King Ngindrai.

⁹ Hapeko hayah tahu ara hukaituwe ndriyahu pe mbuwalihu para hu kapwotisingi lohongahu. Pe hupwasimiri saya Yapan iya mbulmara hu ndramat. Pwen pe Pol itali hu, pe iluwani hu yau ta Yesu huyapolo yiy, pe huya pwatiriye lang masih iya yumwa hinonou namandran ata Tirannus.

¹⁰ Pol iro mbusiy tehen tora, nondriya hayou maluwoh mwanye. Pwen pe hu para Yutah masih kene, pe hu para Krik masih kene, huro kol namandran iya Esiya, ara hu masih huhilingi nongna Yapan.

¹¹ Pwen Ngindrai ara ipwokeyani Pol, para kimbusi hu ndraikiya pwoke handra-handra kiyau niman.

¹² Pwen koyau hasai mendreheh pe hu koyau para mbulen mepo iro kili yiy, ara huwiriya iya kili hu ndramat humwa, pe mwamwa itali hu pe irapiyani hu payit huro ndritahu huyau.

¹³ Pwen hu Yutah hayah mepo ngara hu kohorokai pe ngara hu karasses hu payit huyau, ara hunohonou para karasses hu payit kayau ndrita hu ndramat kiya ngala Yapan Yesu. Pe ngara hu kapwai, hu kapa, “Iya ngala Yesu mepo Pol ngara kipohowei, yo upwandrandrahani wou, para asa ngawan!”

¹⁴ Pe Skewa ara yiy pris hamou ihohin ta hu pris masih tahu Yutah. Pe norun kamai manandrtimou, ara huro mbusiy tehen tora.

¹⁵ Pwen lang sih iho aliy, payit hamou isomwi hu, pe ipa, “Yo tono ta Yesu, pe upahasani Pol i. Hapeko wawu, ara hiyeh ndrokonan?”

¹⁶ Pwen o ndramat mepo sinai iro ndritan ara ikohis iya ndritahu pe iramamari hu pe pwoke tan iramwaitini hu. Pe ipwalngani hu iya mwomwan, pe huwop husa ngawan seu ariya mandreyehu, pe mwayehu pwi.

¹⁷ Pwen yihu para Yutah pe Krik mepo huro kol Epesus, ara yihu masih nohowai namandran iya iwiri hu. Pe huhuri ngala Yapan Yesu iya paingan.

¹⁸ Pe hu soyon iya, hupwotisingi lohongahu, pe husa pe hupohopoh ngawan iya hu kultuw mwomwan tahu.

¹⁹ Pe hu ndramat hayah mepo ngam iro kili hu, ara huwiri hu puk maiye tahu isa harong pe hutimwiy iro mbulmara hu ndramat. Pe huwiri ndromwoya hu puk masih kene ara, pe kennehu ara irayah tehe sombule silwa mapuyimingat (50,000).*

²⁰ Pwen tehen tora ko, nongna Yapan ara ingau pe imandra iya namandran iya, pe pwokeyan iya.

²¹ Melit masih ara irayah ihipwen, pe Pol ilohonge para kitali Epesus pe kiya pwen te Masetoniya pe Akaya, pe kamulan kiya Yerusalem. Pe ipa, “Kuro ara kihipwen, pwen kuya saisai kuya Rom i.”

²² Pe ipwandrisa hilu ndramat malmou para sopwat yiy, Timoti hilu Erastus, para hilkaya Masetoniya. Hapeko yiy, ara iye ndron kol namandran iya Esiya ndrangan niwen hape na.

* **19:19:** TP: sombule silwa hambut ara tehe kenne ndramat hamou para lang sih

Hurambumbuwat iro kol ngawan Epesus

²³ Lang ara, hu ndramat hayah hurakokowai namandran iya para karatuni Saya Yapan.

²⁴ Ndramat hamou iro ariya ara ngalan Temetriyus ngara kipo mbulen kiya silwa. Yiy ngara kimangsani sumwoiwa pihin hamou ngalan Artemis kiyau silwa. Iyki mbulyan ara iya kili hu ndramat para hu kambulyaniy, pe iwiri singayai soyon iya iyau aliy.

²⁵ Pwen iyoh hu ndramat para sahaya hu melit handra-handra husa wule, iyasura hu mepo mbulyahu iya harong tehe yihu kopu. Husa, pe ipwai iya kili hu, ipa, “Wawu susuyo, wawu pahasani tehe mbulya worou iye, ara ngara tukawiri kennerou hiyan iya kiyau aliy.

²⁶ Pe wawu kanhilingiy pe kannimei tehe ndramat ariya ngalan Pol, ara kinpakarawani hu ndramat soyon iya pe kinluwi lohonga hu ndramat hutopo nondriya Epesus pe pakeh kol namandran iya Esiya masih. Pe ngara kipwai tehe hu kerewek mepo ngara tukapaltaniy kiya nimarou ara hu ngindrai ndrokonan pwi.

²⁷ Lohongai sahin mwomwan para aliy, ara tehe nongna Pol ara, ara ilahiy para kipwalngani mbulya rou pe ngala mbulen aro andre kiya mwomwan. Ariya ko pwi yi, lohongai luhin para aliy ara andre kipwalngani yumwa totohun namandran ata ngindrayerou Artemis, pe kiya mwaihei o mbulmara hu ndramat. Mahapo hu ndramira kol namandran iya Esiya, pe hu ndramat masih para kol pwan, ngara tukatohun kiya kili Artemis. Hapeko nongna Pol ara andre kimbusi ngalan kiya pwalngengei o mwaihei.”

28 Pwen yihu ara huhilingi nongan ara, pe ndrinhahu ilokuh pe huwayeh namandran iya, hupa, “Artemis para Epesus ara yiy namandran iya!”

29 Pwen huwayeh tehen tora, pe kol naman-dran ara hu masih hupalngai topwei. Pe hum-bultuwe tahatini Kayus pe Aristarkus pe huhulun huya ndrohonoku mbultere. Hilu ndramat mal-mou ara, ara hilu para Masetoniya, pe ngara hilu kasusuye sura Pol.

30 Pe Pol i pakisong kiya mwalinga hu ndramat ara, hapeko hu ndramira Yapan hupenani yiy.

31 Pe yihu ndramat hayah namandran para kol Esiya, hu kowase Pol, ara hupwanos nongan pe hukaituwe Pol para mbuna kiya nondriya ndrohonoku mbultere.

32 Yihu ndramat soyon huro aliy ara lohongahu imwakaikai. Hayah tahu ara huwayeh iya nongan sahin, pe yihu hayah ara huwayeh iya nongan sahin. Pe hu ndramat soyon hukowu, tunan tesah ndrokongan pe husa rawure.

33 Pwen hu Yutah husoyani Aleksanter iya ngawan mbulmara hu ndramat. Pe Aleksanter ihiri niman iya paingan para hu kahun o, para kipenani hu Yutah tehe yihu mbukenahu kanmbusi melit handra mwomwan pwi.

34 Hapeko huyirowe yiy, tehe yiy ara Yutah hamou. Pwen yihu Ndramira Lah masih ara huwaiyani wayeh iyawule ko ipoo ndranga paramwandrai maluwoh, pe hupa, “Artemis para Epesus ara yiy namandran iya!”

35 Pe ndramat para tatuluwiya nongan para

kol namandran ara,[†] irandrokomat ana hu ndramat masih pe humun. Pwen ipa, “Wawu ndramira Epesus, hu ndramat masih para kol pwan ara hupahasaniy tehe kol Epesus ara ngara kapwokarani yumwa totohun namandran ata ngindrai Artemis, pe sumwoiwan iyos yang isa pwan.

³⁶ Melit masih mepo upwai andre hamou kinlahiy para kipa pwi kaliy, ara pwi yoh. Pwen pe tehen tora ko wawu masih kakuw o, pe mbuna akambusi melit handra o mwaihei.

³⁷ Wawu luwani hilu ndramat malmou aro hilsa hiltopo iye, hapeko hilu kantandroyani hu yumwa totohun namandran torou pwi, pe hilu kanpwasisiman ana ngindrai pihin torou pwi yi.

³⁸ Kapa Temetriyus pe hu ndramat para susuyan ara nongnahu nakaya kili ndramat hamou, pwen andre kirayah lenge tamwanye. Hu ndramat para tamwanye hu topo. Pwen andre hu karamwanye hu kiya mbulmara nongan.

³⁹ Pe kapa lohongai handra hira ndron kili wawu para wawu nakaikiy kisa, pwen wawu karamwanye wawu koro ndrohonoku mbultere imwonen.

⁴⁰ Akahilingiy! Kapa hu poho kol hu kahilingi melit mepo isarayah mahapo, ara ilahiy para hu kaiki worou kiya nongan. Worou ara topo nondriya nopwaran isarayah lang mepo, pe tukanlahiy para tukaiki lohongai handra hiyan kiya mbultere torou pwi. Paratesah, melit masih kintayah iye ara ndroiyn pwi.”

⁴¹ Ndramat ara iwong ihipwen, pwen ipwan-

[†] 19:35: Eng: clerk; TP: kuskus

driisa hu ndramat masih huyau.

20

Pol irikai iya kol malkol Masetoniya pe Kris

¹ Pe tambumbuwat ara iyahapwen, pwen Pol iyoh hu yau ta Yapan husa kili yiy pe ipwokeyani lohongahu, pe itoholi hu para nakitali hu. Ihipwen, pwen iyau iya kol namandran hape Masetoniya.

² Pe iro tokai nondriya hu kol ara kene, pe ipwokeyani lohongahu iya nongan soyon iya. Pwen iyarayah iya kol namandran masih Kris,

³ pe iro ara nondriya walah maroyoh. Iro mwonen pakihis ndroi pakiya Siriya, ara iyirowei tehe hu Yutah ara huro mburi nongan para katingundrun. Pwen irapaiwani lohongan pe irikai imui iya yau te kol namandran hape Masetoniya.

⁴ Iyayau ara pe ndramat hamou ngalan Sopater NdraPirrhhus yapa kol Pereya, ara isa pe irikai iyapolo yiy. Pe Aristarkus pe Sekuntus para kol Tesalonaika, iyapolo Kayus para kol Terpe pe Timoti yi, iyapolo Tikikus pe Tropimus para kol namandran iya Esiya ara hu masih huyapolon i.

⁵ Yihu ndramat aro kene ara huro mu huya pe huro longe yowu huro kol ngawan Trowas.

⁶ Hapeko yowu ro manau Pilipai ipoo yon para Ndrinanohun Mepo Yis Aliy Pwi, ara isahapwen. Pwen yowu his ndroi pe yowu ngap iya pelei pe iro lang yimah yowu sarayah sa kol ngawan Trowas, pe yowu sapolo hu mepo hu kansa mu pwen huro. Pe yowu ro kol ara lang manandroyoh mwanye.

Pol ihingini Yutikus itine kimat iro kol ngawan Trowas

⁷ Iro mwonen lang imu para sandre sih, yowu sa mbultere iyawule para karamburingi ndrinnanohun. Pwen Pol ara ipohowe nongan iya kili hu ndramat, pe iluwiy iya ndrangan niwen ipoo ihindrokolo ping. Paratesah, lang hira mulan andre kitali hu pe kiyau

⁸ Pe nganngana hu sui ara soyon iya iro seu sahin paingan mepo yowu ro mbultere aliy.

⁹ Pe wihou hamou ngalan Yutikus ara irompwan ndrita marasip. Pe Pol ara iluwi nongan iya ndrangan niwen iya, pwen wihou ara maran inun pe imatin. Yiy ara iro marasip para seu tiwum paingan pe imatin turut pe iyos iya pwan, pe yihu pakaya soli yiy, ara meren.

¹⁰ Pwen Pol ilai iya pwan pe iyah iya ndritan pe ipwokarani wihou ara. Pwen ipwai iya kili hu, ipa, “Nere wawu mbuna kihilim, yiy mwalen.”

¹¹ Pwen Pol ingas imui iya paingan pe iramburingi ndrinnanohun pe huiniy iyawule. Pe huye wong ipoo lang ileu tahu. Pwen itali hu pe iyau.

¹² Pe hu ndramat huwiri wihou ara mwalen, pe huyau iyapolo ndriya wayis namandran iya.

Pol itali hu pohon para Epesus pe iyau

¹³ Pwen yowu masih yowu tali Pol pe yowu his ndroi pe yowu ngap iya pelei yowu ro mu yowu ya kol ngawan Assos para kayasuni Pol, paratesah, yiy ilohonge pe ihikule yiy para kirikai sai paingan.

¹⁴ Iro mwonen para Pol isa pe ipohonani yowu ro kol Assos, yowu wiri yiy isa ndroi pe yowu ngap yowu ya mbuson Mitilene.

¹⁵ Pwen lang mulan i, yowu ngap iya pelei pe yowu tali kol ara pe yowu yarayah iya pakeh mbuson Kiyos. Pe iya lang sih i, yowu ngap yowu singondriti ndras yowu ya mbuson Samos. Pwen iya lang sih mulan i, yowu ngap yowu yarayah iya kol ngawan Miletus.

¹⁶ Pol ara kinpwokeyani lohongan pwen para kingap kiya pelei ndroi kiya ramwaitini kol Epe-sus, paratesah, welen imai para kiro kol namandran iya Esiya ndrangan niwen. Yiy ara iramwalahani yiy para lenge Pentekos kintayah mapu, pwen kiya pe kinoro Yerusalem, kapa kilahiy.

¹⁷ Pwen Pol ara iro kol ngawan Miletus pe ipwanos hu yapane sios para kol namandran Epesus para hu kasa nime yiy.

¹⁸ Pe husarayah husa kili yiy, pe ipwai iya kili hu, ipa, “Wawu kanpahas kinna kultuw to iro mwonen usa pe uro sura wawu. Iro mwonen lang mamu usa rahatuwe kol namandran iya Esiya, pe iro nondriya lang masih kinna yi mepo kunsu pwen uro sura wawu,

¹⁹ ara wawu kanpahasaniy tehe lang soyon iya yihu Yutah ngara kamburi nongan para karatuni yo. Tunan ara ko, ngara kimbusi hingorowo pe ndriyo kiporu. Hapeko uiki yo usa pwan pe ngara kumbusi mbulya Yapan kiyapolo ndriyang.

²⁰ Wawu pahasaniy tehe yo ara kunuhundrun-dru para kupohowe sehe melit mepo ilahiy para kisopwat wawu, ara pwi. Hapeko yo uhunuwani

wawu iro mara ngawan pe iro nondriya seu hawum iya hawum i.

²¹ Yo kuntianiy pwen kinna kili hu Yutah pe hu Krik kene, para hu karapaiwani ndriyahu kaya kili Ngindrai, pe hu kapwotisingi lohongahu kaya kili Yapan Yesu torou.

²² Pwen mahapo Mwoiwan Haiyan ara irakalahani yo para kuya Yerusalem, pe sehe melit nakirayah kisa kili yo kiro ariya, ara ukowu.

²³ Melit handra ko upahasaniy, ara tehe kol namandran masih ngara kuya aliy, Mwoiwan Haiyan ngara kipwahanou yo para kuropahas tehe andre kuya nondriya kou pe hu nopwaran nakupohonaniy ara hutora longe yo.

²⁴ Hapeko yo kunlohongani mwoiwo tehe handra melit namandran iya mbulmoro, ara pwi, melit handra ko ulohonganiy ara para kungaplani ngapilai kipoo kuyahapwen. Pe andre kumbusi mbulyo mepo kunwiriyy iyou kili Yapan Yesu. Mbulyo ara para kupohowe nongan hiyan para pahas ta Ngindrai.

²⁵ Akahilingiy, yo upahasaniy tehe wawu mepo urupo mwalinga wawu pe urupo pohowe nongan hiyan ata King Ngindrai, ara hamou tawawu andre kinnime mbulmoro paiwe pwi.

²⁶ Pwen pe lang nepo, yo nakupwai ngawan kisa kili wawu tehe, ndreyehu ndramat masih, ara andre kinto ndrityo pwi,

²⁷ paratesah, yo kunoho hindrundru para kupohowe nongan para pwahanou ta Ngindrai masih kene kisa kili wawu ara pwi.

²⁸ Mara wawu kiro ta wawu pe kiro ta hu ndramat masih para sios mepo Mwoiwan Haiyan

kiniykiy ita pahandra pwokere ta wawu. Wawu kapwokarani sios ta Ngindrai tehe hu ndramat para pwokereya sipsip ngara kambusiy. Akapwokarani sios mepo kintakonihiy pwen kinna ndreya norun mbukenan.

²⁹ Yo ara upahasaniy tehe kamulan para kutali wawu, pwen andre hu mwiyy puyap ndrinhahu mwomwan, ara andre hu kasa mwalinga wawu pe andre kapwalngani hu sipsip.

³⁰ Pe hu ndramat hayah hutora mwalinga wawu mbukena wawu, ara andre hu katine pe hu kandrihisani nongan ndrokongan para kaluwani hu ndramat koho ndruiwa hu.

³¹ Pwen pe wawu koro hinehes! Akalohonganiy tehe nondriya hayou maroyoh, ping pe lang masih yo kunoho mayum pwi para kupwahanou hamou-hamou tawawu kiyapolo ndriyang.

³² Pwen pe mahapo yo uiki wawu iya kili Ngindrai pe iya kili nongan para pahas atan, mepo andre kihingini wawu kamandra pe andre kiyki melit soyon kisata wawu kiro mwalinga hu norun mepo kintakinima hu pwen para karayah haiyan.

³³ Pe yo kunnamiliwaniy para kuwiri siliwa, ndre kolt, ndre koyau ta hamou tawawu, ara pwi yoh.

³⁴ Wawu mbukena wawu kanpahasaniy tehe yo upo mbulen iyau nimo imwonen para kupwokarani yo mbukeno pe hu susuyo yi.

³⁵ Iro nondriya mbulen masih kunmbusiy, ara kunpwainganiy pwen kinsa kili wawu tehe worou koro ndruiwa kultuw para kapo mbulen kiya pwokeyan. Pwen worou andre kalahiy para

kasopwat hu ndramat mepo hu kanlahiy para kasopwat hu mbukenahu pwi. Wawu kalohon-gani nongan mepo Yapan Yesu mbukenan kinpwai, kinpa, 'Lomwes para nayuk ara iramwaitini lomwes para napo.' ”

³⁶ Pwen Pol itiyani melit masih ara ihipwen, pe itukuruhu iya pwan iyapolo hu masih pe itohun.

³⁷ Yihu masih ara hurang turut, pe hundo-hosi yiy, pe hurahunghung iyatan.

³⁸ Pe ndriya pworu tahu namandran masih, ara irayah ihondruwa nongan mepo kinpwai, tehe andre hu kanlahiy para hu kanime mbulmaran paiwe pwi. Pwen pe hu masih ara hurikai iyapolo yiy pe huyaiki yiy iya ndroi.

21

Pol ihis ndroi para kiya Yerusalem

¹ Pwen iyamulan yowu tali hu yapane sios pe yowu his ndroi pe yowu ngap yowu ya mwonen iya mbuson Kos. Iya lang mulan yowu ya mbuson Rotes, ihipwen, yowu taliy pe yowu yarayah iya kol ngawan Patara.

² Pe yowu kahi ndroi hakou para nakiya kol namandran hape Ponisiya, pe yowu his yaliy pe yowu ngap pe yowu yau.

³ Yowu ro ngap yowu ya pe yowu nime mbuson Saiprus, ara iyapwen te nima yowu kamou, pe yowu ramwaitiniy pe yowu ngap iya kol namandran iya Siriya. Pe yowu yarayah iya kol ngawan Tayar, kol mepo hu nakatali hu memelit iro nondriya ndroi para kiyapwan aliy.

⁴ Pe yowu kahi hu ndramira Yapan huro ara, pe yowu ro polo hu lang manandrtoyoh. Pe Mwoiwan Haiyan iwong iya kili hu pe hupwai iya kili Pol para mbuna kiya Yerusalem.

⁵ Hapeko hu lang manandrtoyoh ara ihipwen, para ndroi nakitali Tayar, yowu tali kol ngawan ara pe yowu ropo yowu ya manau. Pe hu ndramira Yapan masih iyapolo nambuyu hu pe noru hu, ara huya yuk yowu iya ngawan para kol ara, pe yowu tukuruhu iro poholeng pe yowu tohun.

⁶ Iyamulan hamou itoholi hamou ihipwen, pwen yowu his ndroi, pe yihu mui iya suwehu.

⁷ Pwen yowu tali kol Tayar pe yowu ngap yowu ya Tolemays, pe yowu rawulohani nali yowu hu para sios. Pe yowu ye polo hu lang sih.

⁸ Iya masan lang sih i, yowu yarayah iya kol ngawan Sisariya, pe yowu ro suwe ndramat hamou para pohoweya nongan hiyan ngalan Pilip. Yiy ara hamou tahu manandrtimou ara.*

⁹ Pe noru Pilip hu pihin mahaamou mepo hu kanyesou pwi, ara hu ngara kawong tehe hu poropet.

¹⁰ Pwen yowu ro ara lang hayah i, pe poropet hamou ngalan Akapus ara iyau kol namandran hape Yutiya pe isa pwan.

¹¹ Yiy isa kili yowu pe iwiri kundrayi Pol pe iwasi niman pe ndrikan mbukenan iya aliy. Pwen ipa, “Mwoiwan Haiyan ipa toro: “Tehen toro ko, hu Yutah para Yerusalem andre hu kawasi mbukena kondrei iye, pe andre hu kaiki yiy kiya kili hu Ndramira Lah.””

* 21:8: Aposel 6:5

12 Iro mwonen yowu hilingi nongan aro, yowu iyasura hu ndramat para kol ara, ara yowu rakekeyani Pol para mbuna kiya paingan Yerusalem

13 Pwen Pol isomwi yowu, ipa, “Paratapeh wawu tora tang pe wawu tora mbusi ndriyo irang? Yo urupo mwoimwoi para hu kawasi yo. Pe ariyo ko pwi, urupo mwoimwoi yi para kumat kuro nondriya Yerusalem kiya ngala Yapan Yesu.”

14 Yowu wong iya kili yiy pe kinhilingi yowu pwi, pwen yowu mun o yowu ro, pe yowu pa, “Hiyan, namiliwa Yapan kirayah.”

15 Iyamulan para lang hayah isayau, yowu mwaniyani yowu pe yowu ya paingan Yerusalem.

16 Pe yihu ndramira Yapan hayah para Sisariya, ara hurikai sura yowu pe huyaiki yowu iya suwe Nason, para yowu koro aliy. Yiy ara ndramira mbuson Saiprus, pe hamou ndramira Yapan para koluw.

Pol iyarayah iya Yerusalem

17 Iro mwonen yowu yarayah iya Yerusalem, hu nali hu para sios ara huwiri yowu iyasura pwesai.

18 Iya lang mulan Pol iyasura yowu masih yowu ya nime Yamis, pe hu yapane sios masih, ara husa huro yi.

19 Pwen Pol ara irawuloh iya kili hu, pe itiyani mbulen masih handra-handra mepo Ngindrai kinmbusiy pwen iyau kili yiy, iro mwalinga hu Ndramira Lah.

20 Iro mwonen huhilingiy, pwen huhuri ngala Ngindrai. Pwen hupwai iya kili Pol, hupa, “Nali,

animei, yihu Yutah tasopou-tasopou ara hu kanpwotisingi lohongahu. Pe hu masih ara kantahatini lohongahu kinna nongan para pwahanou ta Mose.

²¹ Yihu ndramat hayah hu kannese pwen kinna kili hu masih ara, tehe wou ngara ahanuwani hu Yutah, mepo hu tora mwalinga hu Ndramira Lah, tehe hu mbuna koho ndruwa Mose. Pe hu kannese tehe wou ngara ahanuwani yihu tehe hu mbuna kasondriti kapilo noruhu, pe hu mbuna koho ndruwa kultuwayi kowase rou.

²² Tanarou tehe andre hu kahilingi titiye tehe wou ansa. Pwen andre tukambusi tehen tapeh ndrokonan?

²³ Kiya! Hiyan para ambusi sehe melit yowu nakapwai kisa kili wou. Yihu ndramat mahaamou iye mepo hu topo sura yowu, ara hu kantandrangan kinna kili Ngindrai pwen.

²⁴ Pwen awiri hu ndramat mahaamou aro, pe wawu masih koro ndruwa kultuw para karayah howen kiya mbulmara Ngindrai. Pe yukyuk mepo hu nakaikiy para hu nakanahi paya hu, ara andre wou aiki kennen. Ambusiy tehen tora pe andre hu ndramat masih kapahasaniy tehe titiye masih hu kannese kinna, ara hu nongan pwasoyou opu. Pe andre hu kapahasaniy tehe wou mbukenam ara ata ndruwa nongan para pwahanou i.

²⁵ Yihu Ndramira Lah mepo hu kanpwotisingi lohongahu, ara yowu kanratuluwi nongan sahin kinna kili hu tehe yowu kamburi lohonga yowu tehe toro: Para yihu kahaiyani hu koro mawen anandrinai mepo hu kaniykiy tehe yukyuk kinna

kili hu kerewek; pe hu koro mawen ndrai; pe hu mbuna kayan sangi kan mepo hu kanndrusuwan; pe hu koro mawen kultuw para pilah.”

²⁶ Pwen lang sih iyamulan Pol iwiri hu ndramat mahaamou ara husa kili yiy. Pe imbusi lohongai masih para yiy kirayah howen kiya mbulmara Ngindrai iyapolo hu mahaamou ara yi. Pe iya nondriya kowa yumwa totohun namandran pe iya pwai iya kili hu pris, tehe andre kirahaihai sehe lang ndrokonan pe andre hu kahapwen mbulen para karayah howen kiya mbulmara Ngindrai, pe sehe lang andre hamou-hamou tahu kasaiki yukyuk tan.

Hu Yutah humbultuwe tahatini Pol

²⁷ Pe iro mwonen lang manandrtoyoh ara pakeh nakisahapwen, pwen hu Yutah huyau te kol namandran iya Esiya ara hunime Pol iro yumwa totohun namandran. Pwen husuhuri ndriya hu ndramat masih pe imbusi ndrinhau ilokuh pe humbultuwe tahatini Pol,

²⁸ pe hurandrokomat, hupa, “Wawu ndramat para Yisrayel, akasopwat yowu! Ndramat aripo ko ara ndramat mepo ngara kihinuwani hu ndramat masih kiya nongan para pwasimiri hu ndramira tou, pe nongan para pwahanou ta Mose, pe yumwa totohun namandran iye yi. Pe ariya ko pwi, yiy kinluwani hu para Krik hayah pe husa nondriya kowa yumwa totohun namandran pe hupwalngani kol haiyan iye.”

²⁹ (Yihu pwai tehen tora, paratesah, hunime Tropimus ndramira Epesus hamou, iro nondriya kol namandran ara iro sura Pol. Pwen yihu ara

hulohonge tehe Pol ara kinwiri yiy pwen kinna nondriya kowa yumwa totohun namandran.)

³⁰ Pe hu ndramat masih para kol namandran ara ndriyahu ikiskis pe huhulun huyau hape-hape husa. Pwen humbultuwe tahatini Pol, pe huluwi yiy iya ngawan kowa yumwa totohun namandran, pe hape pwi ko, huwari papai masih para kowa yumwa totohun namandran ara.

³¹ Iro mwonen yihu pakatingundrun, pwen nongan ara iyarayah iya kili kenol tahu ndram para Rom, tehe hu masih para kol namandran Yerusalem ara hutopo tambumbuwat.

³² Pwen kenol ihileh pe iwiri hu ndram iyapolo hu hiyeh huro mu tahu pe hungap huya pwan kili hu ndramat mepo hurawure huro. Pwen iro mwonen hu ndramat ara hunime hu ndram atan husa, pwen huhutohai taya Pol.

³³ Pwen kenol tahu ndram ara isarayah pe imbultuwe tahatini Pol, pe ipwatisingiy iya kili hu ndram para hu kawasi yiy kiya malkei hayen malmou. Pwen isok hu ndramat tehe ndramat ara yiy hiyeh pe imbusi tesah ndrokongan.

³⁴ Pe hu ndramat soyon iya hurawure huro, pe hayah tahu ara huro wayeh handra, pe hayah tahu ara huro wayeh handra yi. Pe ngangaliya hu ara soyon iya, pe kenol tahu ndram ara kinlahiy para kisehe ndroiya nongan ndrokongan pwi. Pwen ipwatisingiy iya kili hu ndram para hu kawiri Pol kiya nondriya suwe hu.

³⁵ Iro mwonen Pol iyarayah iya kanen para seu ara, yihu ndram hunime tehe hu ndramat ara ndriyahu ikiskis iya, para hu katingundru Pol, pwen pe hu ndram husap yiy iya paingan.

³⁶ Pe hu ndramat soyon iya ara huhu ndruwa hu pe huro wayeh mulan, hupa, “Katingundrun!”

Pol iwong iya kili hu ndramat soyon iya

³⁷ Iro mwonen hu ndram nakawiri Pol kiya nondriya seu, isok kenol, ipa, “Ilahiy para kuwong hape kisatam?”

Pe kenol isomwi yiy, ipa, “Wou apahasani nongna kol Krik, ndre?”

³⁸ Upa ndre wou ndramira Yisip ara, mepo mamu hape kinna anpo pahun iya kili hu para kapman, pe anwiri hu ndramat mahaapou (4,000) para taya ndramat mepo ngara hu kapo pahun kinna semen niwen para pahun, pe aluwani hu wawu ro kol ndrohoyin, ndre?”

³⁹ Hapeko Pol isomwi yiy, ipa, “Yo ara hamou ndramira Yutah, para kol Tarsus ita nondriya kol namandran hape Silisiya. Kolo, ara kol hape mendreheh pwi. Hiyan para kuwong hape kiya kili hu ndramat?”

⁴⁰ Pwen kenol tahu ndram ara isomwi yiy, ipa hiyan. Pe Pol ara iro tine kanen pe isoli niman iya kili hu ndramat para hu kamun. Iro mwonen hu masih humun, pwen iwong iya kili hu iya nongna kol tahu Hipuruw.

22

¹ Pe Pol ipa tehen toro: “Wawu nali pe tomo, akahilingi yo na, yo nakuhutereni kisa kili wawu.”

² Pe iro mwonen huhilingi yiy iwong iya kili hu iya nongna kol Hipuruw, yihu masih ara hunun o huro.

Pwen pe ipa;

³ “Yo ara hamou Yutah. Tino imwalahiy to iro kol ngawan Tarsus, nondriya kol namandran hape Silisiya. Hapeko umandra ara uro kol namandran iye. Yo ara uro pahandra Kamaliyel pe yiy ihinuwani yo hiyan masih iya ndroiya nongan para pwahanou ta tumbouro hu. Pe yo ara urahatini kultuwayi Ngindrai, imwonen tehe mahapo wawu tora mbusiy.

⁴ Yo ngara kuro tandroyani hu ndramat hupwo-tisingi lohongahu, pe huro ndruwa Sai iye, para hu kamat. Pe umbultuwe tahatini hu kamai pe pihin kene, pe uluwi hu huya nondriya kou.

⁵ Pe pris ihohin ta hu pris masih kene iyasura hu Sanhetrin torou Yutah, ara hupahasaniy pe hulahiy para katiyani kultuw tehe urupo pwai iye. Yihu ara ko huratuluwi nongan para kuwiriya kiya kili nalirou hu hutora kol Tamaskus. Pe uwiri nongan ara pe uro tokai nakuya kol ara, para kumbultuwe tahatini hu ndramat mepo huho ndruwa Sai ara, para kuluwi hu kasa Yerusalem. Pwen hu namandran kapomate hu.

⁶ Lang ara mwandrai pakeh nakirahaihai, pwen yo uropo uya pakeh kol Tamaskus. Pe indrou pwi ko, nganngana yang namandran ilenganiy iro kol paingan yang isa pwan kili yo pe irahakowo.

⁷ Pwen yo uyos uya pwan pe uhilingi yoholai sahin ipwai isa kili yo, ipa, ‘Sol! Sol! Paratapeh pe ata tandroyani yo?’

⁸ Pe usomwi yiy, upa, ‘Yapan, wou hiyeh?’

Pe ipa, ‘Yo ara Yesu para Nasaret mepo ata tandroyani yo.’

⁹ Pe hu susuyo ara hunime nganngana yang, hapeko yihu kanhilingi mbulukoyu hiyeh iro wong isa kili yo pwi.

¹⁰ Yo usok, upa, ‘Yapan, yo nakumbusi tesah?’

Pe Yapan ipwai isa kili yo, ipa, ‘Atine, pe aya nondriya kol Tamaskus. Aya aro, pe hamou andre kipwai kisa kili wou kiya sehe melit yo kuntakinimam pwen para nambusiy.’

¹¹ Nganngana yang ara irapwasingi moro pe kunlahiy para kunnimnim pwi, pwen pe hu susuyo ara humbultuwe nimo pe huluwi yo uya kol Tamaskus.

¹² Pwen ndramat hamou ngalan Ananias isa nime yo. Yiy ara ngara kihaiyani nongan para pwahanou, pe ngara hu ndramat masih para Yutah, ara ngara hu kahaiyani yiy.

¹³ Yiy isa pe iro tine ngilse pe ipwai isa kili yo, ipa, ‘Sol, nali, maram kitandras!’ Pwen o, iro mwonen ariya ko, moro itandras o unime yiy.

¹⁴ Pe ipwai, ipa, ‘Ngindra ta tumbourou hu, ara kintakinimam pwen, para apahasani namiliwan, pe para anime Ndramat Imwonen masih, pe para ahalingi ngasa mbulukoyun;

¹⁵ paratesah, wou andre arayah ndramat para pohoweya nongnan kiya kili hu ndramat masih, kiya sehe melit annime pe anhilingiy.

¹⁶ Kiya, wou ata longani tesah? Atine pe ayoh kiya ngala Yapan, pe awiri paptais para asungani hu pakut mwomwan tam kayau.’

¹⁷ Iro mwonen umui uya Yerusalem pe uro tohun nondriya yumwa totohun namandran, yo uya nondriya taltan,

18 pe unime Yapan iwong isa kili yo, ipa, ‘Ahaleh! Atali Yerusalem, mahapo ko, paratesah, kapa atiyani titiye to kiro kol iye, andre hu kanhilingi titiye tam pwi.’

19 Pwen usomwi yiy, upa, ‘Yapan, yihu ndramat aripo ara hupahasaniy tehe yo ara ngara kuya payumwa totohun hawum kiya hawum, para kumbultuwe hu ndramat hupwotisingi lohongahu isa kili wou, pe ngara kuiki hu kaya kou pe kamwiri hu.

20 Pe tandrohongan huro tingundru Stipen, ndramat para pohoweya titiye tam, ara uro tine ariya, pe upa hiyan, pe uro memerani koiwehu mepo huro tingundrun.’

21 Pwen Yapan ipwai isa kili yo, ipa, ‘Aya, andre kupwandrisa wou aya mwanan-mwanan iya, kili hu Ndramira Lah.’ ”

Pol ipwai tehe yiy hamou tahu ndramira Rom

22 Pe hu ndramat huro ara, ara huhilingi Pol iro wong ipoo isa matne nongan ara, pe hu ndramat masih ara hulomei anan, pe huwayeh naman-dran iya, hupa, “Akatingundrun! Ndramat tehen tora, ara kinlahiy para kiro mwalen ndre kiye ndron kol pwan pwi!”

23 Pe huro tambumbuwat pe huro piyani hu koyau tahu, pe huro lokuh kohu pwan pe huro piyaniy iya paingan.

24 Pwen kenol ipwatisingiy iya kili hu ndram para hu kawiri Pol kiya nondriya suwe hu ndram. Pe ipwai para hu kamwiri yiy pe kasok yiy; paratesah, kenol pakipahasaniy tunan tesah ndrokonan, pe hu ndramat huro tandrokomat anan.

²⁵ Pe iro mwonen huro ramahayani niman iya maltoh kene para hu kamwiri yiy, Pol inime ndram iho hin iyata hu ndram masangat mepo iro tine pakeh kili yiy. Pwen isike yiy, ipa, “Iya mwonen iya mbulmara nongan para kamwiri hamou ndramira Rom, mepo hu ndramat para tamwanye hu kankahi handra mwomwan tan pwi?”

²⁶ Pwen ndram iho hin ara ihilingi nongna Pol, pe iya kili kenol pe iya nese ndraingan. Pe ipwai, ipa, “Wou nambusi tapeh? Ndramat aro, ara yiy ndramira Rom.”

²⁷ Pwen kenol tahu ndram ara iya kili Pol pe isok yiy, ipa, “Apwai kisa kili yo, wou hamou ndramira Rom, ndre?”

Pwen Pol isomwi yiy, ipa, “Ehe!”

²⁸ Pe kenol tahu ndram ara, ipa, “Yo ara upiyani singayai soyon iya, para kurayah ndramira Rom hamou.”

Pe Pol ipa, “Hapeko yo tehe wou pwi; urayah ndramira Rom hamou, iro mwonen tino imwalahiy to.”

²⁹ Pwen hu mepo hu pakamwiri Pol, ara hape pwi ko, huhundrundru. Pe kenol isapahasaniy tehe Pol ara ndramira Rom hamou, pwen yiy inoh, paratesah, yiy kinpwai pwen, pe hu kanwasi yiy.

Pol iro mbulmarahu para Sanhetrin

³⁰ Pwen kenol tahu ndram ara pakikahiy ndroiyn tesah ndrokonan, pe hu Yutah huta-susut nongan iya kili Pol. Pwen iya lang mulan, itali yiy pe ipwandrandrahani hu pris huhohin

ta hu pris masih, pe iyapolo hu Sanhetrin tahu Yutah, ara husa mbultere hu husa wule. Pwen iwiri Pol isa pwan pe iyaiki yiy iya iro tine mbulmarahu.

23

¹ Pol inimnim imwonen iya kili hu para Sanhetrin, pe ipa, “Wawu nali, yo kunmbusi mbulyo kinnahapwen kinna mbulmara Ngindrai, pe lohongo upahasaniy tehe mbulyo masih mepo kunmbusiy kinna ipoo isa matnen mahapo, ara ita mwonen opu.”

² Pol ipa tehen toro ihipwen, pwen pris ihohin ta hu pris masih kene, ngalan Ananiyas, ara ipwandrandrahaney iya kili hu ndramat huro tine ngilse Pol para hu kahasuli pohon.

³ Pwen Pol ipwai iya kili yiy, ipa, “Ngindrai nakihisuli wou, wou ndramat para tayungat!* Wou apa ndre ata ndruwa nongan para pwahanou, pe naiki yo kuya nongan; pwen, ndroiyyin aro ko, pwen asa pe atampwan ara. Hapeko animei; wou apwatisingiy iya kili hu para hu kahasuli yo, pwen pe tehen tora ko, wou mbukenam ara alowani nongan para pwahanou!”

⁴ Pe hu mepo huro tine ngilse Pol ara hupwai iya kili yiy, hupa, “Ara tapeh? Apa pwati pris ta Ngindrai mepo ihohin ta hu pris masih kene, ndre?”

⁵ Pwen Pol ipwai, ipa, “Wawu nali, yo ukowu tehe ndramat mahapo iwong, ara pris ihohin ta

* **23:3:** Eng: you whitewashed wall!; TP: yu olsem banis nogut ol i bin penim long waitpela pen, bai ol man i no ken lukim samting nogut i stap aninit.

hu pris masih kene. Paratesah, pwayan kinpwai ipa toro: ‘Wawu mbuna akapwasisiman anna ndramat mepo ita pohon tawawu.’ ”

⁶ Pwen Pol iyirowe hu, tehe hu hayah tahu ara hu Satyusiy, pe hu hayah tahu yi ara hu Parisiy. Pwen pe iyoh iho nondriya mbultere tahu Sanhetrin, ipa, “Wawu nali, yo ara hamou Parisiy, pe noru hamou Parisiy yi. Yo upwotisingi lohongo tehe hu ndramat kanmat ara andre hu kasatine paiwe, pe tunan ara ko urupo tine nongan.”

⁷ Pwen ipa nongan ara irohopen o, pwen takokowai irayah mwalinga hu Parisiy pe hu Satyusiy. Pwen yihu mepo huro mbultere hu, ara humasumbuwe huya malpat.

⁸ (Hu Satyusiy ngara hu kapa ndramat hu kanmat ara andre hu kantine paiwe pwi. Pe hu angelou pe hu mwomwoyou handra-handra, ara pwi yi. Hapeko hu Parisiy ngara hu kapa melit malndra kene ariya, ara hiltora.)

⁹ Pe huro lomei iropo iya namandran iya manau, pe hu Parisiy hayah mepo ngara hu kahanuwani nongan para pwahanou ara hutine pe hurakokowai pwokeyan. Pe hupa, “Yowu kankahi melit handra mwomwan kinto kili ndramat aro pwi. Matisan hamou mwomwoyou ndre hamou angelou kinwong kinna kili yiy?”

¹⁰ Pwen takokowai ara iropo iya namandran iya, pe kenol tahu ndram, ara inoh, matisan hu karaluluwi Pol pe nombuwen kimut. Pwen ipwandrandrahani hu ndram para hu kaya pwan, pe kawiri yiy kisa mawen nima hu Yutah, pe kaluwi yiy kiya suwe hu ndram.

11 Pwen ping ara, Yapan iro tine ngilse Pol, pe ipa, “Apwoke, pe mbuna anoh! Wou antiyani titiye to kinna kili hu para Yerusalem; tehen tora ko, andre aya tiyani titiye to kiya nondriya kol Rom i.”

Hu Yutah humburi nongan para katingundru Pol

12 Pwen iya ndroulang para lang sih i, yihu Yutah hayah ara husa harong pe humburi nongan para hu katingundru Pol. Pe hurandrangan para kayindrongehu kiya namnam pe kuimwa ndran, kipoo hu katingundru Pol.

13 Pe hu ndramat mepo humburi nongan ara, ara ndromwoya hu haangui pe ndromwan.

14 Pwen huya kili hu pris huhohin ta hu pris masih pe hu yapane kol, pe hupa, “Yowu ara kantandranga yowu pwen, tehe yowu andre kanyan melit handra pwi, kipoo yowu katingundru Pol.

15 Mahapo wawu pe hu Sanhetrin, akapwanos nongan kiya paingan kili kenol tahu ndram para Rom para kawiri Pol kisa pwan kili wawu. Wawu kapwasike yiy tehe wawu, ara nakasok Pol pe katen hayah ndroiya nongan ndrokonan imwonen. Yowu ara topo hinehes para kiho ndron sai andre yowu katingundrun.”

16 Pwen noru pisu Pol kamai ara ihilingi nongan hu kanmburiy ara, pe iya nondriya suwe hu ndram pe iya nese ndrainga Pol.

17 Pwen pe Pol iyoh hamou tahu ndram mepo imu iya kili hu ndram masangat ara isa, pe ipwai iya kili yiy, ipa, “Akawiri wihou iye kiya kili kenol

tahu ndram masih. Wihou ara, ara nongan sahin ita kili yiy para nakiya nese ndrainga kenol.”

18 Pwen ndram ara iwiri wihou ara iya kili kenol. Pe ipwai iya kili yiy, ipa, “Ndramat mepo ita kou ngalan Pol, ara iyoh yo uya kili yiy, pe ipwandrisa yo para kuwiri wihou iye kisa kili wou. Nongan sahin iripo kili yiy andre kinese ndraingam.”

19 Pwen kenol ara, imbultuwe nima wihou ara, pe iluwi yiy iya pwakin hape pe isok yiy, ipa, “Kiya, apwai, wou nasapa tesah kisa kili yo?”

20 Pe wihou ara ipa, “Yihu Yutah kanmburi nongan pwen para hu andre kasok wou, para moh andre awiri Pol kiyapwan kili hu Sanhetrin. Yihu nakapwaske wou tehe hu nakaten hayah ndroiya nongan ndrokonan ata Pol paiwe yi.

21 Hapeko wou mbuna oro ndruiwa nongnahu, paratesah, ndromwoya hu ara haangui pe ndromwan, andre hu kakohon koho sai para katingundru Pol. Yihu tandrangan pe hundronge hu para hu andre kannamnam pe kanyin ndran pwi, kipoo hu katingundrun kimat. Yihu ara huyera sohoni wou opu para apa hiyan.”

22 Pwen kenol ara ipwandrisa wihou ara para kiyau, pe ipwandrandrahanay iya kili yiy, ipa, “Mbuna anese ndrainga hamou tehe ansa nese melit ara kinsa kili yo.”

Huwiri Pol pe huyaiki yiy iya kol Sisariya

23 Pwen kenol iyoh ndram malmou, hilu malmou kene ara hilya mu iya kili hu ndram masangat, pe ipwatisingiy iya kili hilu, ipa, “Alkawiri

hu ndram malungat, kiyapolo hu ndram man-
andrtingui mepo ngara hu kangaplani hu hos,
pe kiyasura hu ndram malungat mepo ngara
hu kapo pahun kiya nah. Pe akaramwaniyani
wawu para mahapo ping o, paramwandrai kiho
mandrosih, pwen akaya Sisariya.

²⁴ Pe wawu karamwaniyani hu hos ata Pol
i, para kihis aliy pe kiyarayah hiyan opu kiya
kili Peliks, ndramat mepo yiy poho kol, para kol
namandran iya ara.”

²⁵ Pe kenol tahu ndram iratuluwi nongan sahin
iya kili Peliks, ipa toro:

²⁶ “Yo ara Klautiyus Lisiyas, pe yo uratuluwi
nongan iye iya kili yapan Peliks, pohon para kol
namandran iya.

Yo urawuloh satam.

²⁷ Ndramat aripo ara hu Yutah humbultuwe
yiy para hu pakatingundrun. Hapeko yo
uhilingiy tehe yiy ara hamou ndramira Rom.
Pwen pe yo, usa polo hu ndram ato, pe yowu
wiri yiy isa mawen nimahu, pe yowu sopwat
yiy para kiro hiyan.

²⁸ Yo ara pakupahasaniy tunan tesah ndroko-
nan pe hu tасusut nongan iya kili ndramat ara.
Pwen pe uwiri yiy iya kili yihu para Sanhetrin.

²⁹ Yo ara usa yirowei tehe nongan hu tасusut
iya kili yiy, ara iro ndruwa nongan para pwa-
hanou tahu kopu. Huiki yiy iya nongan, hapeko
yo kunkahi melit handra pwi, mepo ilahiy para
tukatingundrun ndre tukaiki yiy kiya nondriya
kou.

³⁰ Iro mwonen uhilingi nongan tehe hu ndramat hayah hu kanmburi nongan kokohe para hu katingundru ndramat ara kimat, pwen pe hape pwi ko, upwandrisa yiy para kisa kili wou. Pe yo kunpwatisingiy kinna kili hu ndramat mepo hu pakaiki yiy kiya nongan, para hu kasa mbulmaram pe hu kasaiki lohongahu.”

³¹ Pwen hu ndram huhu ndruwa nongna kenol, pe ping ara ko huwiri Pol iya sura hu, pe huyaiki yiy iya kol ngawan Antipatris. ³² Pe iya lang mulan, yihu ndram mepo ngara hu kangaplani hu hos, ara huwiri Pol iya sura hu pe huyaiki yiy iya kol ngawan Sisariya. Pe hu ndram masih mepo huro ndron, ara humui huya suwe hu ndram ita Yerusalem.

³³ Iro mwonen hu ndram para kangaplani hos ara husarayah husa kol Sisariya, pwen huyaiki nongan mepo kenol iratuluwiy, ara iya kili Peliks, ndramat mepo iya pohon para kol namandran iya ara. Pe huya tali Pol iya kili yiy.

³⁴ Pwen poho kol ara inime nongan ara ihipwen, pe isikei tehe Pol ara para sehe kol namandran iya. Pe isapahasaniy tehe yiy ara para Silisiya.

³⁵ Pwen ipa, “Kiro mwonen hu ndramat mepo hurasusut nongan isa kili wou hu kasarayah, pwen andre yo kuhilingi nongnam.” Pwen ipwandrandrahani hu tehe Pol andre kiro nondriya suwe Herot namandran ara, pe hu koro memerani yiy.

24

Huiki Pol iya nongan iro mbulmara Peliks

¹ Pwen lang mayimah iyamulan, pris ihohin ta hu pris masih kene ngalan Ananiyas, ara ilai iya pwan kol ngawan Sisariya iyapolo hu yapane kol hayah, pe iyapolo ndramat hamou mepo ipahas iya nongan para tamwanye tahu Rom ngalan Tertullus. Pwen huya kili Peliks, ndramat mepo iya pohon para kol namandran iya ara, pe huyaiki nongan para kiratuni Pol iya kili pohon para kapman.

² Iro mwonen huluwi Pol iya nondriyan ihipwen, pwen Tertullus iratiyani lohongan imu iya kili Peliks ipa toro: “Yapan Peliks, yowu ara yowu pwes imwonen tehe wou asopwat yowu para mipwan hiyan, pe pahun kintayah pwi. Pe maram ara ngara kituluwani melit itapo isa, pe ngara aramwaniyaniy pe kisarayah hiyan masih iripo nondriya kol namandran iya iye.

³ Yapan Peliks, wou ara hiyan-hiyan masih, yowu nime melit masih anmbusiy ita nondriya kol masih kene, pe yowu pwes pe yowu rawuloh namandran iya satam.

⁴ Hapeko yo andre kunluwi nongan ndrangan niwen pwi, matisan welem kimai. Yo usok wou para koyum kisikirani yowu kiya nongan sahin mulai nakupwai iye na.

⁵ Yowu yirowei tehe ndramat iye ara ndramat hamou para tandroindroi. Yiy ara ngara kimu para kirandroiyi tambumbuwat mwalinga hu Yutah masih, hutora kol pwan masih. Pe yiy ara kenol para tandroindroi ngara kimbultani hu ndramat karayah yau hapat, mepo hupohowei ndrokoyirayi ndramira Nasaret.

6-7 Pe yiy pakipwalngani yumwa totohun namandran, pwen yowu mbultuwe tahatini yiy.*

8 Wou mbukenam asike yiy, pwen andre alahiy para apahasaniy pe ayirowe ndroiyn tesah mepo yowu kaniyki yiy pwen kinna mbulmara nongan.”

9 Pe yihu para Yutah ara huposura nongan, pe hutasusut nongan iya kili Pol hupa tehe hu nongan masih ara, ara ndrokonan.

10 Pwen ndramat mepo pohon para kapman ara,† ara isuwe niman iya kili Pol para kiwong. Pwen Pol isomwi yiy, ipa, “Ndriyo ipwes para kuwong kimui kisa kili wou, paratesah, yo ara upahasaniy tehe wou ara arayah ndramat para tamwane nongan nondriya hayou soyon iya kinna.

11 Kapa wou asok, ara alahiy para ayirowei topwei, tehe lang songui pe luwoh kinna, ara yo uya paingan Yerusalem para kuya tohun.

12 Yihu ndramat mepo hu tasusut nongan isa kili yo para kuro tine nongan, ara hu kannime yo kuro takokowai kiyapolo hamou iro nondriya yumwa totohun namandran, ara pwi. Pe yo kunho pwokoromwe hu ndramat kiro nondriya

* **24:6-7:** Yihu ndramat hayah para tapaiwani nongna kol, ara hulohonge tehe nongan sahin i iripo puk iye pe ipa toro: v. 6 *Yowu pakaiki yiy kiro ndruwa nongan para pwahanou towu.*

7 *Hapeko kenol tahu ndram ngalan Lisiyas isa iyapolo hu ndram pe hurambumbusan husa pe huwiri yiy iya mawen kili yowu.* 8 *Pe Lisiyas ipwatisingi yihu ndramat hiyeh hunamilyi para kaiki ndramat iye kiya nongan, ara yihu andre kasarayah kasa mbulmaram.*

† **24:10:** Eng: governor; TP: namba wan gavman

hu yumwa totohun, ndre hapeleheh nondriya kol namandran, ara pwi.

¹³ Pe yihu ara kanlahiy para kapwaingani hu kultuw mepo mahapo hutora tasusut nongan isa kili yo, ara pwi.

¹⁴ Hapeko yo nakupwai ngawan tehe ngara kuho ndruiwa Sai, mepo hupohowei yau hapat, pe tehen ara ko, ngara kutohun kiya kili Ngindrai ata tumbu yowu hu. Pe yo ara kunpwotisingi lohongo kinna melit masih hu kantatuluwiy ita nongan para pwahanou, pe hu Poropet.

¹⁵ Yo ara upwotisingi lohongo pe urupo sohony o, ihisoule tehe yihu ndramat aripo, tehe Ngindrai andre kihingini hu ndramat masih kene kanmat, hu hapat pwassin pe hu ndramat hapat imwonen.

¹⁶ Pwen pe lang masih ngara kupwokeyani hingorowa mwoiwo kiro mwonen mbulmara Ngindrai pe mbulmara hu ndramat kene.

¹⁷ Iyamulan para uho mawen hayou hayah hape, yo usa kol Yerusalem para kusa hang melit tehe singayai kiyata yowehu mepo hundoisiy, pe usa para kuiki hu yukyuk kiya kili Ngindrai.

¹⁸ Yo pakuya yumwa totohun namandran, pwen pe umbusi kultuw para kuro mwonen mbulmara Ngindrai namu, pwen iro mwonen husa nime yo uro yumwa totohun namandran, ara kunsarayah howen pwen. Pe hu ndramat konto polo yo pwi yoh, pe yo ara kunmbusi handra melit para ngaliyo kiya ara pwi.

¹⁹ Hapeko hu Yutah hayah para kol namandran iya Esiya, kapa hu nakaiki yo kuya nongan, ara hiyan masih para hu mbukenahu kasa koro iye,

pe hu kaiki yo kuya nongan kuro mbulmaram.

²⁰ Hapeko kapa pwi, pwen hu ndramat hutopo aripo, mepo huro, iro mwonen upohowe nongan uro tine mbulmara hu Sanhetrin, ara iya hiyan para hu kapohowe sehe kultuw mwomwan hu kankahiy iripo kili yo.

²¹ Melit handra kopu ulohonganiy mepo hu kanpwes kinna aliy pwi, ara uro tine mwalingahu pe uwayeh toro: 'Yo ara upwotisingi lohongo tehe hu ndramat kanmat ara andre kasatine paiwe, pwen pe tunan ara ko, urupo tine nongan.' "

²² Pe Peliks ara kintuluwaniy pe kinpahas kinna tahu mepo huho ndruiwa Sai, pwen pe isoli nongan para kihou hape, pe ipwai iya kili hu, ipa, "Andre tukalonge kenol Lisiyas kisa, pwen andre yo kuramwaniyani nongna wawu."

²³ Pwen ipwatisingiy iyata ndram mepo iho mu iya kili hu ndram masangat para kiro memerani Pol, kiro nondriya kou. Hapeko ipa hiyan para kiya kiro mwoimwoi, pe mbuna kasingori kowasen hu para hu koro pwokere yiy.

²⁴ Lang hayah isayau ihipwen, pwen Peliks isa iyapolo nambuyun Ndrusilla, yiy ara pihi Yutah hamou. Pe ipwanos Pol para kihilong hayah nongan kili yiy. Pe Pol itiyani nongan para kapwotisingi lohongai kiya kili Yesu Kristus.

²⁵ Pwen Pol iwong iya kultuw para koro mwonen, pe iwong iya lohongahu para ndramat kipunokulani tokuyan, pe iwong tehe andre tukoro tine nongan, mbulmara Ngindrai, kiya lang mulan. Pwen pe Peliks ihilingi hu nongan ara pe inoh pe ipa; "Hiyan, mosun; ayau

na! Kamulan, kapa kunsoltere pwi, pwen andre kupwanos wou asa.”

²⁶ Pe Peliks ara koyun isosoyo ta Pol para ki-hang yiy singayai, para kirambumbuni yiy. Pwen pe tunan ara ko, lang soyon ngara kiyoh Pol kisa para hilu koro wong kawule.

²⁷ Pwen hayou maluwoh isayau ihipwen, pwen Porsiyus Pestus ara iwiri ndrohonoku Peliks pe irayah pohon para kol ara. Peliks ara ilohonganiy para kimbusi hu Yutah kapwesani yiy, pwen pe itali Pol iro manau nondriya kou.

25

Huiki Pol iya nongan iro mbulmara Pestus

¹ Lang maroyoh iyamulan para Pestus is-
arayah isa kol namandran hape ara, pe iwiri
ndrohonoku Peliks pe irayah pohon para kap-
man, pwen itali kol Sisariya pe iya paingan kol
Yerusalem.

² Pwen hu pris huhohin ta hu pris masih pe
hu pohon tahu Yutah, ara huya kili Pestus pe
hutasusut nongan iya kili Pol.

³ Pe husok Pestus pe hurakalahani yiy para
kiho ndruwa namiliwa hu para kipwandrisa Pol
kiya paingan Yerusalem. Yihu ara hu kanmburi
nongan para katingundru Pol kiho sai.

⁴ Pe Pestus isomwi hu, ipa, “Pol ara ita ndron
nondriya kou ita Sisariya, pe yo mbukeno ara
andre pakeh kuya Sisariya.

⁵ Pwen pe hu poho kol hayah tawawu kasa
sura yo, pe tukaya pwan, pe kapa ndramat ara

kinmbusi kultuw mwomwan hayah, pwen hu kaiki yiy kiya nongan.”

⁶ Pe Pestus iro polo hu lang mandrolwoh ndre masongui ihipwen, pwen iyamulan, pe iya pwan iya kol Sisariya. Pwen iya lang mulan i, iya mipwan iya ndrohonoku pwanpwan para tamwanye nongan, pe ipwatisingiy para hu kawiri Pol kisa kili yiy.

⁷ Iro mwonen Pol isarayah iro, hu Yutah mepo hutali Yerusalem pe husa pwan ara, huro tine ngilsen pe hutasusut nongan soyon iya, pe nopwaran iya, iya ndritan. Hapeko sotuna nongnahu, ara pwi.

⁸ Pwen pe Pol ara ipenani yiy mbukenan, ipa, “Yo ara kunmbusi hapesah mwomwan kinna nongan para pwahanou tahu Yutah, ndre yumwa totohun namandran tahu, ndre iya kili Sisar, ara pwi masih.”

⁹ Hapeko Pestus ara pakimbusi hu Yutah hu kapwesani yiy, pwen pe isomwi Pol, ipa, “Wou apwes para aya paingan Yerusalem pe aro tine nongan kiya mbulmoro, kiya hu nongan ara?”

¹⁰ Hapeko Pol ipa, “Yo mahapo urupo tine nongan nondriya suwe tamwanye ta Sisar. Seu iye kopu ara suwe tamwanye imwonen para kuro tine aliy. Yo kunmbusi melit handra mwomwan iya kili hu Yutah pwi. Tehe wou ara anpahasaniy hiyan iya.

¹¹ Pe kapa yo kuntakultuw mwomwan mepo ilahiy para kumat kiya aliy, ara hiyan, andre kunpa pwi para kumat kiya aliy pwi. Hapeko, kapa hu melit mepo hu Yutah pakaiki yo kiya

nongan kiya aliy ara ndrokongan pwi, pwen kinlahiy para ndramat hamou kiyki yo kuya nima hu pwi. Yo usok para Sisar mbukenan kihilingi nongno.”

¹² Pwen Pestus ara iwong iya kili hu ndramat mepo huya mu iya kol namandran iya ara, pwen isomwi Pol, ipa, “Wou anpwai tehe anamiliy para Sisar kihilingi nongnam. Pwen hiyan, andre aya kili Sisar.”

Pestus isok lohonga King Akrippa iyata Pol

¹³ Pwen lang hayah isayau ihipwen, King Akrippa iyapolo pisun Pernise, ara hilsarayah hilsa kol Sisariya pe hilya rawuloh hilya kili Pestus.

¹⁴ Pe huya huro ara lang soyon hape pe Pestus ara itiyani titiye ta Pol iya kili King, ipa, “Mamu Peliks iro ndron, ara iyki ndramat hamou iya nondriya kou, pe mahapo iripo ndron aliy i.

¹⁵ Iro mwonen uya Yerusalem, hu pris huhohin ta hu pris masih pe hu yapane Yutah ara hutasusut nongan iya kili ndramat ara, para kiwiri kora mwomwan atan.

¹⁶ Pe yo ara kunpwai pwen kinna kili hu tehe kowaserou para Rom ara kinpa hiyan pwi, para ndramat hamou kiwiri koran o mwaihei, kipoo kilahiy para kipenani yiy mbukenan kiro mbulmara hu mepo hutasusut nongan iya kili yiy.

¹⁷ Pe iro mwonen husa sura yo pe yowu mui yowu sa iye, ara kunlonge pwi. Pwen pe iya lang mulan, uya pe umpwan ndrohonoku tamwanye pe upwatisingiy para hu kawiri ndramat ara kisa.

¹⁸ Pwen yihu ndramat mepo hutasusut nongan ara hutine para hu kawong, hapeko hu kantiyani

kultuw handra mwomwan mepo urupo lohonganiy, upa ndre andre hu katiyaniy, ara pwi.

¹⁹ Hapeko yihu rakokowai iyapolo yiy ara iya lohongai para totohun tahu ko, pe iyata ndramat hamou ngalan Yesu, mepo kinimat, hapeko Pol ipwatisingiy tehe yiy, ara mwalen.

²⁰ Yo ara pakukahi ndroiya lohongai ara, hapeko ulohonge iya pe ulohonge ndrit hape. Pwen usok yiy kapa kipwes para kiya Yerusalem para karamwaniyani takokowai ara.

²¹ Pwen Pol ara isok para kiro ndron, kipoo Sisar mbukenan kiramwaniyani yiy. Pwen yo ara upwatisingiy tehe andre kiro nondriya kou, kipoo kukah hape sai para kutali yiy kiya kili Sisar.”

²² Pwen Akrippa ipwai iya kili Pestus, ipa, “Yo mbukeno unamiliy para kuhilingi nongna ndramat ara.” Pwen Pestus isomwi yiy, ipa, “Moh andre ahalingi yiy.”

Pol iro tine nongan mbulmara King Akrippa

²³ Pwen iya lang mulan, King Akrippa hilu Pernise ara hilsa iyapolo nounou pe pwesai namandran, pe hilya nondriya yumwa mbultere tahu Yuta namandran, iyapolo hu pohon para kapman pe hu yapane kol namandran ara. Pwen Pestus ipwandrandrahaniy, pe huya wiri Pol isa nondriyan.

²⁴ Pwen Pestus ipwai, ipa, “King Akrippa, pe wawu masih mepo wawu sa topo sura yowu, ara wawu kanime ndramat iye! Yihu Yutah masih hutopo iye pe Yerusalem kene, ara husok pe huwayeh namandran tehe ndramat aro, ara kinlahiy para kiro mwalen pwi.

²⁵ Hapeko yo ara kunkahi handra melit mwomwan imbusiy para kimat kaliy, ara pwi. Yiy mbukenan ara isok tehe Sisar mbukenan ara kihilong nongnan. Pwen kuntamwaniyani lohongai pwen, para kutali yiy kiya Rom.

²⁶ Hapeko yo ara kunlahiy para kulohongani sehe nongan ndrokongan para kuratuluwiy kiya kili yapane rou, ara pwi. Pwen, King Akrippa, tehen tora ko uwiri yiy isa mbulmaram, iyapolo wawu masih topo. Pwen worou masih kahilingi yiy kihipwen, pwen andre yo kupahasani sehe nongan ndrokongan para kuratuluwiy kiya.

²⁷ Yo ara ulohonganij tehe kinmwonen pwi para kutali yiy kiya kili Sisar, kapa kunlahiy para kuratuluwi sehe melit imbusi hu ndramat, para hu kaiki yiy kiya nongan.”

26

¹ Pwen Akrippa ipwai iya kili Pol, ipa, “Kiya, upa hiyan para wou mbukenam awong ara.” Pwen Pol ihiri niman iya paingan para kihiterenan, pe ipwai, ipa toro:

² “King Akrippa, yo nakuhuterenon mbukeno kiya nongan masih mepo hu Yutah, hu kantasusut pwen kinsa kili yo. Pwen ulohonganij tehe hiyan masih para kuro tine mbulmaram mahapo.

³ Paratesah, wou ara apahas masih iya kultuwaiy kowase yowu Yutah, pe nongan masih mepo yowu ngara kapet kaliy. Pwen tehen tora ko, yo usike wou para ahalingi nokulani nongan masih nakupwai.

⁴ Yihu masih para Yutah ara hupahasani kultuwayi, ma uro ndron mbunah uro kolo imwonen, pe iyamulan uya Yerusalem.

⁵ Pwen ndrangan niwen iya yihu mbukenahu kanpahasani yo, pe kapa hu kapwes, hulahiya para katiyaniy tehe yo ngara kuro ndruwa kultuwayi totohun towu masih kene. Pe yo, ara ndramira Parisiy hamou i.

⁶ Pe huiki yo mahapo iya nongan, paratesah, upwotisingi lohongo pe urupo sohoni tesah mepo Ngindrai kintandrangan pwen, kinna kili tumbu yowu hu.

⁷ Hu wum songui pe luwum ata tumbu yowu hu, ara huro waiyani totohun ping pe lang. Pe yowu topo pwotisingi lohonga yowu, pe topo sohoni sehe melit Yapan kintandrangan pwen, kinna kili tumbu yowu hu para kimbusiy kirayah. King Akrippa, tunan ara ko, pe yihu Yutah ara hutasusut nongan isa kili yo.

⁸ Paratesah pe hayah tawawu topo iye, ara ingandrah para kapwotisingi lohonga wawu, tehe ndramat kanmat ara andre Ngindrai kihingini hu katine paiwe?

⁹ Koluw kinna, yo mbukeno ngara kulohonganiy tehe, hiyan para kumbusi hu melit handrahandra, para kuiki ngala Yesu para Nasaret kiya pwan.

¹⁰ Pe umbusi hu kultuw ara ko iro Yerusalem. Pe uwiri pwoke nopwaran kili hu pris huhohinta hu pris masih, pwen uiki hu ndramira Yapan haiyan soyon iya, huya nondriya kou. Pe yo ara hamou tahu usomwiya para katingundruhu yi.

¹¹ Pe lang soyon iya ngara kusong kuya hu

payumwa totohun hawum-hawum para kuramari hu. Pe ngara kurakekeyani hu para hu kapwasisiman ana Ngindrai. Ndriyo ara isin namandran iya, pe ngara kuya ten hu kuya kol namandran para mawen, para kurandroyani hu yi.

¹² Iho nondriya lohongai uro mbusiy ara, pwen hu pris huhohin ta hu pris masih, ara huratuluwi nongan pe huiki pwoke nopwaran isa kili yo para kuya kol Tamaskus.

¹³ Pwen, King, mwandrai ara iro tahaihai, pe yo ara uro tokai sai, pe ngana kol paingan yang ilengani yo pe irahakowo iyapolo susuyo hu. Pe nganngana kol paingan yang ara, ara iramwaitini ngana mwandrai.

¹⁴ Pwen yowu masih kene ara yowu yos ya pwan, pe yo uhilingi ngasa mbulukoyu hamou ara iwong isa kili yo iya nongna kol Hipuruw, ipa, 'Sol! Sol! Paratapeh pe ata tandroyani yo? Melit kakau mepo ata mbutikai iya aliy ara, andre wou mbukenam akuni nopwaran para aliy.'

¹⁵ Pwen usok, upa, 'Yapan, wou hiyeh?' Pe ipwai isa kili yo, ipa, 'Yo ara Yesu mepo ata tandroyani yo.'

¹⁶ Kiya atine, pe oro tine kiya ndrikam. Yo usarayah usa kili wou, ara para kurakinimam para arayah pwandrendres to, pe para pohoweya nongno kiya melit masih annime, pe kiya sehe melit kamulan andre kupwainganiy kisa kili wou.

¹⁷ Yo andre kusopwat wou pe asa mawen nima ndramiram hu imwonen, pe hu Ndramira Lah i. Pe nakupwandrisa wou para aya kili hu,

¹⁸ para ambusi mara hu kaleu, pe arapaiwani hu mepo hutora kol lokuhan kasa ngana lang, pe hutora pahandra pwoke ta Sinai, ara hu kasa kili Ngindrai. Pwen pe hu pakut mwomwan humbusiy, ara andre kutaliy. Pe andre hu kawiri ndrohonoku hu kiyasura hu mepo hu kanpwotisingi lohongahu isa kili yo, para hu karayah howen kiya mbulmoro.'

¹⁹ King Akrippa, Tehen tora ko, yo kundrihisani nongan mepo isarayah iho nondriya taltan iyou kol paingan yang pe isa kili yo, ara pwi.

²⁰ Pe upohowe nongan ara iro Tamaskus imu, pe iyamulan uya pohowe iya kili hu para Yerusalem, pe iya kili hu para Yutiya masih, pe iya kili hu Ndramira Lah i. Yo utiyani nongan iya ngawan para hu karapaiwani ndriyahu pe kasa kili Ngindrai, pe kultuwayihu ara kiyinganiy tehe hu kantapaiwani ndriyahu pwen.

²¹ Pwen tunan ara ko, pe hu Yutah ara husa mbultuwe tahatini yo uro yumwa totohun namandran pe hu pakatingundru.

²² Hapeko Ngindrai ara ngara kisopwat yo, ipoo isa matne lang mahapo iye. Pwen mahapo urupo tine iye, para kutiyani titiye to kihisoule ko kiya kili hu ndramat mangalahu, pe hu ndramat ngalahu pwi kene. Pe kunpa handra nongan howen pwi. Nongan masih iye ara iyawule ko tehe hu poropet pe Mose hu kantiyaniy pwen kinna, tehe andre kirayah.

²³ Yihu kanpwai tehe Kristus, ara andre kikuni nopwaran ngandrahan, pe kiyamulan andre kirayah ndramat imu para kimat pe kitine paiwe. Pe yiy andre kipohowe nganngana Ngindrai kiya

kili ndramiran hu imwonen para Yisrayel, pe kiya kili hu Ndramira Lah i.”

²⁴ Pol iro wong manau pe Pestus ara ilomei anan, ipa, “Pol, wou atawong tehe ndramat lohongan pwi! Wou anwiri hinonou soyon, pe iyki pwasosohou isa kili wou!”

²⁵ Pwen Pol isomwi yiy, ipa, “Yapane Pestus, yo kunho pwasosohou pwi. Sehe melit urupo pwai ara ndrokonan pe iyau lohongan hiyan.

²⁶ Pe King Akrippa ara kinsapahas kinna titiye masih kene ara, pwen pe ulahiy para kupwai ngawan kiya kili yiy. Yo ara upahasaniy tehe hu melit masih kene urupo pwai iye, ara kinkohon maran pe ndraingan pwi. Paratesah, titiye masih iye ara kinkohon pwi yoh.

²⁷ King Akrippa, wou apwotisingi lohongam iya nongna hu poropet, ndre pwi? Yo upahasani tehe wou ara anpwotisingi lohongam.”

²⁸ Pwen King ipwai iya kili Pol, ipa, “Wou apa ndre nongnam mepo anpwai ara, andre kiramwalahani lohongo kindrou pwi ko, pe kurayah hamou Kristen, ndre?”

²⁹ Pe Pol ipwai, ipa, “Konan lang kiya mulai ndre kiya niwen, hapeko yo utohun iya kili Ngindrai tehe wou pe wawu masih wawu topo hilingi yo lang nepo, ara andre karayah tehe yo; hapeko mbuna akaya mwalinga malkei hayen tehen aro, ara pwi.”

³⁰ Pwen King Akrippa itine iyapolo Pestus pe Pernise iyapolo hu mepo hurompwan iyasura hu.

³¹ Pwen hu masih ara hutali nondriya seu sahin ara, pe huro pwangulngun mwalingahu, hupa, “Ndramat iye, ara kinmbusi melit handra

mwomwan mepo ilahiy para kimat kaliy, ndre kaiki ziy kiya nondriya kou, ara pwi yoh.”

³² Pwen King Akrippa ipwai iya kili Pestus, ipa, “Kapa ndramat ara kinsikei para Sisar kihilingi nongnan, pwen ilahiy para katali ziy kiyau.”

27

Pol ihis iya ndroi para kiya Rom

¹ Pwen yihu kanmburi nongnahu pwen tehe yowu andre kahis ndroi mapelei pe kangap kaya kol namandran masih Yitaliy. Pe huiki Pol iyapolo hu ndramat hayah mepo huro nondriya kou i, ara huya pahandra pwokere ta ndram in-imnim iyata hu ndram masangat ngalan Yuliyus. Pe Yuliyus ara hamou tahu ndram mepo ita ndrokoyirayi hu ndram ta Sisar imwonen.

² Pwen yowu his iya ndroi hakou para kol ngawan Andramittiyum, pe ndroi ara, ara pakingap kiya yau te hu kol huhora poholeng para kol namandran iya Esiya. Pwen ndroi ara itali kol ara, pe yowu ngap yowu yau. Pe Aristarkus ndramira kol ngawan Tesalonaika, ita nondriya kol namandran iya Masetoniya, ara iya sura yowu i.

³ Lang sih mulan yowu yarayah iya kol ngawan Siton. Pwen Yuliyus ara koyun isikirani Pol pe itali ziy iyasura kowasen hu para hu kap-wokarani ziy.

⁴ Pwen yowu tali Siton, pe nohai imum isa pe imbuiwani ngondroi. Pwen pe ndroi ara ingap iyayau ndruwa mbuson para Saiprus.

⁵ Yowu ngap yowu ya pupura mwekeu, pe yowu ramwaitini kol malkol namandran iya, Silisiya pe Pampiliya. Pwen yowu sarayah yowu sa kol mendreheh Mira ita nondriya kol namandran iya Lisiya.

⁶ Yowu ro ara, pe namandran tahu ndram masangat ara, ara ikahi ndroi hakou i, para kol Aleksandriya, mepo nakingap nakiya kol naman-dran masih Yitaliy. Pwen iwiri yowu pe yowu ya his ndroi ara.

⁷ Yowu tali kol ara pe yowu ngap nokule-nokule lang soyon hape, paratesah, nohai ara iro mbuiwani ngondroi. Pwen hu ndramira ndroi ara huro mbungas mambusungereyihu, pe yowu yarayah yowu ya pakeh kol ngawan Kinitus, paratesah, nohai ara ipenani yowu para kaya. Pwen yowu paiwani yowu pe yowu ya pahandra mbuson Krit, pakeh kili mbusungo Salmone.

⁸ Pwen hu ndramira ndroi ara huro mbungas mambusungereyihu, pe yowu ro ngap pakeh poholeng, pe yowu sarayah yowu sa kol hape mepo yihu ngara kapohowei, Ndrohonoku Ngohongoh Para Ndroi.* Kol ara, ara ita pakeh kili kol ngawan Laseya.

⁹ Pe lang soyon iya ara kinsayau o mwaihei, pe Lang Namandran tahu Yutah para karapiyani

* **27:8:** “Ndrohonoku Ngohongoh Para Ndroi,” ara kol hakol mepo yihu ndroi ngara kasa pe kakohon kohou aliy; Eng: Fair Havens/Safe Harbours; TP: Gutpela Pasis.

hu pakut mwomwan† ara kinsayau i. Pe ndras ara iro rapohowanij pwokeyan iya, pwen Pol ipwandrandrahani hu ipa,

10 “Wawu yapane, kapa tukangap kaya, yo urupo nimei tehe andre tukaya pohonani nop-waran namandran iya, pe andre tukatali hu melit hitun. Pe ndroi iyapolo hu memelit masih andre kayuh, pe ariya ko pwi, matisan worou tukamat i.”

11 Hapeko ndram mepo iya mu iya kili hu ndram masangat, ara kinhilingi nongna Pol pwi yoh. Pe yiy ara iho ndruwa nongna ndramat iro ngaplani ndroi pe iyasura mbukena ndroi.

12 Pe ndrohonoku ndroi ara, ara kinlahiy para ndroi kihou aliy nondriya walehe nohai imum, ara pwi. Pwen pe hu soyon tahu ara humburi nongan para yowu kangap manau. Pe hupwokeyani lohongahu para yowu kayarayah kaya kol Pweniks, pe koro ndron aliy, kipoo walehe nohai ara kisayau. Ndrohonoku ndroi ita Pweniks, ara ita mbuson Krit, inimmim iyayau te tolau pe rai kene.‡

Nohai namandran masih imum, iyapolo nowei

13 Pwen nohai para tolau ara imum, hapeko kinimum pwokeyan pwi. Pwen pe yihu pa ndre lohongahu ara kintayah mannan para hu kangap,

† 27:9: “Lang para Kayuh Anandrinai,” Eng: The Fast/The Day of Atonement; TP: Bikipela De Bilong God i Rausim Sin Bilong Ol Manmeri; Iho nondriya hayou sih-sih, pakeh lang para kayuh anandrinai, ara ngara kirahihini walehe nohai namandran ngara kisarayah kiho Ndras Metitereniyen. Pe walehe nohai ngara kimum, ara hu ndroi ngara hu konoho ngap pwi. ‡ 27:12: Eng: Facing both southwest and northwest

pwen pe huluwi pere ndroi isa paingan pe yowu ngap yowu ya pakeh poholeng para mbuson Krit.

¹⁴ Hapeko kinna ndrangan niwen pwi ko nohai namandran masih imum i, nohai ara, ara nohai namandran, iyau te hai.

¹⁵ Pe nohai pe nowei ara ilokopiyani ndroi, pe ndroi ara kinlahiy para kingap kiya mara nohai pwi yoh. Yowu palte iya pe wele yowu imai, pe ndroi, ara iho raipit ndruga huluwa nohai opu.

¹⁶ Yowu ro pit yowu ya ramwaitini ndruga mbuson mendreheh ngalan Kauta. Pe mbuson ara, ara ilohowi nohai hape, pe yowu ro mbungas para kaluwi mon kisa pakeh kili ndroi.

¹⁷ Pwen hu ndramira ndroi ara huluwi mon isa paingan ndrita ndroi. Iyamulan hupiyani hu malkeye ndroi huya pahandra ndroi para kirandrikipiri ndroi kiya pwokeyan. Pe hunoh hupa ndre matisan ndroi kingap kiya pe kiya ndrap kiya kalayeng, ita ndrokolo mwekeu pakeh Aprika. Pwen pe hutali pelei isa pwan pe ndroi ara iro pit iya huluwa nohai opu.

¹⁸ Pe nohai namandran masih, ara iro sumbuiwani ndroi tehen tora kopu. Pwen iya lang sih mulan i, hu ndramira ndroi ara huro piye hu melit nopwaran iya ndras.

¹⁹ Pe irahaihai lang toyoh imwonen, hu ndramira ndroi ara huwiri menmena ndroi, tehe pelei, pe keye ndroi, ara iya nimahu imwonen, pe hupiyaniy iya ndras i.

²⁰ Lang soyon iya isa pwen pe yowu hape kannime mwandrai pe hu piri pwi, pe nohai namandran ara, ara iro mum manau. Pwen lohonga yowu para koro hiyan ara kinhipwen

topwei.

²¹ Pe hu ndramat masih ara hu kannamnam pwi ndrangan niwen iya. Pwen Pol itine mwalin-gahu pe ipwai iya kili hu, ipa, “Wawu yapane, kapa wawu konho ndruga nongno kunpwai kinna, para mbuna tukatali mbuson Krit, ara andre tukanna nondriya nopwaran aro kene, pe andre tukanpiyani menmenarou pwi.

²² Hapeko nakupwai kisa kili wawu, tehe wawu mbuna akahandrundu. Paratesah, hamou torou andre kinpiyani mwoiwan pwi; ndroi opu andre kiyuh.

²³ Pinge ping, ara angelou ata Ngindrai mepo urupo tohun iya kili yiy pe urupo mbusi mbulyan ara isarayah isa pe iro tine ngilse.

²⁴ Pe ipwai, ipa, ‘Pol, mbuna anoh! Wou andre aro tine nongan mbulmara Sisar. Pe animei, Ngindrai kiniyki mwoiwahu masih mepo topo sura wou nondriya ndroi iye, ara andre hu koro hiyan.’

²⁵ Wawu yapane, wawu mbuna akahandrundu, yo ara upwotisingi lohongo tehe sehe melit Ngindrai kinpwai kinsa kili yo pwen, ara andre kirayah mannan imwonen tehe kinpwai kinsa kili yo.

²⁶ Hapeko ndroi ara andre kiya ndrap kiro mbuson sih.”

Ndroi iya talon

²⁷ Pe iho ping songui pe haahiu, nowei ara iro piyani yowu manau iya yau te Ndras Namandran Metitereniyen. Pwen iropo iya ndrokolo put, hu

ndramira ndroi ara huhungorowei tehe ndroi ara kinsa pakeh leng.

²⁸ Pwen hurandrohongani muruwan para ndras, pe ndrohongan ara kiho tehe lungui pe hangah,§ pe kinna ndrangan niwen pwi ko, hurandrohongani muruwan para ndras paiwe, pe ndrohongan ara kiho tehe songui pe yimingah.**

²⁹ Pe hu ndramira ndroi ara huro noh hupa ndre matisan ndroi towu, ara kiya ndrap kiya ndrita pat pe kitalon. Pwen pe hundruyani pere ndroi mahaahiu ilai iyapwen te kuwi ndroi pe iya ndras. Pe yihu huro tohun para lang kileu kileh.

³⁰ Pe hu ndramira ndroi ara huro lohonge para hu kawop kaya mawen ndroi, pwen pe hundruyani mon iya pwan ndrita ndras, pe yihu ara huro rapihiye tehe huro ndruyani pere ndroi iya pwan te ngondroi.

³¹ Hapeko Pol ara ipwai iya kili ndram mepo iro nimnim iyata hu ndram masangat iyapolo hu ndram tan, ipa, “Kapa yihu ndramat ara konto nondriya ndroi pwi, pwen andre wawu konto hiyan pwi.”

³² Pwen o hu ndramira pahun ara husondriti malkeye mon imut, pe hutali mon ipit iyau.

³³ Pwen pakeh lang nakimbungahiy, Pol irakelehani hu masih para kanamnam. Pe ipa, “Nondriya lang songui pe haahiu, ara wawu ro longani tesah pakirayah, pe wawu kaniyan hapesah pwi.

§ 27:28: Ara pakeh tehe 40 mita. ** 27:28: Ara pakeh tehe 30 mita.

³⁴ Pwen pe urakelehani wawu para akapo hape anandrinai pe akayan, pwen andre kisopwat wawu pe akoro mwalen. Pe andre hamou tawawu kinwiri hape nopwaran pwi.”

³⁵ Pol iwong irohopen o, pwen iwiri ndri-nanohun hayah pe irawuloh iya kili Ngindrai iro mbulmarahu masih. Pwen iramburingiy pe iyan.

³⁶ Pwen ndriyahu ipwes, pe hu masih hupo anandrinai pe huyan.

³⁷ Ndromwoya yowu masih iro ndroi ara, ara lungat andrtingui pe annomou (276).

³⁸ Pwen yihu masih hunamnam pe huhumosu hu, pwen pe hupiyani mbuwa wit iya ndras, para ndroi kimwak hape.

³⁹ Pwen lang ileu pe hu ndramira ndroi ara hu kanyirowe hape aleheh huro aliy pwi, hapeko hunime pohomara ndras pe kalayeng iro aliy. Pwen pe huhunonou para kangaplani ndroi kiya kalayeng ara, kapa yihu kalahiy.

⁴⁰ Pwen huwiri semen pe husondriti hu malk-eye pere ndroi humut pe hutaliyu huya ndras. Pe hutali malkei mepo hu kanwasi pos malwoh namandran mepo ngara kiro paiwani ndroi iya aliy, pe husoli pelei iya paingan para kiwiri nohai. Pe hu pakangap kaya poholeng.

⁴¹ Hapeko ndroi iya pe iya ndrap iro mbuniya kalayeng sih iho ndrokolo ndras. Pwen nowei ara iro piyaniy iya kuwi ndroi pe italon.

⁴² Pwen hu ndramira pahun ara humburi nong-nahu para pakatingundru hu ndramat para nondriya kou, matisan hu karangangai pe hu kawop.

⁴³ Hapeko ndram mepo iro nimmim iyata hu

ndram masangat, ara ilohonge para kipenani Pol para mbuna kimat. Pwen pe ikaituwe lohonga hu ndram para mbuna kirayah. Pwen ipwatisingiy iya kili hu masih mepo hulahiy para hu karangangai, ara hu kakohis kimu pe hu kaya leng.

⁴⁴ Pe hu masih mepo huro ndron, ara huhis iya menmena ndroi pe hu sombule kei para ndroi, pe hupit iya aliy. Pwen tehen tora ko, yowu masih yowu yarayah hiyan o yowu ya leng.

28

Hu ndramat masih huro nondriya ndroi, ara huyarayah huya mbuson Malta

¹ Pwen yowu yarayah iya poholeng hiyan opu, pe yowu sa yirowei tehe yowu sarayah kansa mbuson sih, mepo hupohowe ngalan Malta.

² Yihu ndramira mbuson ara, hupwokerani yowu, ara mwayih iya. Pe hutolmwani mwan pe hurawulohani yowu masih para kasa ling mwan, paratesah, mbulou indrut pe kol ara iwou.

³ Pwen Pol iya mbulte ndrakihiy hapus ihipwen, pe iro mwonen iykiy iya mwan, pwen mwat hamou para taya ndramat ara ihingorowe ngandraha mwan pe iselek isa ngawan, pe yahan indrek pe ipai iho niman. ⁴ Hu ndramat para mbuson ara hunime mwat iro ndrungak nima Pol, pe huro wong mwalingahu, hupa, “Akanime! Ndramat aripo ara andre ndramat para tingundru ndramat, ndre? Pakimat kiho ndras, ara kintaliy, hapeko mahapo itawiri koran tehe andre kinto mwalen pwi.”

⁵ Hapeko Pol, ara ilohoyani mwat pe iyos iya mwan, pe yiy ara kinwiri hape ngandran pwi.

⁶ Pwen yihu ndramat ara huro sohony tehe niman andre kisama, ndre kindrou pwi ko, kiyos pe kimat. Hapeko huro sohony pe huro tuluwaniy iya ndrangan niwen pe hapesah mwomwan kintayah kili yiy pwi. Pwen pe yihu paiwani lohongahu, pe hupa ndre yiy hamou ngindrai.

⁷ Pe kalsiu namandran mepo ita pakeh kol ara, ara kalsuwa ndramat hamou namandran ngalan Pupliyus, yiy ara pohon para mbuson ara. Pe yiy irawulohani yowu pe iwiri yowu iya suwen, pe ipwokarani yowu hiyan iya, iho nondriya lang maroyoh.

⁸ Pe tama Pupliyus, ara imwa pe iro matin yokyok, pe iro nondriya ngandran pe mandran ara ingandrah pe irope ndran i. Pwen Pol iya nime yiy iya nondriya seu pe itohun, pe iyki niman iya ndritan, pe isopwoyani yiy iya hiyan paiwe.

⁹ Pe melit ara irayah, pwen pe hu ndramat masih para mbuson mepo humwa, ara husa kili yiy pe isopwoyani hu, huya hiyan.

¹⁰ Pe hupwesani yowu iya melit handrahandra, pe iro mwonen yowu nakatali hu nakaya ndroi, pe huhang yowu melit masih para kisopwat yowu.

Pol iyarayah iya Rom

¹¹ Yowu ro mbuson Malta walah maroyoh; ihipwen yowu his iya ndroi hakou mepo ikohon iro mbuson ara nondriya walehe nohai. Pe ndroi ara, ara ndroi para kol ngawan Aleksandriya, pe

ndroi ara, ara sumwoiwa hilu ngindrai mwan malmou iho ngondroi. Ngala hilu ara Kastor pe Polluks.

¹² Pwen yowu yarayah iya kol ngawan Sirakiyus, pe yowu yen aliy lang maroyoh.

¹³ Pwen yowu tali kol Sirakiyus pe yowu ngap yowu yarayah iya kol ngawan Rekiyum. Iya lang mulan, pwen nohai para kup imum, pe iho ndruwan, yowu sarayah yowu sa kol ngawan Puteyoli.

¹⁴ Pwen yowu sa kili nali yowu hu hayah para sios huro ara, pe huwiri yowu pe yowu ya ro surahu sandre sih mwanye. Pwen tehen tora ko, yowu tali hu pe yowu ye rokai yowu nakaya kol namandran Rom.

¹⁵ Pe hu nali yowu hu para sios hutora ara, ara huhulong tehe yowu ropo nakasarayah, pwen husa pohonani yowu husa mwanan iya tehe ndrohophah para Appiyus, pe kol hakol ngara hu kapwohowei, Seu Matiwum Para Ngohongoh. Pol inime hu, pe ndriyan ipwes pe irawuloh iya kili Ngindrai.

¹⁶ Pwen yowu yarayah yowu ya Rom, pe kapman ipa hiyan para Pol kiya pe kiro nondriya suwen hawum mawen, pe ndram hamou iro memerani yiy.

Pol ipohowe nongan hiyan iro Rom

¹⁷ Lang maroyoh iyamulan, Pol iyoh hu pohon tahu Yutah husa harong. Husa mbultere hu huro, pe Pol ipwai iya kili hu, ipa, “Wawu nali, yo ara kunmbusi melit handra mwomwan kinna kili ndramirarou hu, pe kundrihisani kultuwayi

kowase tumburou hu pwi. Hapeko yihu mbul-tuwe tahatini yo uro Yerusalem pe husaiki yo urupo nima hu Rom.

¹⁸ Iyamulan para husok yo ihipwen, hu para Rom ara hu pakatali yo kusa mawen. Paratesah, yo ara kunmbusi handra kultuw mwomwan para kumat kaliy, ara pwi yoh.

¹⁹ Hapeko yihu Yutah ara hundrihisani lohonga hu Rom. Pwen useyeh sai ndrit, pe usikei para nongno ara andre kiya mwonen kiya mbulmara Sisar. Handra lohongai kinto kili yo para kuiki hu ndramiro kaya mbulmara nongan, ara pwi.

²⁰ Ndroiyin ara ko, pe usok para kusa nime wawu imwonen para kuwong kapolo wawu. Melit mepo worou Yisrayel tupwotisingi lohongarou iya aliy, pe turopo sohoniy, ara tunan ara ko, pe huwasi yo iya aliy.”

²¹ Pwen husomwi yiy, hupa, “Yowu ara kanwiri nongan sahin huratuluwiy iyau te kol Yutiya mepo iwong hape satam, ara pwi yoh. Pe nali rou hamou para Yutah kiro ara kinsarayah, pe kinpo-howei ndre kintiyani kultuw handra mwomwan atam kinsa kili yowu, ara pwi masih.

²² Hapeko yowu pa tehe hiyan para kahalong nongnam, paratesah, yowu pahasaniy tehe hu ndramat hutora kol masih, ara hutora pwahaltani hu yau hapat howen kansarayah mwalingarou Yutah.”

²³ Pwen husan nou para hu kasa mbultere hu lang sih i, pe hu ndramat husa ara ndromwoya hu ingas iya paingan hape, ara husa para kahalong Pol kiwong kiro seu mepo iro aliy. Pe iro mandroulang ipoo kol iping, Pol ara ipohowe nongan

para kolo King Ngindrai isa ngawan, pe iratiyani nongan para pwahanou ta Mose pe nongna hu poropet, para kiluwi lohongahu kiya kili Yesu.

²⁴ Pe nongnan mepo ipwai, ara iluwi lohonga hu hayah tahu, hapeko hu hayah tahu, ara hu kanpwotisingi lohongahu pwi yoh.

²⁵ Pe huro pet mwalingahu, pe hu nakamasumbuwe, pe Pol iyki nongan sahin ipa toro: “Mwoiwan Haiyan iwong ndrokonan iya kili tumburou hu, tandrohonga poropet Yisayah, ipa:

²⁶ ‘Aya kili hu ndramat ara pe apwai, apa,

“Lang masih wawu andre koro hilingiy, hapeko lohonga wawu, ara andre kinileu pwi. Pe lang masih andre wawu koro nimei, hapeko tehe wawu kanyirowei pwi.”

²⁷ Paratesah, ndriya hu ndramat aripo, ara kinpwoke,
pe ndraingahu, ara pakeh kiyui,
pe marahu, ara kinpwasi.

Matisan marahu kanimei, pe ndraingahu kahilingiy,
pe lohongahu kaleu, pe hu karapaiwani ndriyahu pe hu kasa kili yo,

pe andre kusopwoyani hu.’

²⁸ Tehen tora ko, yo unamiliy para wawu kasa pahasanij tehe nongna Ngindrai para kisopwat hu ndramat, ara kinna kili hu Ndramira Lah pwen. Pe yihu ara andre hu kahilingiy!”

²⁹ Pol iwong tehen tora ihipwen, pe hu Yutah humasumbuwe pe huyau iyasura takokowai iro

mwalingahu.*

³⁰ Pe nondriya hayou malwoh imwonen, Pol ara iro seu hawum pe iro sowaniy, pe hu ndramat masih mepo husa nime yiy, ara ipwesani hu para hu kasa.

³¹ Pe iro pohowe nongan para kolo King Ngindrai, pe iro hinuwani hu iyata Yapan Yesu Kristus, pe kinhindrundru para kipohowe nongan pe hamou kinsingori yiy, ara pwi yoh.†

* **28:29:** Yihu ndramat hayah para tapaiwani nongna kol, ara hupa ndre nongan para v. 29 ara kinto puk Paipel pwi. † **28:31:** Luk ara kintiyaniy kinsa kili tou, sehe melit irayah iya kili Pol iyamulan para hayou malwoh ara, ara pwi. Yihu ndramat hayah ara hupa ndre yihu Rom ara hutali Pol iro nondriya kou isa ngawan, pe iya ipohowe nongna Ngindrai iya hu kol hakol-hakol i. Pe hu ndramat hayah ara hupa ndre hu Rom ara hu kanitingundru Pol kinimat.

Nongan Hiyan
Portions of the Holy Bible in the Nali Language of
Papua New Guinea
Buk Baibel long tokples Nali long Niugini

copyright © 2008, 2012, 2020 PNG Bible Translation Association

Language: Nali

Translation by: PNG Bible Translation Association

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2025-03-24

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 24 Mar 2025 from source files dated 24 Mar 2025

1c7cf377-af27-5ad9-9abb-06ab9a468be4